

MEN\$ENHANDEL

BRUGGEN SLAAN

*Jaarverslag 2013 van de onafhankelijke
rapporteur mensenhandel*

België

FEDERAAL CENTRUM VOOR DE ANALYSE VAN DE MIGRATIE-
STROMEN, DE BESCHERMING VAN DE GRONDRECHTEN VAN DE
VREEMDELINGEN EN DE STRIJD TEGEN DE MENSENHANDEL

MEN\$ENHANDEL

BRUGGEN SLAAN

*Jaarverslag 2013 van de onafhankelijke
rapporteur mensenhandel*

België

Inhoud

INLEIDING	7
HOOFDSTUK I : BEOORDELING VAN TRENDS INZAKE MENSENHANDEL	11
1. Beoordeling van trends op basis van criteria	13
1.1. <i>Seksuele uitbuiting</i>	13
1.1.1. Kenmerken	13
1.1.2. Netwerkprofielen	14
1.2. <i>Economische uitbuiting</i>	19
1.2.1. De bouwsector	19
1.2.2. De schoonmaaksector	20
1.2.3. De carwashsector	21
1.2.4. De horeca	21
1.2.5. De kleinhandel	22
2. Slachtofferprofielen van mensenhandel	23
2.1. <i>Slachtoffers van seksuele uitbuiting</i>	23
2.1.1. Gedwongen prostitutie	23
2.1.2. Schuldbinding	24
2.1.3. Cultuurafhankelijkheid	25
2.1.4. Drugsverslaafde slachtoffers	26
2.1.5. Loverboy-slachtoffers	26
2.1.6. Zogenaamde win-winsituaties	27
2.2. <i>Slachtoffers van economische uitbuiting</i>	28
2.2.1. Derdelanders in illegaal verblijf	28
2.2.2. Afhankelijkheidsconstructies	28
2.2.3. Schuldbinding	29
3. Kloof tussen 'vermoedelijk' en 'geïdentificeerd' slachtoffer	30
3.1. <i>Detectiefase</i>	31
3.1.1. Eerste drempel: feiten en slachtoffers blijven uit het zicht	31
3.1.2. Tweede drempel: gebrekkige perceptie	31
3.1.3. Risicofactoren voor de slachtoffers bij de detectiefase	32
3.2. <i>Identificatiefase</i>	32
3.2.1. Eerste drempel: de magistratuur	32
3.2.2. Tweede drempel: het slachtoffer	33
3.2.3. Risicofactoren voor de slachtoffers bij de identificatiefase	34

HOOFDSTUK II: RESULTATEN VAN HET BELEID INZAKE STRIJD TEGEN DE MENSENHANDEL

37

1. Opsporing, gerechtelijk onderzoek en vervolging	39
<i>1.1. Recente ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader</i>	39
1.1.1. Nieuwe wet over mensenhandel	39
1.1.2. Verplichte verbeurdverklaring van onroerende goederen inzake mensenhandel	41
1.1.3. Hervorming van het gerechtelijk landschap	42
1.1.4. Hervorming van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding	43
1.1.5. Nieuwigheden op financieel vlak	43
<i>1.2. Focus op de financiële aanpak: gebruik van financiële onderzoeken in mensenhandeldossiers</i>	44
1.2.1. OUTPUT (acties op vlak van regelgeving, beleid en het operationele implementatieniveau)	44
1.2.2. OUTCOME (gevolgen op korte en middellange termijn)	48
1.2.3. IMPACT (gevolgen op lange termijn)	54
<i>1.3. Evidence-based benadering: het slachtoffer staat centraal</i>	56
1.3.1. Start dossier mensenhandel	56
1.3.2. Confrontaties	58
1.3.3. Onderzoekstechnieken	59
1.3.4. Internationale samenwerking	62
2. Hulp en bijstand aan slachtoffers	64
<i>2.1. Recente ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader</i>	64
2.1.1. Erkenning van de gespecialiseerde opvangcentra	64
2.1.2. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV)	65
2.1.3. Evaluatie van het nationaal doorverwijzingsmechanisme	66
<i>2.2. (Trans)nationaal doorverwijzingsmechanisme, detectie en identificatie</i>	69
2.2.1. OUTPUT (analyse op vlak van regelgeving, beleid en het operationele implementatieniveau)	69
2.2.2. OUTCOME (gevolgen op korte termijn)	70
2.2.3. IMPACT (gevolgen op lange termijn)	76
3. Preventie	79
3.1. Inleiding	79
3.2. Doelstellingen van het project	79
3.3. Verloop van het project	79
3.4. De ontwikkelde instrumenten	80
3.5. Implementatie van de preventiegidsen	80

HOOFDSTUK III: DATA	83
Inleiding	84
1. Politionele data	85
2. Data van de Sociale Inspectiediensten	87
3. Data van de parketten	89
4. Data van de Dienst Vreemdelingenzaken	92
5. Data van de gespecialiseerde centra voor slachtoffers	97
6. Justitiële data	100
Besluit	102
 HOOFDSTUK IV: OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK (2013 - APRIL 2014)	 105
1. Mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting	107
2. Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting	112
2.1. Landbouw	112
2.2. Horeca	112
2.3. Maneges	113
2.4. Carwash	114
2.5. Transport	114
2.6. Bouw	114
2.7. Bakkerij	115
2.8. Slagerij	115
2.9. Sorteren van tweedehandskledij	116
2.10. Huishoudelijke arbeid	116
3. Mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit	117
4. Beslissingen van de Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden	118
 AANBEVELINGEN	 121
1. OPSPORINGS- EN VERVOLGINGSBELEID	122
2. SLACHTOFFERBELEID	123

INLEIDING

Dit zeventiende 'Jaarverslag Mensenhandel' is het eerste in zijn soort van het nieuwe Federaal Centrum voor de analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen de mensenhandel. Sinds 15 maart 2014 zijn er inderdaad twee nieuwe centra ontstaan, die beiden rechtsopvolgers zijn van het oude Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Het Interfederaal Gelijkekansencentrum moet gelijke kansen bevorderen en discriminatie bestrijden; het Federaal Migratiecentrum – dat zo genoemd wordt in afwachting van een beslissing van de Raad van Bestuur over de benaming – nam de migratie-opdrachten over, waaronder de opdracht om de strijd tegen de mensenhandel te stimuleren. Daarenboven werd op 1 september 2014 het Koninklijk Besluit gepubliceerd, dat het Federaal Migratiecentrum officieel aanduidt als de onafhankelijke component van het mechanisme van Nationaal Rapporteur Mensenhandel, naast de Interdepartementale Coördinatiecel die rapporteert namens de Belgische Staat. Het nieuwe Centrum behoudt zijn bevoegdheid om in rechte op te treden: in 2013 besloot de Raad van bestuur om zich in 20 nieuwe dossiers burgerlijke partij te stellen (13 voor mensenhandel en 7 voor mensensmokkel). Hierdoor kan het ondermeer z'n kennis blijvend ter beschikking van de rechtbanken en hoven en andere actoren stellen en diepgaandere kennis vergaren over het fenomeen. Het Federaal Migratiecentrum wil zijn rol als onafhankelijk monitoringmechanisme blijven vervullen, ten aanzien van alle mensenrechten waarvoor het bevoegd is, in een geest van dialoog en samenwerking.

Dit zeventiende Jaarverslag is op een nieuwe leest geschoeid ten opzichte van voorgaande jaren. De reden daartoe is de vraag van de anti-trafficking coördinator van de Europese Commissie om de nationale rapporten volgens een specifiek model of *template* (intern document) op te stellen. Dat model werd in dialoog met het informele netwerk van nationale rapporteurs en equivalente mechanismen ontwikkeld en moet de redactie van een Europees rapport aanzienlijk vergemakkelijken. Na overleg met de andere component van het Belgische rapporteurs mechanisme besliste het Federaal Migratiecentrum om dit model zowel qua structuur als qua methodiek te volgen, met waar mogelijk ook beleidsanalyses in termen van output, outcome en impact. Eveneens op vraag van de Europese coördinator besteden we veel aandacht aan het financieel onderzoek bij feiten van mensenhandel, en daarmee bouwen we verder op het Jaarverslag Mensenhandel-Mensensmokkel 2011, met als titel 'Het geld dat

telt', dat toen voor de EU-strategie van de Europese Commissie een inspiratiebron was. Binnen dit model is echter geen plaats voorzien voor de behandeling van het fenomeen mensensmokkel, en wij opteerden ervoor om mensensmokkel niet in dit verslag te behandelen, ook al blijft het Federaal Migratiecentrum daar erg actief. Wij zullen in ons volgende Jaarverslag, dan wel op een andere wijze, blijven rapporteren over mensensmokkel.

Dit Jaarverslag wil andermaal scherp stellen op de slachtoffers van mensenhandel. Het Belgische slachtofferstatuut biedt duidelijke garanties, dat moet beklemtoond worden. In 2013 stapten 116 personen in het slachtofferstatuut en ontvingen 72 eerdere slachtoffers een definitieve machtiging tot verblijf. Af en toe werd ook het transnationaal doorverwijzingsmechanisme toegepast: in het recente verleden werden enkele slachtoffers vanuit het buitenland overgebracht naar één van de gespecialiseerde centra in België.

Maar er zijn ook redenen tot bezorgdheid. In zijn memorandum voor de verkiezingen van mei 2014 vroeg het Centrum aan de overheid om zich voluit in te schrijven in de EU-strategie 2012-2016 tegen mensenhandel die de focus legt op 'slachtoffers herkennen, beschermen en bijstaan'. Het begint inderdaad met de detectie van slachtoffers: in dit Jaarverslag gaan we in op de essentiële rol die de eerstelijnsdiensten spelen in de herkenning van slachtoffers. De werking van de centra voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel maakt deel uit van het beschermingsmechanisme: de drie centra werden intussen erkend, maar kunnen nog steeds niet rekenen op een correcte en vooral structurele financiering. Slachtoffers hebben ook nood aan andere vormen van bijstand, zoals een systematische, snelle en kosteloze rechtsbijstand. Er is bovendien de nood om terreinactoren en magistraten permanent te vormen betreffende alle aspecten die verband houden met de strijd tegen de mensenhandel.

De 'wet tot vaststelling van sancties en maatregelen voor werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen' vormt een bijkomende uitdaging, zowel voor de drie opvangcentra als voor het Federaal Migratiecentrum, dat voortaan in rechte kan optreden om het loon van deze werknemers op te eisen. Hierop en op het onderscheid met het statuut voor slachtoffers van mensenhandel, werd ingegaan in het Jaarverslag Migratie 2013 van het Federaal Migratiecentrum.

Naast de aandacht voor de slachtoffers blijft ook de opsporing, het onderzoek en de vervolging van de daders noodzakelijk. Een goed beleid houdt ook in dat er goede cijfergegevens beschikbaar zijn, die toelaten om goede analyses te maken en daarmee het beleid bij te sturen. De condities daartoe zijn tot op vandaag niet vervuld, ondanks de reeds jaren oude plannen om tot een informatie- en analysesysteem voor mensenhandel en mensensmokkel (IAMM) te komen. Dit Jaarverslag brengt weliswaar de cijfers bijeen van zes verschillende actoren, maar dit is slechts een eerste stap. Het is jammer dat de Minister van Justitie niet verplicht is om het Centrum te informeren over alle beslissingen van rechtbanken en hoven, waar nochtans is op aange drongen door de directie bij de hervorming van het Centrum. Voor dit Jaarverslag kon het Centrum zowat 50 vonnissen en arresten bestuderen, en in het verslag vindt u een analyse van iets meer dan 30 ervan.

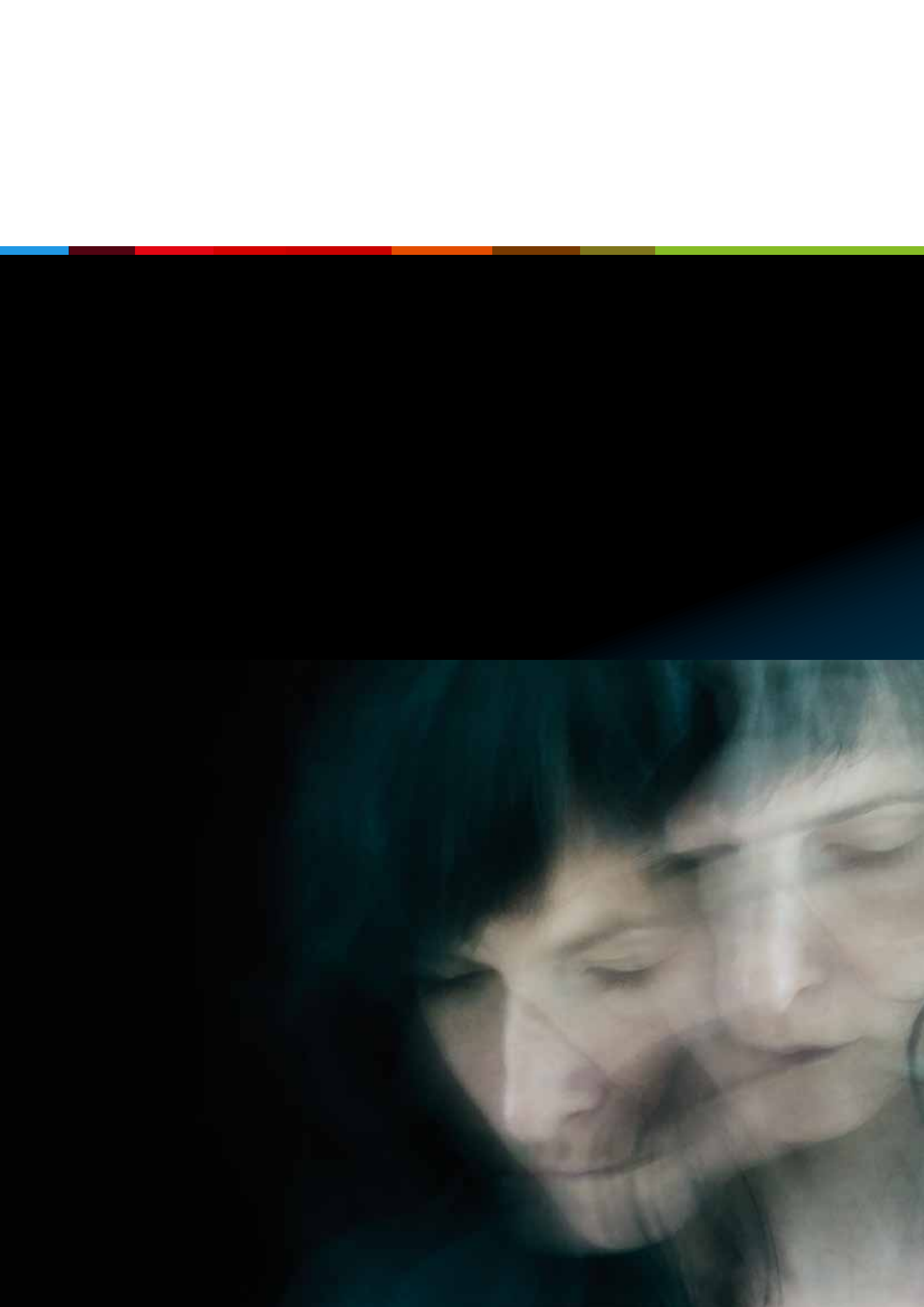
Dit Jaarverslag verschijnt op het moment dat het nieuwe federale parlement is samengesteld. Het is een goed moment om volop het debat aan te gaan over nieuwe beleidsopties, en dus over de beleidsaanbevelingen aan het einde van dit Jaarverslag. Wij rekenen op de nieuwe regering en het parlement om, net als tijdens vorige legislaturen, een actieve rol te spelen in dit beleid. Wij rekenen op het parlement om een grondige reflectie te houden over het slachtofferstatuut vanuit een mensenrechtenbenadering. We rekenen op de nieuwe regering om te garanderen dat de drie gespecialiseerde opvangcentra over voldoende structurele werkingsmiddelen beschikken; om te zorgen dat politie, sociale inspectie en justitie voldoende capaciteit hebben voor én voldoende prioriteit geven aan detectie, onderzoek en vervolging van mensenhandel en mensensmokkel; om nu eindelijk écht werk te maken van systeem voor gegevensverzameling en –analyse en om een resoluut preventiebeleid uit te werken.

Met dit Jaarverslag willen we, zowel binnen België als in Europa, bijdragen aan de ambitieuze EU-strategie 2012-2016, die, vergeten we het niet, de uitroeiing van mensenhandel tot doel stelt.

We wensen u een stimulerende lezing toe.

Patrick Charlier, *adjunct-directeur*

Jozef De Witte, *directeur*

Hoofdstuk I

**BEOORDELING VAN
TRENDS INZAKE
MENSENHANDEL**

METHODOLOGIE

Voor de beschrijving van de trends heeft het Centrum zich gebaseerd op de analyse van de gerechtelijke dossiers en de rechtspraak in rechtszaken waarin het Centrum zich burgerlijke partij gesteld heeft. Ook interviews van relevante actoren vormden een informatiebron, evenals voorgaande jaarverslagen van het Centrum en rapporten van de politie, inspectiediensten, de Cel voor Informatieverwerking (CFI of Antiwitwascel), Europol en de parlementaire onderzoekscommissie van de Senaat over de georganiseerde criminaliteit.

Er werden interviews afgenomen van leden van de federale en lokale politie, gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel, referentiemagistraten mensenhandel, arbeidsauditeurs, sociale inspectiediensten, de Antiwitwascel CFI en het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV). Het waren open, informele en vertrouwelijke gesprekken.

De focus is gericht op de uitbuitingsmodaliteiten van seksuele en economische uitbuiting omdat hiervoor mede met de interviews, de rapporten en de rechtspraak, voldoende representatief materiaal beschikbaar is om een correct beeld van het fenomeen te kunnen schetsen. Daarbij zijn deze twee uitbuitingsvormen de meest voorkomende mensenhandeldossiers in België.

Elk profiel wordt in een kaderstuk geïllustreerd met een voorbeeld uit de casuïstiek of de rechtspraak. Voor de periode 2011-2014 heeft het Centrum zelf 23 dossiers van seksuele uitbuiting en 17 dossiers van economische uitbuiting geanalyseerd.

I. BEOORDELING VAN TRENDS OP BASIS VAN CRITERIA

De volgende criteria vormen de basis voor de beoordeling van de trends: nationaliteit, geslacht en leeftijd van slachtoffers en daders; de uitbuitingsmodaliteiten; nieuwe en meest voorkomende trends; *modi operandi*; rol van criminele organisaties; andere criminele acti-

viteiten; betrokkenheid van rechtspersonen; rekruteringswijze van slachtoffers; de risicosectoren; de criminele vermogensvoordelen van de mensenhandelaars en de regeling van de financiële transacties.

I.1. Seksuele uitbuiting

I.1.1. Kenmerken

A / Internationaal fenomeen

Mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting is uitgegroeid tot een internationaal fenomeen. Zo stelt de politie dit soort mensenhandel almaar vaker vast in grensgebieden en bij grootschalige prostitutienetwerken in de vorm van internationale uitwisselingsprogramma's. De prostituees worden over de grenzen heen van de ene naar de andere stad verplaatst. (Duitsland-België-Nederland). Dit bemoeilijkt het werk van de politie. Efficiënt telefoontaps of observaties organiseren bijvoorbeeld vergt een voortgezette internationale samenwerking tussen de politie- en justitiediensten van de betrokken landen. Dergelijke samenwerkingen verlopen niet altijd vlot en daar maken criminele netwerken meteen gretig gebruik van.

B / Professionele ondernemers

Netwerken, actief in seksuele uitbuiting opereren als ondernemers. Het zijn 'lerende' organisaties die zich vlot aanpassen en professioneler worden.¹ Ze zetten malafide firma's op en investeren in de economie. Dergelijke criminele organisaties gebruiken legale bedrijven niet enkel om hun criminele gelden wit te wassen of hun criminele deals toe te dekken. In een aantal gevallen

vormen de vennootschapsstructuren ook een draaischijf voor de goede werking van het criminele netwerk.

Concreet richten ze bijvoorbeeld reis- en tewerkstellingsagentschappen op om slachtoffers te rekruteren en te transporteren en deze firma's te gebruiken als dekmantel voor hun criminele activiteiten.

Soms worden de criminele opbrengsten geïnvesteerd in het land van uitbuiting, vooral wanneer de exploitanten zich hier definitief vestigden. Maar meestal worden deze gelden getransfereerd naar het land van herkomst omdat het moeilijker is ze daar in beslag te nemen en verbeurd te verklaren. Net als Europol² heeft het Centrum in de dossiers kunnen vaststellen dat crimineel geld via geldkoeriers naar het herkomstland overgebracht wordt. Soms wordt geld online overgemaakt, maar dan wel op naam van de slachtoffers.

C / Wat met kinderporno?

Ook kinderporno valt onder de definitie van mensenhandel en zou in principe kunnen leiden tot een gerechtelijk dossier mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Toch heeft het Centrum maar kennis van één dossier dat trouwens uitmondde in een vrijspraak.³ De recente wijziging van de wet mensenhandel zou

Netwerken, actief in seksuele uitbuiting, opereren als ondernemers

1 S. JANSSENS, « Fenomeenanalyse van mensenhandel », in Ch.-E. CLESSE(dir.), « Traite des êtres humains, Menschenhandel-Mensensmokkal », *Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie*, Brussel, La Chartre, 2010, p. 41 e.v.

2 Europol, *Trafficking in Human Beings in the European Union: a Europol perspective*, juni 2009. www.europol.europa.eu.

3 Zie Hoofdstuk 4 van dit verslag, punt 1.

veroordelingen hiervoor voortaan gemakkelijker moeten maken. Dit komt in het volgende hoofdstuk aan bod.⁴

1.1.2. Netwerkprofielen

A / Nigeriaanse netwerken

» Piramidale en familiale structuren

De Nigeriaanse netwerken zijn piramidaal en familiaal gestructureerd. Naast mensenhandel en mensen-smokkel zijn ze ook actief in fraude in kredietkaarten, oplichting, corruptie- en witwaspraktijken. Ze zijn mobiel en internationaal goed georganiseerd en ze gebruiken vennootschapsconstructies om hun criminele activiteiten te faciliteren. Ze hebben een organisatiestructuur die zichzelf reproduceert wat de bestrijding van mensenhandel bemoeilijkt. Vrouwelijk leiderschap in de hoedanigheid van de Nigeriaanse “madame” vormt hierin een sleutelrol. Vaak is de “madame” iemand die het prostitutiesysteem kent en beschikt over legale verblijfsdocumenten die ze verwierf via schijnhuwelijk. Doorgaans heeft ze zelf als prostituee gewerkt en heeft ze zich vrijgekocht door nieuwe slachtoffers aan te brengen.

De slachtoffers, onder wie diverse minderjarigen, hebben meestal onder eed, in het bijzijn van een voodoo priester, gezworen om hun reis- en andere kosten af te betalen via werk in de prostitutie. De Nigeriaanse ‘madame’ zet de slachtoffers aan het werk, controleert hen, int het geld en beheert hun schulden. Tegelijk heeft ze ook een psychologisch ondersteunende rol ten aanzien van de slachtoffers die haar daarom als hun moeder of zuster gaan beschouwen. Uit verschillende dossiers blijkt dat de ‘madam’ in het verleden reeds in het slachtofferstatuut mensenhandel gezeten had en hierdoor inside kennis heeft van de slachtofferprocedure.

» Mogelijk meer dan 1.000 Nigeriaanse vrouwen per jaar

Volgens de politie vertrekken jaarlijks meer dan 1.000 Nigeriaanse vrouwen naar Italië, België, Nederland en Frankrijk. Ongeveer 20.000 Nigeriaanse vrouwen

werken in de seksindustrie in Italië. Vaak stimuleert de familie deze vrouwen om naar het buitenland te vertrekken omdat het de enige manier is om de eigen levensstandaard te verbeteren. Via kennissen wordt in Nigeria contact gelegd met een tussenpersoon of trafikant. Bij de aanvang van hun reis ondergaan de slachtoffers een ritueel uit de voodoo of juju. Daar moeten ze beloven trouw te zijn en krijgt de trafikant een pakketje met intieme lichaamspartikels van het slachtoffer zoals nagels, haar en bloed. Zo verwerven trafikanten psychologische macht over het slachtoffer.

Meestal reizen verschillende slachtoffers gezamenlijk en onder wisselende begeleiders door verschillende Afrikaanse en Europese landen voordat ze in België aankomen. De tocht duurt soms maanden en verloopt via de woestijn en/of gevaarlijke bootjes over zee. Het Italiaanse eiland Lampedusa is één van de bekende transitplaatsen. Vaak moeten deze vrouwen al tijdens hun reis in Afrika als prostituee geld verdienen om hun schuld af te lossen. Meisjes en vrouwen die onderweg ziek worden, worden aan hun lot overgelaten. Naar schatting wordt de helft van de meisjes onderweg opgepakt en teruggestuurd naar Nigeria.⁵

Bij aankomst in België worden de vrouwen uiteindelijk overgedragen aan de leider van het netwerk die hen in de prostitutie plaatst of doorverkoopt. Het slachtoffer krijgt het standaardverhaal voorgeschoteld dat er veel reisschulden zijn en aanvaardt dit meestal zonder enige vorm van dwang. De meesten wensen ook niet terug te keren naar hun geboorteland omdat ze vrezen geminacht te worden door hun gemeenschap of verstoten te worden door familie, want ze hebben immers geen rijkdom verworven en/of hun familie werd bedreigd.

» Internationale uitwisseling van Nigeriaanse vrouwen

Er bestaan internationale uitwisselingsprogramma's bij de Nigeriaanse netwerken. Een Nigeriaanse madame in België kan bijvoorbeeld slachtoffers in Noorwegen, Zweden en Spanje onder haar controle hebben. Er blijken ook uitwisselingsprogramma's te bestaan waarbij bijvoorbeeld een Nigeriaanse madame in Spanje een meisje naar België stuurt om voor haar te werken, maar dan wel onder supervisie van de Nigeri-

4 Zie: Hoofdstuk 2, punt 1.1.1.

5 Bron: politierapporten in gerechtelijke dossiers.

aanse madame in ons land. Soms worden Nigeriaanse slachtoffers op bestelling geleverd. In een concreet dossier trachtten de beklaagden een Nigeriaans slachtoffer op bestelling uit een asielcentrum in Griekenland te halen om ze in België in de prostitutie aan het werk te zetten.

- » Geweld op ongehoorzame slachtoffers en op hun familie

De Nigeriaanse netwerken schrikken er niet voor terug geweld te gebruiken op het slachtoffer of op haar familie. Om de familie te straffen schakelen deze mensenhandelaars lokale huurlingenbendes in. In een dossier⁶ was de Belgische rogatoire commissie getuige van de patrouille van een bende 'area boys', leden van lokale bendes, die meermaals ingehuurd worden door mensenhandelaars. Deze bende patrouilleerde op een marktplein met een aantal gemuilkorfde hyena's en bavianen aan de leiband als afschrikking en om hun eisen kracht bij te zetten. Dergelijke bendes spelen een belangrijke rol. Ze nemen een wijk van Benin City onder hun hoede en leveren tegen betaling zogenaamde bescherming aan de bewoners. Verder kunnen deze bendes ingehuurd worden om iemand 'een lesje te leren'. Volgens een magistraat werd via de telefoontap geregistreerd dat een voodoo- of juju-priester tijdens een soort van procesvoering een veroordeling uitsprak omdat de gezworen eed niet was nageleefd. De priester gaf aan de 'area boys' het bevel om het betrokken slachtoffer te onthoofden.

Verschillende Nigeriaanse dossiers hebben aanleiding gegeven tot financiële onderzoeken.⁷ Daaruit blijkt dat de geldoverdrachten meestal gebeuren via geldtransfersystemen en geldkoeriers die zich als zakenmensen voordoen. Daarnaast is er de zogenaamde "Black Western Union", dat onder deze bijnaam bekend staat in het Nigeriaanse milieu en dat geen uitstaans heeft met het onder de naam 'Western Union' gekende bedrijf. Deze "Black Western Union" is een Afrikaanse versie van het Pakistaanse hawala-systeem waarbij de winsten via parallelle geldtransfers in belwinkels en kruidenierszaken in Nigeria belanden. De mensenhandelaars beleggen hun geld in vastgoed in Nigeria.

VOORBEELD: Nigeriaans dossier mensenhandel en mensensmokkel, Brussel⁸

Een netwerk smokkelde jonge Nigeriaanse meisjes, onder wie enkele minderjarigen, naar België om er in de prostitutie te werken. Ze moesten voor die reis 55.000 euro neertellen, een schuld die ze onder meer via prostitutie terugbetaalden. Verschillende slachtoffers ondergingen de gekende voodoo-rituelen om hen in bedwang te houden. De Brusselse rechtbank beschouwt dergelijke rituelen als listige kunstgrepen. Sommige meisjes waren eerder als prostituee tewerkgesteld in andere Europese landen, waaronder Spanje. Zij waren bij gebrek aan werk overgebracht naar België, op verzoek van hun madame.

De hoofdbeklaagde werkte samen met diverse contactpersonen in Nigeria, die elk hun eigen specialiteit hadden (identiteitsdocumenten, visa, smokkelroutes,...). Ook in Spanje en Turkije had hij handlangers om meisjes naar België te laten overkomen. De overige beklaagden maakten deel uit van een georganiseerd netwerk dat Nigeriaanse vrouwen naar België bracht om in de prostitutie te werken.

B / Bulgaarse netwerken

- » Professionele netwerken die moeilijk te bestrijden zijn

De Bulgaarse netwerken manifesteren zich als echte criminele ondernemers op internationaal niveau. Ze opereren vanuit Bulgarije via plaatselijke handlangers in België, Nederland en Duitsland. Deze professionele netwerken zijn moeilijk te bestrijden. Bij het minste vermoeden van een nakende politieactie, worden de slachtoffers snel verplaatst. Zowel de pooiers als hun meisjes zijn erg mobiel en verhuizen vlot tussen verschillende steden in België, Nederland en Duitsland. De slachtoffers zijn afkomstig uit klassieke rekruteringsgebieden als de Bulgaarse steden Sliven en Varna

⁶ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 42-43.

⁷ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 22-23.

⁸ Corr. Brussel, 24 februari 2012, 46de k.; Hof van Beroep Brussel, 31 oktober 2012, 13de k.; Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 69-70.

met een bepaalde prostitutie-reputatie, maar worden intussen ook geronseld in nieuwe gebieden.

» De rol van gezelschapsdames

De pooiers passen zich aan de politietechnieken aan onder meer door niet langer rechtstreeks het geld bij de prostituees te halen. Dat doen de gezelschapsdames voor hen. Deze dames zijn belangrijke lokale tussenfiguren, vaak Bulgaarse prostituees of ex-prostituees. Zij moeten het lokaal prostitutiewerkterrein in de Westerse steden controleren zodat de Bulgaarse chefs hun land niet meer moeten verlaten. Ze oefenen controle uit op hun collega-prostituees, bewaken de bars, innen het geld en regelen de contacten.

De werking van de gezelschapsdames bevindt zich in een grijze zone. Enerzijds ontvangen ze vitrinegeld en onderhandelen ze met de pooier over een nieuw meisje als één van hun meisjes wegvalt, zodat ze geen inkomensverlies lijden. Anderzijds beschermen ze hun prostituees, zijn ze attent, zorgen ze voor de veiligheid van de meisjes en regelen ze administratieve zaken. Volgens de politie beschouwen de prostituees de gezelschapsdames als hun tweede moeder.

» Gebrek aan interesse in het statuut van slachtoffer van mensenhandel

De slachtoffers zijn vooral Bulgaarse meisjes die in een zogenaamde win-winsituatie werken. Zij stappen doelbewust in de prostitutie om op korte tijd geld te verdienen en beschouwen het als een tijdelijk project van bijvoorbeeld twee jaar om nadien voldoende welvaart te kunnen leven. Deze prostitutiegroep van Bulgaarse meisjes heeft omwille van deze zogenaamde win-winsituatie en hun legale verblijfsituatie weinig interesse in het slachtofferstatuut mensenhandel.

» Geldtransporten via Bulgaarse geldkoeriers

Vroeger gebeurden de geldtransporten via geldtransferagentschappen. Tegenwoordig zorgen ook meer en meer Bulgaarse geldkoeriers voor het transport, via een vaste route met afspraakpunten in België, Nederland, Duitsland en Bulgarije. Omdat ze veel vertrouwen genieten, transporteren ze niet alleen het geld van de pooiers, maar werken ze tegen een afgesproken winstpercentage voor het hele Bulgaarse criminele milieu in de Benelux. Ook Bulgaarse prostituees doen een

beroep op de geldkoeriers om hun geld over te brengen naar familie in Bulgarije.

Deze Bulgaarse businessnetwerken investeren het geld vooral in de Bulgaarse economie, onder meer in de toeristische sector, in financiële instellingen, in import en export en in autohandel. Zo kunnen ze hun criminele winsten afschermen voor internationale gerechtelijke acties.

VOORBEELD: Bulgars dossier mensenhandel, Brussel⁹

De feiten speelden zich af van 2007 tot november 2011 in de Aarschotstraat, een prostitutiebuurt in Brussel. De beklaagde werd veroordeeld voor mensenhandel,¹⁰ het slachtoffer stelde zich niet burgerlijke partij. Het slachtoffer en de daders waren afkomstig van de Bulgaarse stad Sliven, een rekruteringsoord voor prostitutie. De beklaagde had verschillende vennootschappen en een bar in Bulgarije.

Een Bulgaarse jonge vrouw had zich aanvankelijk vrijwillig laten prostitueren in Bulgarije en daarna via haar 'loverboy' in Duitsland. Daar kocht beklaagde haar in een café dat frequent bezocht werd door Bulgaren uit Sliven. Hij verplichtte haar zich te prostitueren in de Aarschotstraat. De beklaagde bood haar onderdak aan, betaalde de vitrinerechten en bezorgde haar een schijnadres in geval van politiecontrole. Haar inkomsten moest ze afstaan aan de beklaagde.

In 2008 werd bij een controle van de federale politie dezelfde beklaagde opgemerkt in het gezelschap van een ander achttienjarig meisje dat zich prostitueerde in een bar. Het meisje was als minderjarige een relatie met de beklaagde begonnen en meegekomen naar Brussel. Zij was wel tevreden over haar inkomsten en werksituatie. Ondertussen was ze sinds 2011 zelf actief betrokken in het prostitutienetwerk en had ze op vraag van de beklaagde een geschikte prostitutieplaats toegewezen aan het latere geïntercepteerde

9 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 84-86.

10 *Ibid.*, pp. 113-114.

slachtoffer. Verder had ze via een geldtransferagentschap meerdere verdachte geldsommen overgemaakt aan verschillende personen in Sliven. Dit meisje werd daarom door de rechtbank niet meer als slachtoffer beschouwd.

C / Roemeense Roma-netwerken

» Regionaal en clangebonden

De Roemeense netwerken en hun slachtoffers zijn voornamelijk afkomstig uit bepaalde streken in Roemenië, zoals Braila-Galati, waar verschillende Roma-dadergroeperingen geconcentreerd zijn. Deze criminele groeperingen vormen een kleine minderheid binnen de Roma-gemeenschap. Volgens de politie zijn deze Roma-dadergroeperingen goed georganiseerd. Het zijn vooral groepen loverboys en georganiseerde bendes die in contact staan met hun clan in Roemenië. Ze hebben het vacuüm opgevuld na het wegvallen van de Albanese netwerken.

De Roma-netwerken zijn clan- en regionaal gebonden. De culturele achtergronden van de Roma spelen een belangrijke rol bij de interne werking van de Roma-dadergroeperingen. Ze hebben een eigen maatschappelijk sociaal leefsysteem met eigen normen en waarden, en een parallel rechtssysteem. In de Roma-gemeenschap is het bijvoorbeeld mogelijk dat meisjes op 12-jarige leeftijd trouwen en vanaf dan als volwassenen beschouwd worden. De Roma-dadergroeperingen spelen daarop in en loodsen minderjarigen binnen in het prostitutiemilieu. Ze beseffen dat deze minderjarige slachtoffers hen veel meer geld opbrengen dan volwassen slachtoffers.

» Geweld bij ongehoorzaamheid

Deze Roma-dadergroeperingen gebruiken fysiek geweld om 'ongehoorzame', vaak minderjarige, meisjes te straffen. Meestal belanden hun slachtoffers in de gedwongen straatprostitutie en georganiseerde bedelarij, vaak nadat ze eerder in Spanje gewerkt hebben. De slachtoffers hebben dikwijls dezelfde Roma-afkomst maar dit is geen algemene regel. Deze minderjarige slachtoffers komen niet altijd in het slachtofferstatuut terecht.¹¹

VOORBEELD: Roemeens dossier over een Roma-dadergroepering¹²

De beklaagden behoren tot een Roma-dadergroepering uit Tirgu Jiu in Roemenië, een arme streek waar voordien steenkoolmijnen gevestigd waren. Deze criminele organisatie was zeker sinds 2010 actief. Aanvankelijk was de hoofdbeklaagde actief in Portugal, maar na juridische problemen met de Portugese autoriteiten verhuisde hij naar België om hier de jonge vrouwen die hij als zijn eigendom beschouwde, tewerk te stellen in de prostitutie. De slachtoffers – onder wie verschillende minderjarigen – waren ook afkomstig uit Tirgu Jiu, maar behoorden niet tot de Roma-gemeenschap.

In Roemenië werden jonge meisjes vanaf de leeftijd van 16 jaar verleid door loverboys die hen onder het voorwendsel van vakantiewerk naar de streek van Santarém in Portugal meelokten waar ze na fysieke bedreigingen en geweld aan de leider van een Roma-dadergroepering verkocht werden. De verkoopprijs voor een meisje schommelde tussen 2.000 en 5.000 euro. Vanuit Portugal vertrokken deze meisjes onder dwang van hun pooiers naar elders in Europa om daar verplicht in de prostitutie te werken. Wanneer ze het prostitutiewerk weigerden of contact wilden leggen met de politie, werden hun familieleden in Roemenië bedreigd.

Bij hun aankomst werden de meisjes in een bar in Sint-Truiden geplaatst. De helft van hun inkomsten moesten ze afstaan aan de baruitbaters, de andere helft aan hun pooier. Als de meisjes weigerden mee te werken werden ze geïntimideerd en geslagen. Ze moesten ook instemmen met seks zonder voorbehoedsmiddelen omdat de prijs dan hoger lag. Dit leidde tot geslachtsziektes en gedwongen abortussen.

De beklaagden stelden de minderjarige slachtoffers in het bezit van valse identiteitsdocumenten zodat ze zogezegd legaal konden tewerkgesteld worden in de bar. Deze identiteitsdocumenten waren niet in het bezit van de vrouwen zelf maar werden bewaard door één van de beklaagden. De

11 Zie hoofdstuk 2, punt 2.2.

12 Zie hoofdstuk 4: correctionele rechtbank van Leuven, 4 juli 2013, 17de k. en hof van beroep van Brussel, 13 november 2013, 13e k.

slachtoffers moesten de pooier vergoeden voor de kosten van deze valse identiteitsbewijzen.

Het crimineel vermogen bedroeg 512.066 euro. De opbrengsten van dit prostitutiewerk werden via geldtransfers op naam van andere leden van de criminele organisatie naar de ouders van de hoofdbeklaagde in Roemenië overgebracht.¹³ Deze gelden werden daar belegd in onroerend goed op de naam van de verdachten, hun ouders of andere familieleden.

D / Thaise netwerken

» Massagesalons

Thaise criminele organisaties maken gebruik van Thaise massagesalons in België om jonge Thaise vrouwen seksueel uit te buiten. Dikwijls worden de massagesalons uitgebaat door Belgische zaakvoerders. Bij de Thaise netwerken organiseren voornamelijk vrouwen de handel. Deze netwerken zijn actief in mensen-smokkel en -handel met het oog op zowel seksuele als economische uitbuiting. Ze corrumperen overheids-personeel, onder meer van ambassades en maken zich schuldig aan witwaspraktijken via geldtransfers. Ze organiseren schijnhuwelijken en gebruiken die huwelijken om de schulden van de slachtoffers te verhogen.

» Schuldbinding

De slachtoffers moeten hun zogenaamde smokkel-schulden met prostitutiewerk afbetalen zodat er sprake is van schuldbinding. Zij die niet voldoen aan de 'seksuele prostitutienormen' komen in de horeca terecht en worden economisch uitgebuit.

Deze Thaise netwerken werken bijna allemaal samen met één Thais reisagentschap, actief sinds 1999 en geleid door een Thaise vrouw van wie de naam opduikt in diverse Belgische dossiers over Thaise massagesalons. Deze firma ronselt zijn slachtoffers in een karaokebar in Bangkok of Pattaya en levert ze op bestelling.

De reisfirma zorgt vervolgens voor paspoorten en Schengenvisa, voornamelijk via de Zweedse ambas-

sade in Bangkok. Een rogatoire commissie stelde de Zweedse autoriteiten hiervan op de hoogte. Intussen wordt de zaak onderzocht. Per slachtoffer wordt 15.000 euro gevraagd. De uitbouter betaalt 5.000 euro en het meisje betaalt de overige 10.000 euro. Doorgaans kan het meisje dat hoge bedrag niet in een keer betalen. Dan moet ze haar schuld in schijven afbetalen aan de uitbater. Het geld haalt ze uit de opbrengsten van haar prostitutiewerk.

VOORBEELD: dossier van een Thais massage-salon in Mechelen¹⁴

Tijdens het proces hekelde het openbaar ministerie het feit dat de twee hoofdbeklaagden zich nog in Thailand bevonden en dat het onderzoek daar geblokkeerd werd, waardoor beide beklaagden nooit konden ondervraagd worden. "Onze rogatoire commissie stond klaar om te vertrekken, maar we kregen geen toestemming van Thailand", aldus de openbare aanklager. "Het is duidelijk dat deze twee mensen politieke steun genieten in Bangkok."

De twee spilfiguren van deze Thaise criminele organisatie duiken op in verschillende dossiers van Mechelen, Antwerpen en Dendermonde. Daarbij zijn een tiental Thaise massagesalons betrokken. De 'afnemers' van de meisjes zijn in elk dossier verschillend. De slachtoffers blijven in de macht van deze handelaars omwille van de verplichte schuldaflissing. Maar ook daarna blijven ze van hen afhankelijk omdat ze niet op een legale manier naar ons land zijn gekomen en hier geen vangnet hebben.

Deze twee spilfiguren zitten in Thailand en zullen wellicht nooit bestraft worden. Zij ronselden de dames in Thailand, beloven hen een beter leven in Europa door werk als masseuse aan te bieden. Hiervoor moesten de slachtoffers 10.000 tot 20.000 euro ophoesten. In ruil daarvoor kregen ze reispassen, visa en een reis naar Europa. Omdat heel wat slachtoffers dit niet konden betalen, werkten ze op krediet. Hun verdiensten in ons land gingen eerst naar hun schuldeiser, zodat de slachtoffers van hen afhankelijk werden.

13 Zie hoofdstuk 2, punt 1.2.

14 Zie hoofdstuk 4 punt 1.

1.2. Economische uitbuiting

Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is terug te vinden in de meest diverse economische sectoren. Dit geldt ook voor nieuwe en atypische sectoren waar eerstelijnsdiensten illegale werkrachten niet meteen als slachtoffers van mensenhandel beschouwen. Voorbeeld hiervan is het dossier van een cateringfirma langs de autosnelwegen dat we uitvoerig besproken in het Jaarverslag 2010.¹⁵

Naast de vele kleinschalige dossiers zijn er ook dossiers met georganiseerde vormen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, die soms gelinkt kunnen worden aan criminele organisaties.

Hieronder wordt ingegaan op de voornaamste risico-sectoren.

1.2.1. De bouwsector

Volgens de sociale inspectiediensten¹⁶ en de witwas-rapporten¹⁷ van de Cel voor Informatieverwerking (CFI) is er de jongste jaren een stijging van het aantal Roemeense en Bulgaarse schijnzelfstandigen en gedetacheerden, dat in de bouwsector in een situatie van dumpingpraktijken moeten werken. Zij kunnen makkelijk uitgebuit worden door mensenhandelaars. De omstandigheden van hun huisvesting en tewerkstelling wijken volledig af van de wetgeving inzake tewerkstelling, veiligheid en gezondheid van de werknemers en sociale zekerheid. Ze krijgen een loon van 5 euro per uur, waarvan een deel wordt afgehouden als betaling voor hun erbarmelijke huisvesting.

VOORBEELD: dossier mensenhandel bij detacheringconstructies in de bouw in Turnhout

Een geval van economische uitbuiting in de bouwsector met detacheringconstructies uit 2007-2008 leidde in 2012 tot een veroordeling voor mensenhandel.¹⁸ Roemeense werkrachten, afkomstig uit een arme streek, waren gelokt met advertenties in reclamebladen die hen in België degelijk werk tegen correcte arbeidsvoorwaarden beloofden.

De beklaagden hadden een malafide constructie opgezet. In Roemenië was er een netwerk voor de aanwerving van de arbeiders: dat publiceerde advertenties, zorgde voor contactpersonen en een vennootschap ter plaatse, zorgde voor valse papieren, en organiseerde het transport. De slachtoffers werkten als fictieve gedetacheerde werknemers voor een Roemeense bouwfirma, die op haar beurt in opdracht werkte van een Belgisch filiaal van een Engelse vennootschap. Deze laatste schakelde de Roemeense bouwvakkers in op haar eigen bouwwerf in België of opereerde als onderaannemer met dezelfde werkrachten voor bouwwerken van andere firma's (opdrachtgevers). De zaakvoerder van de Roemeense firma fungeerde als koppelbaas en was medevennoot in het Belgisch filiaal van de Engelse vennootschap. De detacheringdocumenten van de Roemeense firma waren vervalst. In de praktijk bleken dit vervalsingen te zijn op basis van kopieën en het nodige knip- en plakwerk. Bovendien mocht de Roemeense firma geen gebruik maken van detacheringen omdat ze sinds haar oprichting in 2007 geen activiteiten en actief personeel meer had in Roemenië.

De rechtbank oordeelde dat de mensonwaardige werk- en levensomstandigheden voldoende waren aangetoond op grond van de volgende vaststellingen: de arbeiders hadden geen sociale bescherming (bij gebrek aan arbeidsovereenkomst); ze werkten lange dagen, ook op zaterdag; ze werden wisselend ingezet op werven, waarbij

15 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 47-49.

16 Interviews sociale inspectiediensten.

17 CFI, *Witboek over zwart geld, 20 jaar bestrijding van witwassen en financiering van terrorisme*, 2013; J.-C. DELEPIERE, p. DE KOSTER, M. PENNA, *Les flux financiers illégaux de blanchiment de capitaux en relation avec le trafic d'êtres humains, de migrants et l'exploitation de main d'œuvre clandestine*, 2013.

18 Corr. Turnhout, 5 december 2012, 13* k.; Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 74.

één van de slachtoffers in een kofferruimte van een auto naar de werven werd gebracht; hun loon werd niet correct uitbetaald en ze konden niet vrij over hun loon beschikken; ze hadden geen toegang tot medische hulp. Ook de huisvestingsomstandigheden waren menonwaardig: de arbeiders werden met te veel gehuisvest in te kleine studio's die niet aan de brandveiligheidsvoorschriften voldeden. Er waren beperkte sanitaire voorzieningen, met slechts af en toe warm water. Voor deze accommodatie hield de hoofdbeklaagde een deel van hun loon in.

Daarnaast zijn er mensenhandeldossiers over Braziliaanse netwerken die Braziliaanse werkkrachten valselijk detacheerden als 'Portugese' werkkrachten. De meeste tewerkgestelden zijn afkomstig uit dezelfde regio in Brazilië, namelijk Goiás of Minas Gerais. Het transport wordt georganiseerd door reisbureaus.

De Brazilianen arriveren op een vast aankomstpunt in Brussel. Volgens de federale politie maken ze op basis van hun Braziliaanse identiteit valse Portugese verblijfsvergunningen, in samenspraak met hun werkbazen. Vervolgens vestigen ze zich korte tijd in Portugal om daar een fiscale kaart te verkrijgen. Daarna gaan ze in België of elders in Europa werken op bouwerven in onderaanneming voor Portugese firma's.

Door gebruik te maken van deze vervalste documenten mét echte identiteiten, gekoppeld aan een echte Portugese fiscale kaart en detacheringsdocumenten, worden de politie en inspectiediensten tijdens controles op een dwaalspoor gezet. Nadien zijn de daders spoorloos en staat de politie machteloos.¹⁹

Ondertussen hebben deze netwerken hun werkwijze nog meer geprofessionaliseerd en schakelen ze Portugese bedrijven in die officieel met gedetacheerd personeel werken.²⁰ Omwille van de zware bewijslast in dossiers over mensenhandel, zijn magistraten eerder geneigd dergelijke dossiers te kwalificeren als illegale tewerkstelling.

1.2.2. De schoonmaaksector

De CFI waarschuwt voor mensenhandelpraktijken in de schoonmaakindustrie.²¹ Volgens haar analyses wordt in meerdere dossiers gebruik gemaakt van schermvennootschappen met een fictieve maatschappelijke zetel. Deze vennootschappen treden op tussen schoonmaakbedrijven en verdachte onderaannemers.²²

Daarnaast stelt de CFI een opeenvolging van vennootschappen vast, en het gebruik van stromannen, persoonlijke rekeningen, verrichtingen die niet overeenstemmen met het maatschappelijke doel van de vennootschap of niet overeenkomen met de financiële gezondheid van de vennootschap.²³ Al deze vaststellingen duiden volgens de CFI-rapport op het bestaan van een organisatie die steunt op een criminele structuur.²⁴

De sociale inspectiedienst heeft de jongste jaren tijdens controles mensenhandelpraktijken vastgesteld in de schoonmaaksector van fastfoodrestaurants. Deze restaurants spelen twee kleine concurrerende schoonmaakbedrijven tegen elkaar uit om een onderaannemingscontract binnen te halen. Het personeel moet een maand gratis werken alvorens het bedrijf het contract kan binnenhalen. Dat is één van de redenen waarom het schoonmaakbedrijf als onderaannemer derdelanders zonder papieren illegaal tewerkstelt. Deze arbeiders worden onder het mom van een proefperiode verplicht om enkele dagen tot zelfs 3 weken gratis te werken. Daarna kunnen ze een maandloon krijgen van 800 euro netto waarvoor ze 7 dagen op 7 moeten werken met slechts 2 rustdagen per maand. Volgens een getuigenis werkten sommige arbeiders ook met valse identiteitspapieren die ze zelf moesten afbetalen.

19 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008, *Bestrijden met mensen en middelen*, p. 27.

20 CFI, *Witboek over zwart geld, 20 jaar bestrijding van witwassen en financiering van terrorisme*, 2013.

21 CFI, *op.cit.*; C. DELEPIERE, p. DE KOSTER, M. PENNA, *op.cit.*

22 CFI typologierapport 2008, www.ctif-cfi.be.

23 *Ibid.*

24 *Ibid.*

VOORBEELD: dossier mensenhandel in schoonmaakbedrijf in Charleroi

De zaakvoerder werd veroordeeld voor mensenhandel. Zijn schoonmaakbedrijf was actief in een aantal fastfoodrestaurants en buitte twee illegale werknemers uit.²⁵ De werknemers moesten soms zeven dagen na mekaar onafgebroken werken voor een forfait van 25 tot 35 euro per nacht (van 22 of 23 uur tot 6 of 8 uur de volgende morgen). De werknemers kregen in het beste geval 250 tot 300 euro per maand. De verdachte maakte misbruik van het feit dat ze hier in onwettig verblijf waren en beloofde hen valse-lijk dat hij met hen een arbeidsovereenkomst zou ondertekenen.

1.2.3. De carwashsector

In de sector van de carwash vinden we ook georganiseerde vormen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Vooral handcarwashes zijn fraudegevoelig, omdat die meer arbeidskrachten dan reinigingsmachines inzetten. De daders en de slachtoffers zijn Indo-Pakistani, voornamelijk Pakistanen maar soms ook Indische Sikhs.

De dossiers hebben zowel betrekking op kleinschalige uitbuiting als op grootschalige georganiseerde netwerken. In samenwerking met de eerstelijnsdiensten hebben magistraten de jongste jaren verschillende gecoördineerde controleacties uitgevoerd. In het verlengde van deze acties werd soms een financieel onderzoek naar de gebruikte geldstromen en witwaspraktijken opgestart.²⁶

Bij de analyse van een grootschalig carwashdossier²⁷ zijn er malafide constructies vastgesteld waarachter enkele belangrijke spilfiguren van de criminele organisaties schuilgingen. Deze organisaties waren in de jaren negentig actief met BTW-carroussels in de petroleumsector en kregen hiervoor veel aandacht van de

parlementaire onderzoekscommissie van de Senaat over de georganiseerde criminaliteit²⁸.

VOORBEELD: dossier carwash Gent

In een carwashdossier werd de beklaagde zaakvoerder veroordeeld voor mensenhandel.²⁹ De beklaagde, een Pakistaan, buitte in zijn carwash een vreemdeling uit. Hij beweerde dat die laatste hem een vriendendienst leverde, wat wordt tegengesproken door de verklaringen van het slachtoffer en na een confrontatie tussen beiden. De beklaagde had hem geronseld en hij moest er zes dagen op zeven, van 9u30 tot 20u00 werken, zonder betaald te worden. Omdat er in zijn appartement zaken zijn aangetroffen om vreemdelingen in onwettig verblijf tijdelijk onderdak te bieden, heeft hij volgens de rechtbank vermoedelijk ook op dezelfde manier tegenover andere vreemdelingen gehandeld.

1.2.4. De horeca

De Chinese restaurants, dikwijls familiale vennootschappen, staan bekend als een risico-niche voor mensenhandel in de horeca, maar zijn daarin zeker niet de enigen. De laatste jaren hebben de eerstelijnsdiensten ook mensenhandelpraktijken aangetroffen in Japanse en Vietnamese restaurants, in Turkse cafés en pitazaken en in Belgische snackbars.

Bij de Chinese en Vietnamese dossiers manifesteren zich zowel kleinschalige als grote dossiers met criminele organisaties. In de andere dossiers gaat het meestal om kleinschalige of individuele gevallen.

In de dossiers van Chinese criminele organisaties in de horecasector vinden we typische gevallen van schuldbinding terug. De slachtoffers worden door Chinese Slangenkoppen, beter bekend als de Chinese Triade, uitgebuit in een Chinees restaurant om hun smokkelschulden af te betalen. Dikwijls worden deze slachtoffers na een bepaalde periode verplaatst naar een ander

25 Corr. Charleroi, 10 december 2010, 7de k.; Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 75.

26 Politie, Activiteitenverslag 2007 van de federale politie, www.polfed-fedpol.be/pub/jaarverslag/pub_jaarverslag2007_nl.php.

27 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 49-51.

28 Parl. St., Senaat, zitting 1998-1999, Doc. nr. 1-326/9.

29 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 119.

restaurant om de afbetaling verder te zetten. Bij deze Chinese criminele organisaties zijn er verschillende slachtoffers die te angstig zijn om in het slachtofferstatuut te stappen.

VOORBEELD: dossier Chinees restaurant

Een dossier met tenlastelegging mensenhandel tegen Chinese restauranthouders die landgenoten uitbuiten, leidde tot een veroordeling.³⁰ Eén van de slachtoffers vertelde in België te zijn beland via een ‘slangenkop’-smokkelorganisatie (Chinees maffia). Haar paspoort werd afgenomen en voor haar ogen verscheurd. Zij werkte eerst in restaurants in Antwerpen en Leuven, later ook in het restaurant van de beklaagde in Doornik. Zij klopte veertien uur per dag voor een maandloon van 400 euro. De werkomstandigheden waren zwaar (ze kreeg geen pauze, haar maaltijden bestonden uit de restjes van de klanten, ze moest gebroken serviesgoed terugbetalen) en ze was ondergebracht in precare omstandigheden (een kelderverdieping met een schuilplaats waar werknemers zich bij politiecontroles moesten verstoppen). Toen het slachtoffer niet langer werd betaald en om haar loon vroeg, werd ze op straat gezet en dreigde de beklaagde ermee haar aan te geven.

1.2.5. De kleinhandel

Ook in telefoon- en nachtwinkels en bij beenhouwers en bakkers werden mensenhandelpraktijken vastgesteld. In de dossiers van Belgische, Turkse en Marokkaanse bakkers en beenhouwers komen de slachtoffers vooral uit Marokko. Zij verblijven en werken hier illegaal. Doorgaans gaat het om economische uitbuiting op kleine schaal.

Bij de Indo-Pakistaanse telefoon- en nachtwinkels komen er naast de kleinschalige dossiers ook situaties van mensenhandel aan het licht waarbij slachtoffers hun smokkelschulden moeten afbetalen door gratis te werken in de winkel, en is er sprake van criminele organisaties met vooral Indo-Pakistaanse slachtoffers.

In de rechtspraak³¹ worden volgende elementen als bewijs beschouwd voor werkomstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid; zeven dagen op zeven werken en/of meer dan 12 uur per dag werken voor een weekloon van 50 tot 60 euro; inhouden van loon; slechte huisvesting (gesloten kamer, geen sanitair, verwarming of water).

VOORBEELD: dossier mensenhandel in telefoonwinkel

In een beslissing van 14 januari 2013³² heeft de correctionele rechtbank van Luik de tenlastelegging mensenhandel bewezen geacht voor een beklagde en zijn vennootschappen.

De man buitte verschillende werknemers uit in zijn telefoonwinkels. De rechtbank baseerde zich onder meer op objectieve elementen die de speurders hadden verzameld. Die elementen bevestigden de verklaringen van de werknemers: de winkels voldeden aan geen enkele hygiënische norm (geen sanitaire of andere voorzieningen voor de werknemers, geen lokaal om maaltijden te nuttigen); op één na waren alle werknemers van vreemde afkomst en verbleven ze hier illegaal of in precare omstandigheden; ze moesten veel langer werken dan contractueel of mondeling overeengekomen; de beklaagde hield hen voor dat hun situatie zou worden geregulariseerd; de vergoeding lag, rekening houdend met de gepresteerde uren, veel lager dan die van een arbeider; overuren werden niet uitbetaald; ze werden in de gaten gehouden door camera's of een vertrouwenspersoon van de werkgever; bepaalde werknemers moesten nog huur betalen; ze werden soms bedreigd.

30 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 76.; Corr. Doornik, 6 september 2012.

31 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2007, *Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur*, p. 111.

32 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 76.; Corr. Luik, 14 januari 2013, 14de k.

2. SLACHTOFFERPROFIELEN VAN MENSENHANDEL

Dit deel handelt over de slachtofferprofielen die het resultaat zijn van de analyse van de gerechtelijke dossiers en de gesprekken met magistraten en eerste-

lijnsdiensten. Deze lijst is bijgevolg niet exhaustief. Mogelijk komen in één dossier verschillende slachtofferprofielen voor.

2.1. Slachtoffers van seksuele uitbuiting

In de jaren negentig werden slachtoffers geregeld ontvoerd en in de prostitutie gedwongen. Dit leverde, ook in de media, het typische beeld op van mensenhandel als gedwongen prostitutie.

Intussen gaan criminele netwerken almaar professioneler te werk. Ze hanteren andere, minder opvallende technieken om hun slachtoffers onder controle te houden. Zo evolueren ze van repressieve naar psychologische dwang door op subtiële wijze de slachtoffers van hen afhankelijk te maken. Dat blijkt bovendien efficiënter te werken.

Naast de slachtoffers van gedwongen prostitutie beschrijven we hieronder de slachtoffers van de meer subtiële vormen van seksuele uitbuiting via schuldbinding, cultuurafhankelijkheid, drugsverslaving, loveboys en zogenaamde win-winsituaties.

jarige meisjes en zijn de enige die sporadisch nog slachtoffers ontvoeren.

Uit de dossiers blijkt dat het verhandelen van vrouwen als rekruteringsmethode soms nog toegepast wordt in Bulgaarse, Russische, Hongaarse, Albanese en Roemeense milieus. De slachtoffers worden op de markt als koopwaar verkocht en de koper-pooier beschouwt zijn aankopen als eigendom dat maximaal moet opbrengen. Bij verzet of onvoldoende prestaties worden de slachtoffers en/of hun familie in het herkomstland geslagen of bedreigd. De vrouwen staan onder controle van hun pooier en mogen het huis niet alleen verlaten. Doorgaans neemt de pooier hun identiteitsdocumenten af zodat de vrouwen zich niet vrij kunnen verplaatsen.

Psychologische dwang waarbij op subtiële wijze slachtoffers afhankelijk worden gemaakt, blijkt efficiënter te werken

2.1.1. Gedwongen prostitutie

Bij gedwongen prostitutie worden de slachtoffers door fysieke geweldpleging of bedreigingen ten aanzien van henzelf of hun familie, gedwongen om in de prostitutie te werken.

Gedwongen prostitutie duikt nog altijd op in dossiers van seksuele uitbuiting. Het is het meest gekende profiel, maar het belang hiervan neemt wel af. Slachtoffers van gedwongen prostitutie zijn voornamelijk terug te vinden bij Roemeense Roma-dadergroeperingen of bij andere Oost-Europese netwerken.

De Roma-dadergroeperingen ronselen vooral minder-

VOORBEELDEN: dossiers mensenhandel van gedwongen prostitutie

Getuigenis Roemeens meisje³³

Het minderjarige meisje was door een Roma-dadergroepering gekocht, maar weigerde zich de eerste dagen te prostitueren. Ze was alleen bereid om de klanten gezelschap te houden en met hen champagne te drinken. Uit haar slachtofferverklaring blijkt hoe haar pooier haar uiteindelijk psychisch kraakte: "Ik kon het nog vijf dagen volhouden om niet als prostituee te werken.

33 Zie dit hoofdstuk, punt 1.1.2.; Hof van Beroep Brussel, 13 november 2013, 13e k.

Daarna begon hij mij te bedreigen met de dood. Hij brulde tegen mij, sloeg me en toonde een pistool. Dit scenario herhaalde zich een aantal keer. Na twee weken reed B. (de hoofdbeklaagde) met mij naar een braakliggend veld met een lege container. Hij trok me met de haren uit de auto, nam zijn pistool en schoot in de metalen container. Hij zei dat ik moest doen wat hij zei omdat hij voor mij 3.000 euro betaald had en hij dat geld wilde terugverdienen: “Je doet wat ik je zeg of ik doe met je wat ik met de container deed.” Daarna reden we terug naar de club. Dat was de eerste dag dat ik me prostitueerde.”

Getuigenis Letse vrouw³⁴

Een zwangere Letse vrouw, verklaarde aan de politie: “We werden bedreigd en geslagen, S. (de beklagde) toonde een vuurwapen (pistool) en een mes dat hij op tafel gooide. Hij toonde ook strips waarmee je iemand kunt vast binden, hij deed zo een strip rond zijn hand, spande hem aan en zei dat de strip diende om rond de nek te doen van mensen die niet willen praten. S. nam ook ons geld af. Hij sloeg ons alle drie. Ik was zwanger en probeerde mijn buik te beschermen.”

Getuigenis Albanese vrouw met dochter³⁵

Nadat de Albanese vrouw klacht ingediend had bij de lokale politie van Ukkel viel haar pooier meermaals haar zesjarig dochttertje aan. De politie stelde hierover een dossier op van slagen en verwondingen. Het dossier vermeldt: “Uit onze ervaringen met het prostitutiemilieu kunnen we stellen dat dit een gekende modus operandi is van de pooiers binnen het Albanese milieu om prostitutees, die niet meer willen werken, te dwingen om terug te werken.” Na deze feiten doken het slachtoffer en haar dochttertje onder. Sindsdien zijn ze niet meer in België gesignaleerd.

2.1.2. Schuldbinding

Bij schuldbinding moet het slachtoffer werken om zijn schuld af te betalen, terwijl hij of zij zelf niets ontvangt voor het geleverde werk. Schuldbinding is één van de zes indicatoren voor mensenhandel van de IAO (Internationale Arbeidsorganisatie).³⁶

In dossiers van seksuele uitbuiting wordt dit soort slachtoffers geronseld via een valse jobadvertentie of een smokkelvoorstel. Bij aankomst worden ze verplicht om hun zogenaamde schulden af te betalen door zich te prostitueren. Schuldbinding komt vooral voor bij Aziatische slachtoffers. Bij hun aankomst worden ze voor een ultimatum gesteld: ofwel betalen ze hun schulden onmiddellijk terug, ofwel betalen ze geleidelijk (met interest) door bijvoorbeeld te werken in de prostitutie. Via schuldbinding ontstaat een afhankelijkheidsrelatie.

In het Jaarverslag 2006 werd aangetoond hoe Russische tewerkstellingsagentschappen met een officiële licentie via werkadvertenties vrouwen als huishoudhulp ronselden in landen als België, Italië, Spanje, Israël en Japan.³⁷ Deze meisjes werden bij hun aankomst via schuldbinding gedwongen om in de prostitutie te werken om hun zogenaamde ‘schulden’ voor transport, documenten en tewerkstellingsaanvraag af te betalen.

De laatste jaren is er een sterke groei van dit slachtofferprofiel bij de Aziatische prostitutieslachtoffers. Thaise dossiers zijn meestal gebaseerd op situaties van schuldbinding, waarbij de slachtoffers de kosten van een schijnhuwelijk en/of een smokkeltraject moeten aflossen via prostitutiewerk in Thaise massagesalons. Aanvankelijk zijn deze meisjes te angstig en/of vanuit hun culturele achtergrond te beschaamd om relevante verklaringen af te leggen en in het slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen. Maar na tussenkomsten van medewerkers van gespecialiseerde centra voor mensenhandelslachtoffers zijn ze uiteindelijk vaak bereid verklaringen af te leggen en in het statuut te stappen

34 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 69.

35 Zie hoofdstuk 2, punt 2.2.

36 International Labour Organisation, *Human Trafficking and Forced Labour Exploitation: guidance for legislation and law enforcement*, Genève, 2005.

37 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2006, *Slachtoffers in beeld*, p. 28.

VOORBEELD: Thaise slachtoffers in een massagesalon³⁸

In dit dossier smokkelde een Thaise criminele organisatie verschillende slachtoffers van Thailand naar België om ze in een massagesalon in Aarschot seksueel uit te buiten.

De slachtoffers moesten hun smokkelschulden via prostitutiewerk afbetalen. In ruil voor visa, tickets, tenlastenemingen en opvang in België moesten de Thaise slachtoffers 6.000 tot 15.000 euro betalen. In België sloten de beklaagden schijnsamenlevingscontracten af tussen de Thaise vrouwelijke slachtoffers en oudere Belgische mannen om zo verblijfsdocumenten te verkrijgen. Hiermee konden de slachtoffers dan legaal tewerkgesteld worden.

Hun inkomsten dienden evenwel om hun schulden (vervoer, documenten, advocaat) met interest af te betalen aan de smokkelorganisatie. De slachtoffers kregen hun vrijheid pas terug nadat het volledige bedrag was afbetaald. De slachtoffers werden niet enkel tewerkgesteld in massagesalons. Als ze onvoldoende verdienden in het massagesalon, werden ze op non-actief geplaatst en naar een prostitutiebar gebracht. Ze moesten dan wel hun eigen eten betalen.

2.1.3. Cultuurafhankelijkheid

Een typisch Nigeriaans drukingsmiddel tegenover de slachtoffers vormen de misbruiken van het voodoo-ritueel om een situatie van cultuurafhankelijkheid te creëren. Een antropologisch inzicht hierin is van essentieel belang om het slachtoffer te kunnen begrijpen.

De lokale term voor voodoo is 'juju'. Voodoo is een cultuscomplex in een ogenschijnlijk onzichtbare wereld. In bepaalde Afrikaanse culturen is het geloof in een onzichtbare wereld van even groot belang als het leven in een 'zichtbare wereld'. Het geloof in een bovennatuurlijk wezen is min of meer als universeel te beschouwen. Veelal worden belangrijke beslis-

singen pas genomen nadat een lokale voodoo- of juju-priester raad heeft gegeven. Veel Nigeriaanse meisjes leggen voor hun vertrek naar het Westen een eed af waarbij zij of hun familie verklaren de reiskosten en schulden te betalen aan hun 'madame'. Deze eedaflegging gaat gepaard met een reeks rituelen. Zo staat de vrouw nagels, bloed en haren af die zorgvuldig bewaard worden in een pakketje. Dat pakketje wordt bijgehouden door het criminele netwerk. Als de vrouw niet of niet langer voldoet aan haar verplichtingen, wordt er juju of voodoo aangewend op het slachtoffer. Met het pakketje van nagels, bloed en haar kan men iemand ziek of gek maken en zelfs laten sterven. Zo boezemen de 'madammen' hun meisjes angst in en wordt er een band gecreëerd die ze niet ongestraft kunnen verbreken. Om zichzelf en hun familie te sparen verkiezen veel slachtoffers in de prostitutie te blijven werken en hun schulden af te betalen.

Verscheidene politiediensten begrijpen intussen dat ze rekening moeten houden met deze culturele context en doen een beroep op mediators en priesters die hen tijdens het verhoor van een Nigeriaans slachtoffer bijstaan. Soms schakelen ze een voodoopriester in om de bezwering van het slachtoffer te breken. De vrouw voelt zich pas bevrijd van haar vloek als ze zelf de controle heeft over haar pakketje. Dit impliceert dat politiemensen tijdens het onderzoek dat pakketje best proberen te bemachtigen zodat de vrouw weet dat ze zich van haar bezwering kan bevrijden. Op die manier wint de politie het vertrouwen van het slachtoffer. Het Centrum heeft in Nigeriaanse dossiers kunnen vaststellen dat het slachtoffer aan de rechtbank vroeg om haar pakketje bij de griffie te kunnen ophalen zodat ze het kon vernietigen en de vloek kon opheffen.³⁹

VOORBEELD: getuigenis Nigeriaans slachtoffer⁴⁰

Uit de verklaringen van een Nigeriaans slachtoffer blijkt hoe groot de impact van het voodoo-ritueel is en hoe makkelijk dit ritueel kan misbruikt worden om druk uit te oefenen: "na twee dagen bracht X mij ook naar deze plaats en droeg mij op om voor haar als prostituee te

³⁹ Zie hoofdstuk 2, punt 1.3.2.

⁴⁰ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 70.

³⁸ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 91.

werken. Ik weigerde, maar na één week ben ik toch voor haar beginnen te werken omdat X voodoo in mijn eten had gedaan, een stukje van mijn haar had afgeknipt en menstruatiebloed uit mijn slipje had genomen, kortom ze had mij een voodoo-ritueel laten ondergaan.”

2.1.4. Drugsverslaafde slachtoffers

De jongste jaren stijgt het aantal drugsverslaafde slachtoffers in de dossiers van seksuele uitbuiting. Omwille van hun verslaving zijn deze slachtoffers volledig manipuleerbaar. Soms zijn het slachtoffers die aanvankelijk niet verslaafd zijn, maar doelbewust gedrogeerd worden en zo totaal afhankelijk worden van hun pooier. Soms zijn het slachtoffers die in het drugsmilieus gerekruteerd worden en bijgevolg al erg kwetsbaar zijn.

De vrouwelijke slachtoffers worden door hun pooier betaald met porties drugs, zodat ze in een totale afhankelijkheidspositie terechtkomen. Uit het onderzoek van deze dossiers is al gebleken dat dergelijke slachtoffers soms overlijden. Tot dit slachtofferprofiel behoren ook Belgische meisjes die verleid worden door een ‘loverboy’ (zie onder) en door hem verslaafd raken aan drugs.

VOORBEELD: drugsslachtoffers uit Marokko en Brazilië⁴¹

In dit dossier heeft een Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster en ex-prostituée, verscheidene Marokkaanse en Braziliaanse jonge vrouwen, onder wie een minderjarig meisje, seksueel uitgebuit in een prostitutiebar in Aalst. De beklagde werd veroordeeld voor mensenhandel en was ook betrokken in drugsfeiten en het opzetten van schijnhuwelijken.

De slachtoffers werden stapsgewijs tot prostitutie gedwongen. De meesten kregen in Marokko het aanbod om hier als huishoudhulp of als hulp in een restaurant te komen werken. Ook meisjes die in België illegaal verbleven en veel problemen kenden bij hun zoektocht naar werk, kregen een

dergelijk voorstel. De slachtoffers waren meestal niet op de hoogte dat zij zich hier moesten prostitueren. Eenmaal in België werden ze opgevangen door de baruitbaatster die stapsgewijs en met behulp van drank en drugs telkens de grenzen van de slachtoffers verlegde. Ze vertelde hen dat prostitutiewerk al hun financiële en verblijfsproblemen zou oplossen. Verschillende slachtoffers gingen op dit voorstel in en werden afhankelijke drugsverslaafden. Ze waren heel manipuleerbaar en werden heel gewillig om van de beklagde hun portie drugs te kunnen krijgen.

2.1.5. Loverboy-slachtoffers

Pooiers maken gebruik van de gekende loverboy-methode waarbij ze via verleidingstechnieken jonge meisjes inpalmen om hen op termijn in de prostitutie uit te buiten. De slachtoffers zijn meestal meisjes tussen 15 en 25 jaar met een negatief en diffuus zelfbeeld. Meisjes en vrouwen die hunkeren naar liefde en geborgenheid, waardoor ze extra gevoelig zijn voor de intense aandacht die ze aanvankelijk van deze jongens krijgen. Hierdoor realiseren deze slachtoffers zich niet altijd dat ze uitgebuit worden, of ‘voelen’ ze zich niet uitgebuit. De slachtoffers kunnen zowel Belgische meisjes zijn, als meisjes die in België verblijven. Maar het kunnen net zo goed slachtoffers zijn die via de loverboy-methode in het buitenland gerekruteerd worden om hen hier in België seksueel uit te buiten.⁴²

Slachtoffers uit België hebben doorgaans problemen met hun familie en weten niet waar ze naartoe moeten. Zij bevinden zich in een kwetsbare positie. In bepaalde cafés wordt hen hulp en een verblijf aangeboden. Enkele weken later maakt de pooier hen duidelijk dat ze moeten werken voor de kost en worden ze gedwongen zich te prostitueren. Pooiers gaan doelbewust tewerk en wachten tot op het moment dat het meisje compleet afhankelijk van hen is geworden.

41 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 86.

42 In Nederland heerst een debat over het begrip loverboy. Dikwijls verwijst het begrip exclusief naar het fenomeen van binnenlandse mensenhandel waarbij Nederlandse meisjes in Nederland verleid worden door pooiers van vreemde origine die hen nadien in de prostitutie duwen. Toch is de loverboy-methode een rekruteringsmethode die ook vaak voorkomt in dossiers van internationale mensenhandel, waarbij buitenlandse vrouwen door loverboys verleid en overgebracht worden. De slachtoffers hebben wel gemeen dat ze in een situatie van emotionele afhankelijkheid belanden waaraan ze moeilijk kunnen ontsnappen.

Ze stimuleren de meisjes om hun relatie met familie, kennissen en vrienden te verbreken. Dergelijke slachtoffers raken volledig geïsoleerd en worden helemaal afhankelijk hun pooier.

VOORBEELD: Roemeense slachtoffers van loverboys⁴³

De beklaagden gebruikten de loverboy-methode. De Roemeense meisjes werden eerst verleid en daarna tot prostitutie gedwongen.

Uit de telefoontap bleek dat één van de slachtoffers een minderjarige van zeventien jaar oud was. Dit slachtoffer werd aangetroffen bij een huiszoeking. Ze had een loverboy-relatie met één van de beklaagden, van wie ze emotioneel afhankelijk was. Het slachtoffer legde geen belastende verklaringen af en kwam niet in het slachtofferstatuut mensenhandel terecht.

2.1.6. Zogenaamde win-winsituaties

De slachtoffers zijn vrouwen die aanvankelijk bewust en vrijwillig voor prostitutie kiezen omdat ze op korte termijn geld willen verdienen. Zij beschouwen de prostitutie als een tijdelijk project van bijvoorbeeld twee jaar, om nadien voldoende welvarend te kunnen leven.

Professionele prostitutienetwerken beseffen dat ze veel meer winst kunnen maken met gemotiveerde, welwillende slachtoffers die minder geneigd zijn om belastende verklaringen af te leggen bij politie en justitie. De slachtoffers krijgen ongeveer de helft van de prostitutieopbrengsten, maar moeten wel zelf hun onkosten betalen. Hierdoor krijgen ze uiteindelijk wel minder dan beloofd en zijn het vooral de uitbuiters die de winst opstrijken.

De slachtoffers moeten dikwijls onder bijzonder slechte omstandigheden werken maar nemen dit erbij. In enkele gevallen kan er nog steeds sprake zijn van een uitbuitings situatie. Het zijn de slechte werkomstandigheden, naast de controlevormen van de uitbouter, die bepalen of de tenlastelegging mensenhandel van toepassing kan

zijn. In de praktijk stellen we vast dat deze dossiers soms ook vervolgd worden als mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in het kader van de werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid.

De slechte werkomstandigheden kunnen aanleiding geven tot ernstige conflicten waarbij pooiers geweld gebruiken om te bewijzen dat zij de regels bepalen. Dergelijke dossiers leiden ongetwijfeld tot vervolging voor seksuele uitbuiting.

VOORBEELD: dossier over mensenhandel van Belgische en Afrikaanse slachtoffers in Luik⁴⁴

In dit Luiks dossier over seksuele uitbuiting is er sprake van verscheidene dekmantelfirma's.⁴⁵ De betrokkenen werden veroordeeld voor mensenhandel. De beklaagden rekruteerden 161 prostituees, waarvan de meesten in een zogenaamde win-winsituatie werkten. Hiervan werden er 22 prostituees van vreemde afkomst, door de rechtbank als een slachtoffer van mensenhandel beschouwd.

De hoofdbeklaagde had een groot deel van de prostitutiesalons in Luik overgenomen en wilde er, naar eigen zeggen tijdens het proces, een complex als Villa Tinto in Antwerpen uitbouwen. In werkelijkheid heeft hij nooit een concreet project voorgelegd. Integendeel, na het vertrek van de Belgische prostituees die niet onder zijn voorwaarden wilden werken, liet hij in zijn salons tal van Afrikaanse jonge vrouwen met Belgische of Spaanse documenten werken. Die vrouwen rekruteerde hij in Antwerpen en Brussel.

Na zijn komst werden de shiften ingekort, waardoor er een extra huurster kon werken; ondanks beloftes werden er in de gebouwen geen renovatiewerken uitgevoerd; er werden valse arbeidsovereenkomsten opgesteld; voor zaken als schoonmaak en gebruik van douches werden geregeld extra's gevraagd, terwijl die diensten eigenlijk in de huur inbegrepen waren; enzo voort.

43 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 51.

44 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 71; Corr. Luik, 20 maart 2013, 8me k. (beroep aangetekend).

45 Zie hoofdstuk 2, punt 1.2.2.

2.2. Slachtoffers van economische uitbuiting

In dit deel komen drie slachtofferprofielen van economische uitbuiting aan bod: derdelanders in illegaal verblijf; de slachtoffers via afhankelijkheidsconstructies; en de slachtoffers door schuldbinding.

2.2.1. Derdelanders in illegaal verblijf

De slachtoffers zijn derdelanders die hier illegaal verblijven en economisch uitgebuit worden. De werkomstandigheden voldoen dikwijls niet aan de veiligheidsnormen. Deze slachtoffers zijn permanent inzetbaar en worden nauwelijks betaald maar werken op vrijwillige basis mee omdat dit nog altijd meer is dan wat ze in hun herkomstland kunnen verdienen. Normaliter wordt er geen fysiek geweld tegen hen gebruikt en kunnen ze zich vrij bewegen. Meestal worden ze ter plaatse gehuisvest in erbarmelijke omstandigheden waarbij sprake is van huisjesmelkerij, geen verwarmingen zelfs brandgevaar. Deze slachtoffers vinden we terug in de volgende sectoren: textiel, schoonmaak, carwash, maneges, huishoudhulp en kleinhandel waaronder bakkers, beenhouwers en nachtwinkels.

VOORBEELD: dossier over mensenhandel van Syrische slachtoffers in de textielsector

Dit textieldossier leidde tot een veroordeling voor mensenhandel.⁴⁶ Een Syrische beklagde buiten landgenoten uit bij het sorteren van tweedehandskledij in een clandestiene loods. De Syriërs werkten in slechte arbeidsomstandigheden en de werkomgeving voldeed niet aan de normen inzake het welzijn van werknemers: de installaties beantwoordden niet aan de veiligheidsnormen; een deel van de loods was met plastic bedekt om te vermijden dat het zou binnen regenen; het was er koud. De werknemers hadden geen papieren en verbleven hier onwettig; de beklagde had hen aangeworven zonder arbeidsovereenkomst. De beklagde had hen onderdak geboden; de hangar was blijkbaar ook de plek waar ze woonden.

2.2.2. Afhankelijkheidsconstructies

De slachtoffers zijn meestal EU-onderdanen die afkomstig zijn uit Oost-Europese landen zoals Bulgarije of Roemenië. Ze zijn vooral terug te vinden in sectoren als bouw, transport, schoonmaakindustrie, tuinbouw en restaurants langs autosnelwegen. Ze worden via complexe constructies tewerkgesteld als schijnzelfstandigen of als valse gedetacheerden en komen terecht in situaties van sociale dumping waarbij ook sprake is van mensenhandel (werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid).

Dit geeft aanleiding tot een afhankelijkheidssituatie van de werkkrachten ten aanzien van de werkgever. Indicatoren voor mensenhandel zijn onder meer: ondermaats loon of loon dat niet betaald wordt, veiligheidsnormen die niet gerespecteerd zijn, erbarmelijke arbeidsomstandigheden, listige kunstgrepen gebruiken zoals nepcontracten voor schijnzelfstandigen, een inhumane transportwijze of een erbarmelijke huisvesting, opgezet door de werkgever.

VOORBEELD: dossier over Poolse slachtoffers in de bouwsector⁴⁷

In dit dossier ging het om slachtoffers in de hoedanigheid van gedetacheerden en schijnzelfstandigen. De rechtbank verwees bij haar veroordeling voor mensenhandel expliciet naar de gebruikte juridische constructies van de beklagden. De slachtoffers waren Poolse arbeiders die renovatiewerken moesten uitvoeren onder het statuut van schijnzelfstandigen, zonder te beseffen wat dat inhield. Bovendien waren ze gehuisvest in erbarmelijke omstandigheden. Hun loon lag ver onder de officiële barema's, ze werden op onregelmatige tijdstippen of helemaal niet betaald. De rechtbank oordeelde dat de beklagde er met die juridische constructie enkel op uit was zijn winsten te maximaliseren, en hoegenaamd geen rekening hield met de elementaire rechten van zijn naasten en met de menselijke waardigheid. Hij

⁴⁶ Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 76; Corr. Bergen, 26 juni 2012, 10de k.

⁴⁷ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 26 en p. 119; Corr. Dendermonde, 3 april 2012 (hoger beroep).

had hen via listige kunstgrepen als schijnzelfstandige gerekruteerd.

Daarvoor had de beklaagde deze Poolse werkrachten al in onderaanneming als gedetacheerde werknemers laten werken. Toen bij controle van de sociale inspectie de detacheringsdocumenten vervalst bleken te zijn, kregen de Poolse werkrachten van de Belgische bouwondernemer een voorstel om hun situatie te regulariseren. Op een avond dook hij op met enkele documenten, met de vraag om deze te ondertekenen. De documenten waren in het Nederlands opgesteld en er was geen tolk aanwezig. Hij legde hen uit dat ze elk zeven aandelen van een bouwfirma kregen die hij had overgenomen, waardoor ze volgens hem reglementair zouden kunnen werken. Na enkele maanden werd deze firma door de rechtbank van koophandel ontbonden, nadat de Belgische bouwpromotor de boeken had neergelegd zonder medeweten van zijn Poolse vennoten.

2.2.3. Schuldbinding

Ook bij economische uitbuiting zijn er schuldbindingsdossiers waarbij de slachtoffers hun smokkelschulden moeten afbetalen door jarenlang gratis te werken. Het gaat vaak om Chinese slachtoffers die hier meestal illegaal verblijven en geen arbeidskaart hebben. Soms bezitten ze valse verblijfsdocumenten waarvoor ze extra moeten bijbetalen en nog langer gratis moeten werken. Verschillende slachtoffers staan onder druk en hebben angst om in het slachtofferstatuut mensenhandel te stappen.

VOORBEELD: Chinese slachtoffers van een bouwbedrijf⁴⁸

In dit Chinees bouwdoossier werden Chinese slachtoffers illegaal tewerkgesteld om renovatiewerken te verrichten in Chinese restaurants en in aanliggende panden. Verschillende slachtoffers moesten werken om hun schulden af te betalen. Na hun smokkelreis werden ze door een bege-

leider aan de bouwwerf afgezet en kregen ze de boodschap mee om alle opdrachten uit te voeren die hij hen opdroeg.

Eén van de slachtoffers verklaarde dat hij voor zijn smokkeltraject 18.000 euro moest betalen. Deze geldsom had hij volledig vooraf geleend bij geldwoekeraars aan een rente van 10% interest. Het geld dat hij verdiende stuurde hij naar zijn familie in China die hiermee de geldwoekeraars afbetaalde.

Hij was vanuit China naar Frankrijk gevlogen en bij zijn aankomst werd zijn paspoort afgenomen. Vervolgens werd hij vanuit Frankrijk naar België vervoerd en aan een bouwwerf afgezet. Hij kreeg er eten en onderdak en begon na twee dagen te werken. Hij wist totaal niet voor wie hij werkte. Hij deed zijn job en kreeg zijn geld. Een half jaar lang heeft hij op deze manier op drie verschillende werven gewerkt. Hij kon geen namen of plaatsen geven waar hij gewerkt had. Sinds een maand werkte hij op de laatste bouwwerf waar hij 2 euro per uur verdiende. Hij moest er 12 uren per dag werken gedurende zeven dagen op zeven. Hij voelde zich wel bedrogen want in China was hem verteld dat hij in Europa 10 euro per uur kon verdienen.

48 Corr. Charleroi, 7 juni 2013, 7^e k. (definitief). Zie hoofdstuk 4, punt 2.6.

3. KLOOF TUSSEN ‘VERMOEDELIJK’ EN ‘GEÏDENTIFICEERD’ SLACHTOFFER

In de internationale literatuur⁴⁹ wordt veel aandacht besteed aan de kloof tussen de vermoedelijke slachtoffers en de geïdentificeerde slachtoffers van mensenhandel.⁵⁰

Een ‘vermoedelijk slachtoffer’ van mensenhandel wordt gedefinieerd als “een persoon die beantwoordt aan de criteria van de EU wetgeving en Internationale Verdragen, maar die niet formeel geïdentificeerd werd door de bevoegde overheden (politie) als een slachtoffer mensenhandel of die het aanbod afwees om formeel of wettelijk als slachtoffer mensenhandel te worden geïdentificeerd.”⁵¹

Een ‘geïdentificeerd slachtoffer’ van mensenhandel wordt dan weer gedefinieerd als “een persoon die formeel geïdentificeerd werd als een slachtoffer mensenhandel door de daartoe officieel bevoegde overheid in de lidstaten”⁵². Geïdentificeerde slachtoffers voldoen aan de voorwaarden en komen effectief in het slachtofferstatuut van mensenhandel terecht.

Tussen de twee categorieën slachtoffers gaapt een grote kloof, die verloopt via het doorverwijzingsmechanisme⁵³ voor slachtoffers om in het slachtofferstatuut van mensenhandel opgenomen te worden.

Het doorverwijzingsmechanisme bestaat uit een detectie- en een identificatiefase. Verschillende drempels zorgen ervoor dat slechts een gedeelte van de slachtoffers deze fasen volledig kan doorlopen en uiteindelijk in het slachtofferstatuut van mensenhandel terechtkomt.

Hieronder volgt een analyse van deze kloof. Die benadering maakt het mogelijk om de verschillende fasen van het Belgische slachtofferbeleid kritisch door te lichten en de verschillende drempels aan te duiden. Daarbij koppelen we terug naar het voorgaande hoofdstuk over de slachtofferprofielen. Op die manier kunnen we de meest risicovolle momenten voor de slachtoffers aanduiden.

Dit deel beperkt zich tot de vaststellingen en analyses in functie van slachtofferprofielen. De beleidsaanbevelingen die hiermee verband houden komen verder aan bod, in punt 2 (hulp en bijstand), van het hoofdstuk 2, dat het beleid evalueert.

49 Eurostat, *Methodologies and Working Papers, Trafficking in Human Beings*, 2013; European Commission; NREM, *Annex 1 to Template*, 2014; ICMPD and USAID, *Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons: South-Eastern Europe*, 2009; France Expertise Internationale (FEI), *Identification of Victims of Human Trafficking in Bulgaria, France, Greece, Romania, the Netherlands and Spain: Good Practices Report*, september 2012; OSCE/ODIHR, *National Referral Mechanism. Joining the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook*, Warschau, 2004.

50 De problemen rond slachtofferuitval uit het mensenhandelstatuut blijven hier buiten beschouwing omdat die zich manifesteren na de identificatie van het slachtoffer en besproken worden in het punt 2 van hoofdstuk 2, betreffende hulp en bijstand aan slachtoffers.

51 Definitie van de Europese Commissie (NREM, Eurostat). Volgens ICMPD en FEI zijn ‘vermoedelijke slachtoffers’ personen die formeel voldoen aan de voorwaarden om in het slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen, maar in werkelijkheid nooit als dusdanig geïdentificeerd werden of erin geïnteresseerd waren.

52 Definitie van de Europese Commissie (NREM, Eurostat). In België worden de identificatie- en doorverwijzingsmechanismen formeel bepaald in de omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, B.S., 31 oktober 2008.

53 Zie hoofdstuk 2, punt 2.2.

3.1. Detectiefase

Tijdens de detectiefase moeten de eerstelijnsdiensten (federale en lokale politie, sociale inspectie) geïntercepteerde personen als mogelijke slachtoffers van mensenhandel percipiëren.⁵⁴ Er zijn ook slachtoffers die zich rechtstreeks bij de gespecialiseerde centra mensenhandel aanmelden. De problemen van de detectiefase situeren zich op twee niveaus en geven aanleiding tot een eerste reeks van ‘vermoedelijke slachtoffers’.

3.1.1. Eerste drempel: feiten en slachtoffers blijven uit het zicht

De slachtoffers moeten (actief) getraceerd of (passief) aangetroffen worden. Hier duikt de eerste drempel in de detectiefase op. Veel slachtoffers worden naar aanleiding van de vastgestelde feiten van mensenhandel nooit geïntercepteerd omdat ze op het moment van de vaststellingen al verdwenen zijn. De slachtoffers die wél geïntercepteerd worden, vormen meestal maar een fractie van de vele slachtoffers die in voorgaande periodes allemaal actief waren. Telefoontaps zijn een belangrijke bron van bewijsvergaring⁵⁵ en zijn een goed instrument om kennis te vergaren over vroegere slachtoffers.

Daarnaast zijn er feiten van mensenhandel die nooit vastgesteld worden, zoals bij verdoken prostitutie. Dan blijven de slachtoffers onzichtbaar. Verschillende slachtoffers zullen dus nooit getraceerd worden.

3.1.2. Tweede drempel: gebrekkige perceptie

De tweede drempel in de detectiefase ligt bij de vaststelling van de feiten van mensenhandel wanneer de slachtoffers door de eerstelijnsdiensten geïntercepteerd worden. Op dat moment moeten de eerstelijnsdiensten de geïntercepteerde personen beschouwen als mogelijke slachtoffers van mensenhandel en niet als

personen in illegaal verblijf die zo snel mogelijk gerepatriëerd moeten worden.

De eerstelijnsdiensten moeten geïntercepteerde personen als mogelijke slachtoffers percipiëren

In mensenhandeldossiers van economische uitbuiting hebben de eerstelijnsdiensten niet altijd voldoende aandacht om de geïntercepteerde personen onmiddellijk als mogelijke slachtoffers van mensenhandel te beschouwen.⁵⁶ Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij atypische sectoren, bij schijnzelfstandigen of gedetacheerden. De eerstelijnsdiensten zijn ook niet geneigd om bij hun controleacties eventuele slachtoffers van economische uitbuiting die al eerder (bij voorgaande intercepties) een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) gekregen hadden, onmiddellijk als een mogelijk slachtoffer van mensenhandel te beschouwen. In situaties van economische uitbuiting zitten werkrachten soms in een grijze zone doordat ze zelf medeplichtig (gemaakt) zijn aan OCMW-fraude of op wederrechtelijke manier en op eigen initiatief verblijfsdocumenten bekomen hebben.⁵⁷ Voor de eerstelijnsdiensten is het niet altijd evident om ook in dergelijke situaties slachtoffers te detecteren.⁵⁸

Anderzijds hebben de gespecialiseerde centra ook al melding gemaakt van personen die zich bij hen aanmeldden als slachtoffer van mensenhandel, vermoedelijk om verblijfsdocumenten te kunnen bekomen, terwijl ze hiervoor volgens de gespecialiseerde centra en de Sociale Inspectie duidelijk niet in aanmerking kwamen.⁵⁹ Niet alle zogenaamde slachtoffers zijn dus in de realiteit ook effectieve slachtoffers van mensenhandel. Dit is ook één van de redenen die verklaart dat de detectie van de slachtoffers van mensenhandel geen evidente zaak is.

⁵⁴ De ministeriële omzendbrief van 26 september 2008 bepaalt: “Een potentieel slachtoffer wordt gedetecteerd door de verklaringen die hij in die zin aflegt en/of de vaststelling van aanwijzingen die erop wijzen dat zijn situatie overeenstemt met die van de mensenhandel of de gevallen van mensensmokkel die door de wet in overweging worden genomen. De onderschepte persoon moet niet onmiddellijk verklaringen afleggen om als slachtoffer te kunnen worden beschouwd. De vaststelling van aanwijzingen volstaat.”

⁵⁵ Zie hoofdstuk 2, punt 1.3.

⁵⁶ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 60; Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 105.

⁵⁷ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 18.

⁵⁸ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 51 en 60.

⁵⁹ Interview centra en sociale inspectie.

3.1.3. Risicofactoren voor de slachtoffers bij de detectiefase

Detectieproblemen duiken op bij verschillende slachtofferprofielen. Dit geldt voor slachtoffers van gedwongen prostitutie of schuldbinding, de *loverboy*-slachtoffers en slachtoffers van gedwongen misdrijven.

Slachtoffers van gedwongen prostitutie of schuldbinding

Slachtoffers van gedwongen prostitutie of schuldbinding zijn soms moeilijk op te sporen en te benaderen omdat ze in een situatie van verdoken prostitutie zitten. De Roma-dadergroeperingen zijn door hun gesloten karakter moeilijk te infiltreren door de politiediensten, zodat er weinig bewijslast vergaard kan worden om een onderzoek naar mensenhandel op te starten. De Thaise slachtoffers in een situatie van schuldbinding werken bijvoorbeeld in een massagesalon: de ware aard van de activiteiten is aan de buitenkant dikwijls niet zichtbaar.

Loverboy-slachtoffers

Bij de *loverboy*-slachtoffers worden er in België weinig individuele gevallen van minderjarige slachtoffers

gedetecteerd. De jeugdbrigades van de lokale politie zijn weinig vertrouwd met de indicatoren van mensenhandel, zodat ze niet altijd geneigd zijn om minderjarige slachtoffers van zedenfeiten als mogelijke slachtoffers van mensenhandel te beschouwen. Het jaarverslag 2010 verwees al naar deze problematiek in zijn aanbevelingen.⁶⁰

Slachtoffers van gedwongen misdrijven

Ook de slachtoffers van gedwongen misdrijven (drugshandel of diefstallen) moeten hier de nodige aandacht krijgen. Deze slachtoffers zijn moeilijk te detecteren en de feiten van gedwongen misdrijven worden door de verschillende actoren zelden gepercipieerd als mensenhandel, zodat hiervoor weinig dossiers mensenhandel opgestart worden. Deze thematiek is ruim aan bod gekomen in het jaarverslag 2012.⁶¹

60 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 130-131.

61 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 9-40.

3.2. Identificatiefase

Wanneer de eerstelijnsdiensten een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel detecteren, moeten ze tijdens de identificatiefase contact opnemen met de bevoegde magistraat en de gespecialiseerde centra. De magistraat beslist, mede op advies van de partners met wie hij of zij multidisciplinair samenwerkt (gespecialiseerde centra mensenhandel, eerstelijnsdiensten en DVZ), om het slachtoffer de mogelijkheid te bieden in het slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen. Het slachtoffer moet wel bereid zijn relevante verklaringen af te leggen en de contacten met de vermoedelijke daders te verbreken; bovendien wordt het slachtoffer verplicht begeleid door een van de gespecialiseerde centra mensenhandel.⁶²

De drempels bij deze identificatiefase resulteren in een tweede reeks van ‘vermoedelijke slachtoffers’ die niet in het slachtofferstatuut terechtkomen of er niet wensen in te stappen.

3.2.1. Eerste drempel: de magistratuur

Een eerste drempel binnen de identificatiefase kan optreden door onvoldoende belangstelling bij de magistratuur. De slachtoffers worden dan wel gedetecteerd door de eerstelijnsdiensten of de gespecialiseerde centra, maar de bevoegde magistraat geeft niet de toelating om hen in het slachtofferstatuut te laten stappen. Dit gebeurt zelden, maar de gespecialiseerde centra hebben het toch al enkele keren meegemaakt. Een persoon had zich bij een centrum aangemeld en werd na een uitvoerig gesprek duidelijk als een mogelijk slachtoffer van mensenhandel beschouwd. Het gespecialiseerde centrum vroeg de magistraat om een

62 Ministeriële omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, B.S., 31 oktober 2008.

positieve beslissing om het slachtoffer in het statuut op te nemen; de magistraat weigerde.

Voor de magistraat is het ook niet altijd vanzelfsprekend om de slachtoffers te identificeren als slachtoffers van mensenhandel. Verschillende redenen bemoeilijken dit bij de magistraat.

Soms kunnen bij de magistraat opportuniteitsafwegingen meespelen, bijvoorbeeld als het onmogelijk is om aan de bewijslast te voldoen. Omgekeerd zijn ook verschillende gevallen bekend waarbij de magistraat toch een onderzoek met tenlastelegging mensenhandel opgestart heeft, goed wetende dat deze zaak door de gebrekkige bewijslast nooit voor de rechtbank gewonnen kon worden, maar op deze wijze kon het slachtoffer wél beschermd worden via het slachtofferstatuut van mensenhandel.

In verschillende situaties van gedwongen criminaliteit is er een grijze zone tussen slachtoffer- en daderschap. In die gevallen is het voor de magistraat moeilijk een lijn te trekken tussen dader en slachtoffer en is het ook niet makkelijk om te bepalen in welke mate de slachtoffers verplicht werden om dader te worden, en of ze volledig zelfstandig hebben gehandeld.⁶³

De rol van gezelschapsdames illustreert hoe moeilijk het is om in prostitutiedossiers een duidelijke lijn te trekken. Dat was het geval in een dossier dat onlangs door de rechtbank van Luik is behandeld⁶⁴ en waarin verschillende beklaagden de prostitutie van jonge Bulgaarse meisjes exploiteerden. Een van de beklaagden, die zelf werd uitgebuit door haar *loverboy* en tegelijkertijd de hoofdbeklaagde was, werd zelf vervolgd voor verschillende inbreuken: mensenhandel, aanzetten tot en exploiteren van ontucht, deelname aan een criminele organisatie, en illegaal verblijf. In haar gedetailleerde motivering schept de rechtbank duidelijkheid over de verantwoordelijkheid en de rol van elke beklaagde. Wat de gezelschapsdame – die zelf prostituee was – betreft, bleek uit telefoontaps dat haar *loverboy* controle over haar uitoefende. Hij verplichtte haar te werken, ook al was ze vermoeid – een rustdag kreeg ze niet. Hij verweet haar bovendien

niet evenveel te verdienen als een andere prostituee, en bedreigde haar wanneer ze bij haar terugkeer geen geld bij zich had. Tegelijk moest ze geld gaan ophalen bij een andere prostituee. De rechtbank oordeelde dat de tenlastelegging mensenhandel tegenover haar niet was aangetoond, omdat ze niet voldoende controle over de meisjes had om hun ontucht of prostitutie te bevorderen. Ze was immers zelf in de prostitutie terechtgekomen door haar partner; ze was volledig aan hem onderworpen en totaal afhankelijk.

Er zijn ook gevallen bekend van poging tot manipulatie van de magistraat waarbij de beklaagden zich aanvankelijk als slachtoffer presenteren. In het dossier⁶⁵ van seksuele uitbuiting verklaarde een van de vrouwelijke beklaagden tijdens haar verhoor aanvankelijk dat ze een slachtoffer van mensenhandel was en dat ze sinds haar zestiende tot prostitutie gedwongen werd. Ze was ondertussen 24 jaar, en op basis van de verklaringen van de verschillende slachtoffers kon aangetoond worden dat ze de laatste jaren zelf een actieve rol in het prostitutienetwerk had opgenomen. In haar latere verklaringen gaf ze dit ook zelf toe.

3.2.2. Tweede drempel: het slachtoffer

Een tweede drempel binnen de identificatiefase ligt bij het slachtoffer, dat moet aangeven of het al dan niet geïnteresseerd is om in het slachtofferstatuut te stappen en aan de voorwaarden hiervan wil voldoen.

Slachtoffers uit EU-landen zoals Roemenië en Bulgarije zijn niet altijd meer geïnteresseerd in het slachtofferstatuut omdat dit op eerste gezicht de aantrekkingskracht van de verblijfsdocumenten verloren heeft en omdat de andere voordelen, zoals juridische en eventueel medische of psychologische ondersteuning, onvoldoende benadrukt worden. De meeste EU-slachtoffers van economische uitbuiting wensen trouwens zo snel mogelijk huiswaarts te vertrekken, terwijl verschillende EU-slachtoffers van seksuele uitbuiting autonoom en tot hun eigen profijt in de prostitutiesector wensen verder te werken: daardoor komen zij niet meer in aanmerking voor het slachtofferstatuut.

63 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 19.

64 Corr. Luik, 26 september 2012, 8ste k., bevestigd door Luik, 23 april 2013. Zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 19-20 en 70.

65 Zie dit hoofdstuk, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken en hoofdstuk 4, punt 1.

Sommige slachtoffers zijn te bang om in het mensenhandelstatuut te stappen en weigeren relevante verklaringen af te leggen. Ze worden bedreigd door hun uitbuiters. Ze spreken een andere taal en hebben andere culturele gewoonten met weinig vertrouwen in de Belgische eerstelijnsdiensten. Meestal hebben de slachtoffers een andere perceptie van de politie en de autoriteiten. Ze gaan er ten onrechte van uit dat die net zo corrupt zijn als in hun land van herkomst. Bij deze slachtoffers is het essentieel dat de eerstelijnsdiensten of de medewerkers van de gespecialiseerde centra hun vertrouwen kunnen winnen.

Verschillende slachtoffers zitten in een psychologische afhankelijkheidsrelatie en hebben onvoldoende besef van hun slachtofferschap. Ook zij weigeren relevante verklaringen af te leggen.

3.2.3. Risicofactoren voor de slachtoffers bij de identificatiefase

De identificatieproblemen duiken op bij verschillende slachtofferprofielen. Dit geldt voor EU-slachtoffers, slachtoffers in een angstsituatie en slachtoffers in een afhankelijkheidsrelatie.

EU-slachtoffers

De EU-slachtoffers met een verminderende interesse in het statuut zitten voornamelijk in de slachtofferprofielen van de afhankelijkheidsconstructies en in zogenaamde win-winsituaties. Bij economische uitbuiting zijn het schijnzelfstandigen of valse gedetacheerden die valselyk de belofte van een goede verloning gekregen hadden, die beseffen dat ze door hun werkgever misbruikt zijn en totaal ontgoocheld zo snel mogelijk weer naar huis willen. Deze slachtoffergroep is wel sterk geïnteresseerd in het verkrijgen van het achterstallig loon of een schadevergoeding tijdens het proces. Bij seksuele uitbuiting zijn het EU-slachtoffers die als sekswerker willen blijven doorwerken en de begeleidingsvoorwaarden van de gespecialiseerde centra afwijzen.⁶⁶

Slachtoffers in een angstsituatie

Verschillende slachtoffers reageren angstig wanneer de eerstelijnsdiensten hen interceperen. De angstige slachtoffers zijn terug te vinden bij de slachtofferprofielen uit schuldbindingsituaties en de situaties van culturele afhankelijkheid, en in mindere mate bij de derdelanders in illegaal verblijf.

Slachtoffers in een situatie van schuldbinding moeten nog steeds hun zogenaamde 'schulden' aan criminële organisaties – zoals de Chinese triades – in hun herkomstland terugbetalen. Als ze dat niet doen, worden zijzelf of hun familie met de dood bedreigd. Dit dreigement hangt hen ook boven het hoofd wanneer ze verklaringen bij justitie afleggen. De angst van de Nigeriaanse slachtoffers die door misbruik van voodoo-rituelen in een afhankelijkheidsrelatie geduwd worden, kan gedeeltelijk weggenomen worden door een goede antropologische voorkennis bij de eerstelijnsdiensten en de medewerkers van de gespecialiseerde centra. De derdelanders ten slotte worden dikwijls onder druk gezet door hun uitbuiters om geen verklaringen af te leggen. Het vertrouwen opbouwen is hier het sleutelwoord.

Slachtoffers in een afhankelijkheidsrelatie

Slachtoffers met afhankelijkheidsrelaties zijn er vooral bij de drugsverslaafden en de *loverboy*-slachtoffers.

De drugsverslaafde slachtoffers zijn manipuleerbaar door hun drugsleverancier/pooyer en moeilijk te overtuigen om in het statuut te stappen. Daarnaast hebben ze gespecialiseerde begeleiding nodig. Vaak betreft het slachtoffers die niet geïnteresseerd zijn in verblijfsdocumenten omdat ze Belg zijn of hier wettig verblijven. Desondanks zijn het slachtoffers van mensenhandel met een gedragsproblematiek die dringend psychomedische begeleiding en een aangepaste juridische begeleiding inzake mensenhandel nodig hebben.

Loverboy-slachtoffers zitten dikwijls in een emotionele afhankelijkheidsrelatie: ze zijn zich niet bewust van hun slachtofferschap zodat ze geregeld hun pooyer in bescherming blijven nemen.

66 Het slachtoffer moet formeel de contacten met de vermoedelijke daders verbreken. In de praktijk wordt dit om pragmatische redenen door de gespecialiseerde centra bij slachtoffers van seksuele uitbuiting ruimer geïnterpreteerd tot een contactverbod met het prostitutiemilieu.

Hoofdstuk II

RESULTATEN VAN HET BELEID INZAKE STRIJD TEGEN DE MENSENHANDEL

De structuur van dit deel van het verslag is grotendeels gebaseerd op de “template” van de Europese Commissie. Die moet het Europees Parlement en de Raad tegen 6 april 2015 een verslag voorleggen dat evalueert in welke mate de lidstaten de nodige maatregelen hebben getroffen om te voldoen aan richtlijn 2011/36/EU over mensenhandel.⁶⁷ In dit verband heeft de EU-coördinator voor de strijd tegen mensenhandel – die meewerkt aan het verslag van de Commissie⁶⁸ – op verzoek van het Informele Netwerk van Nationale Rapporteurs Mensenhandel en Equivalente Mechanismen waarvan het Centrum deel uitmaakt, een template voorbereid dat de lidstaten moet helpen de nodige informatie te verstrekken. Als onafhankelijk rapporteur van België wenst het Centrum mee te werken aan deze evaluatie.

67 Art. 23 van de richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *PB*, L101 van 15 april 2011.

68 Zie artikel 20 van de richtlijn 2011/36/EU.

I. OPSPORING, GERECHTELIJK ONDERZOEK EN VERVOLGING

I.1. Recente ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader

METHODOLOGIE

Dit deel is gebaseerd op de laatste wijzigingen die in 2013 en begin 2014 zijn verschenen in het Belgisch Staatsblad (Publicatieblad), op de parlementaire werkzaamheden met betrekking tot de vermelde bepalingen, op publiek bronnenmateriaal dat o.m. beschikbaar is op de website van de FOD (Federale Overheidsdienst) Justitie, op vorige jaarverslagen mensenhandel van het Centrum en op een beslissing uit de rechtspraak.

Op Belgisch niveau hebben de recente ontwikkelingen inzake mensenhandel betrekking op de goedkeuring van de nieuwe wet over mensenhandel en de - voortaan expliciete - mogelijkheid onroerende goederen inzake mensenhandel verbeurd te verklaren. Ook al houdt dit niet rechtstreeks verband met mensenhandel, toch wijzen we ook op de hervorming van het gerechtelijk landschap, de hervorming van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, en een aantal vernieuwingen op financieel vlak.

I.1.1. Nieuwe wet over mensenhandel

België heeft in 2013 de wet van 29 april 2013 goedgekeurd, die de in artikel 433^{quinquies} van het Strafwetboek bedoelde strafbaarstelling mensenhandel wijzigt.⁶⁹ Deze wet kadert in de omzetting van richtlijn 2011/36/EU over mensenhandel, waaraan de Belgische

wetgeving al in ruime mate voldeed.⁷⁰

De wet van 24 juni 2013 heeft ook de straffen voor de strafbaarstelling gewijzigd, waarbij het bedrag van de boetes wordt vermenigvuldigd met het aantal slachtoffers.⁷¹ Dit principe geldt intussen niet enkel voor mensenhandel⁷², maar ook voor mensensmokkel⁷³, de uitbuiting van bedelarij⁷⁴ en van prostitutie⁷⁵.

Mensenhandel, bestraft door artikel 433^{quinquies} van het Strafwetboek, wordt voortaan als volgt gedefinieerd:

“Levert het misdrijf mensenhandel op, de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting, de opvang van een persoon, het nemen of de overdracht van de controle over hem met als doel:

- 1° de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting;*
- 2° de uitbuiting van bedelarij;*
- 3° het verrichten van werk of het verlenen van diensten, in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid;*
- 4° het wegnemen van organen in strijd met de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplantieren van organen, of van menselijk lichaamsmateriaal in strijd met de wet van 19 december 2008*

⁶⁹ Wet van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433^{quinquies} van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel, B.S., 23 juli 2013. Zie in dit verband o.a. het vorige jaarverslag van het Centrum: jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 44-46.

⁷⁰ Zie in dit verband het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010 van het Centrum, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 13-22.

⁷¹ Wet van 24 juni 2013 houdende bestraffing van de exploitatie van bedelarij en van prostitutie, mensenhandel en mensensmokkel in verhouding tot het aantal slachtoffers, B.S., 23 juli 2013.

⁷² Zijn dan ook gewijzigd, artikels 433^{quinquies} tot *octies* van het Strafwetboek.

⁷³ Wijziging van artikels 77bis à *quinquies* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

⁷⁴ Wijziging van artikels 433ter en *quater* van het Strafwetboek.

⁷⁵ Wijziging van artikel 380 van het Strafwetboek. Deze wijziging komt er na een amendement van de regering (*Parl. St.*, Senaat, zitting 2012-2013, nr. 5-1216/2).

inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek;

5° of deze persoon tegen zijn wil een misdaad of een wanbedrijf te doen plegen.”

De wijzigingen hebben betrekking op zowel het materiële als morele element van het misdrijf:

A / Materieel element van het misdrijf

Het nemen van de controle over een persoon is toegevoegd als een van de bestanddelen van mensenhandel en vervangt de vroegere formulering die het had over de “wisseling” van de controle. Aanvankelijk had de overdracht van de controle betrekking op de verkoop van de persoon en niet op een aantal situaties waarbij controle op de persoon wordt uitgeoefend met het oog op de uitbuiting ervan. De term “nemen van controle” maakt het ook mogelijk handelingen zoals aankoop, illegale adoptie of de controle van de persoon in het kader van een gedwongen huwelijk duidelijker te beogen;⁷⁶

Deze wetswijziging lag onlangs nog aan de basis van een vonnis van de correctionele rechtbank van Verviers van 30 januari 2014.⁷⁷ In die zaak over een “gedwongen” huwelijk op basis van gewoonterecht van twee minderjarigen heeft de rechtbank de ouders van die minderjarigen veroordeeld voor mensenhandel (seksuele uitbuiting). Volgens de rechtbank ging het hier wel degelijk om een overdracht van controle op het minderjarige meisje, om tegenover haar verkrachting en aanranding van de eerbaarheid met geweld en bedreigingen mogelijk te maken.

B / Moreel element van het misdrijf

De uitbuitingsfinaliteiten zijn uitgebreid of verduidelijkt:

- I. De finaliteit ‘seksuele uitbuiting’ wordt uitgebreid en heeft voortaan ook betrekking op het begrip seksuele slavernij. De wetgever had verschillende redenen om die wijzigingen door te voeren:
 - › de formulering van de richtlijn: beoogt de bestraffing van elke vorm van seksuele uitbuiting;
 - › op basis van de definitie van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting zoals ze bestond konden niet alle vormen van seksuele uitbuiting worden bestraft, met name het feit om te rekruteren om zijn eigen seksuele driften te voldoen. Het Centrum had reeds meermaals aangedrongen op een uitbreiding van deze definitie om ook met dat geval rekening te houden⁷⁸;
 - › deze wijziging maakt tenslotte een eind aan een controverse in de rechtspraak. Op het terrein waren er problemen met de interpretatie van de respectieve toepassingsgebieden van artikel 433*quinqies*⁷⁹ van het Strafwetboek (mensenhandel) en van artikel 380 van het Strafwetboek (aanwerving en uitbuiting van prostitutie). Volgens bepaalde rechtspraak, gebaseerd op de memorie van toelichting van de wet van 10 augustus 2005⁸⁰, maar die ingaat tegen de *ratio legis* van de wet, is er pas sprake van mensenhandel in geval van een netwerk (waarmee artikel 433*quinqies* bijvoorbeeld niet van toepassing zou zijn op *loverboys*⁸¹ die alleen handelen). Die interpretatie betekent dat er een bijkomende voorwaarde wordt gesteld bij de strafbaarstelling en dat er een verschil wordt gemaakt met andere vormen van uitbuiting.

⁷⁶ Amendement op het wetsontwerp tot wijziging van artikel 433*quinqies* van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel tot seksuele uitbuiting, *Parl. St.*, Kamer, Doc 53-2607/002, p. 4.

⁷⁷ Zie ook deel 4 van dit verslag.

⁷⁸ Het wetsvoorstel heeft het over het dossier “V”, vermeld in een verslag van het Centrum (zie het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2007, *Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur*, p. 97-100).

⁷⁹ De moeilijkheid zat hem in het gebruik van de term “te laten” in artikel 433*quinqies*. Dit artikel werd als volgt geformuleerd: “Levert het misdrijf mensenhandel op, de werving, het vervoer, de huisvesting, de opvang van een persoon, het nemen of de overdracht van de controle over hem met als doel: 1° ten aanzien van deze persoon de misdrijven te laten plegen die bedoeld worden in artikels 379, 380, §1 en §4 en 383bis, §1”.

⁸⁰ De wet van 15 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen praktijken van huisjesmelkers had artikel 433*quinqies* in het Strafwetboek ingevoerd.

⁸¹ *Loverboys* zijn mannen die jonge meisjes verleiden om ze vervolgens tot prostitutie aan te zetten.

- II. Een expliciete verwijzing is er naar diensten betreffende uitbuiting door arbeid. De onderzoeks- en opsporingsautoriteiten moeten “*met een reeks elementen een onderwerping vaststellen, een aantasting van de persoon door de schending van zijn lichamelijke en geestelijke integriteit, en dit op een wijze die kennelijk in strijd is met de menselijke waardigheid*”.⁸² Het begrip arbeid bleek in sociaal recht soms te beperkt in het geval van juridische constructies zoals bijvoorbeeld schijnzelfstandigen.⁸³ Door het begrip “diensten” op te nemen in de omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid kunnen ook andere vormen van uitbuiting in aanmerking worden genomen, dan de louter economische uitbuiting (zoals iemand verplichten om als “muilezel” drugs te vervoeren).⁸⁴ Tijdens de debatten in de Kamer heeft de vertegenwoordiger van de minister van Justitie erop gewezen dat deze invoering voldoende ruimte bood voor een evolutieve interpretatie van het misdrijf.⁸⁵
- III. Wat het wegnemen van organen betreft, moest de wetgeving worden vervolledigd door aan het wegnemen en de transplantatie van organen de wet toe te voegen inzake het wegnemen van menselijk lichaamsmateriaal. Deze wet is later in werking getreden (2008) dan de wet van 10 augustus 2005 die artikel 433*quinquies* in het Strafwetboek had ingevoegd.⁸⁶

Het Centrum heeft weliswaar een oproep gedaan om de definitie van seksuele uitbuiting uit te breiden⁸⁷ en onderstreept ook het belang van een evolutief concept als antwoord op de creativiteit van de criminele netwerken, toch mag het begrip mensenhandel, rekening houdend met de algemene uitbreiding van de

strafbaarstelling, geen containerbegrip worden dat zo ongeveer alles dekt. Deze bezorgdheid kwam ook aan bod in de Kamerdebatten.⁸⁸ De toekomst zal uitwijzen of die bezorgdheid al dan niet gegrond was.

1.1.2. Verplichte verbeurdverklaring van onroerende goederen inzake mensenhandel

In ons laatste verslag wezen we erop dat het parlement zich nog steeds boog over het ontwerp om uitdrukkelijk de mogelijkheid in te voeren van de verbeurdverklaring van onroerende goederen (ook voorzien voor de uitbuiting van prostitutie en mensensmokkel).⁸⁹ Deze wijziging was voorgesteld als antwoord op een arrest van het Hof van Cassatie, dat bepaalde dat een verbeurdverklaring van onroerende goederen waarmee het misdrijf mensenhandel werd gepleegd, niet mogelijk is zonder uitdrukkelijke wettelijke bepaling.⁹⁰ Deze mogelijkheid werd ook effectief door de wet van 27 november 2013, ter aanvulling van de artikels 433*bis*, 382*ter* en 433*novies* van het Strafwetboek, en van artikel 77*sexies* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met betrekking tot de bijzondere verbeurdverklaring.⁹¹ Deze wet is sinds 1 maart 2014 van kracht.

Zo zijn de algemene principes inzake bijzondere verbeurdverklaring gewijzigd: artikel 433*bis*, alinea 4 van het Strafwetboek bepaalt dat de bijzondere verbeurdverklaring van onroerende goederen, naargelang de rechtsgrond die dit bepaalt, verplicht of facultatief is maar slechts voor zover zij door het openbaar ministerie schriftelijk werd gevorderd. Inzake mensenhandel bepaalt artikel 433*novies*, alinea 3 van het Strafwetboek voortaan uitdrukkelijk dat de verbeurdverklaring van een gebouw dat gediend heeft tot het plegen

82 Amendement op wetsontwerp tot wijziging van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel tot seksuele uitbuiting, *Parl. St.*, Kamer, Doc 53-2607/002, p. 3.

83 *Ibid.*, p. 3.

84 Een “muilezel” is iemand die drugs in zijn lichaam vervoert. Zie verslag in naam van de Kamercommissie Justitie, met name over het wetsontwerp tot wijziging van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek teneinde de definitie van mensenhandel uit te breiden tot seksuele uitbuiting, *Parl. St.*, Kamer, Doc 53-2607/004, p. 10. Aangezien de persoon een drugsmisdrijf pleegt, kan men zich afvragen of punt 5° van strafbaarstelling, namelijk ‘deze persoon tegen zijn wil een misdaad of een wanbedrijf te doen plegen’, niet beter kan worden toegepast.

85 *Ibid.*, p. 10.

86 *Ibid.*, p. 5.

87 Zie het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2007, *Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur*, p. 117 en het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 130.

88 Verslag in naam van de Kamercommissie Justitie, met name over het wetsontwerp tot wijziging van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek teneinde de definitie van mensenhandel uit te breiden tot seksuele uitbuiting, *Parl. St.*, Kamer, Doc 53-2607/004, p. 9.

89 Wetsontwerp tot aanvulling van artikels 382*ter* en 433*novies* van het Strafwetboek, en van artikel 77*sexies* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met betrekking tot de verbeurdverklaring van de onroerende goederen, *Parl. St.*, Kamer, Doc.53-2819/001. Het initiële voorstel (aan de Senaat) had enkel betrekking op de wijziging van artikel 433*novies* van het Strafwetboek (mensenhandel). Na de amendementen van de regering werden ook wijzigingen voorgesteld aan artikel 382*ter* van het Strafwetboek (uitbuiting van prostitutie) en aan artikel 77*sexies* van de wet van 15 december 1980 (mensensmokkel) (Zie *Parl. St.*, Senaat, Doc 5-1881/2).

90 Cass., 27 mei 2009, AR p. 09 0240F.

91 B.S., 13 december 2013.

van het misdrijf verplicht is, ongeacht of het al dan niet eigendom was van de veroordeelde, onder voorbehoud van de rechten van derden. Indien het gebouw intussen is vervreemd, kan de verbeurdverklaring betrekking hebben op de tegenwaarde (en is dan facultatief).⁹²

1.1.3. Hervorming van het gerechtelijk landschap

De grondige hervorming van het gerechtelijk landschap die in werking is getreden op 1 april 2014 heeft weliswaar niet rechtstreeks met mensenhandel te maken (ook al zal ze een impact hebben op de behandeling van de zaken), toch willen we wijzen op een aantal grote lijnen ervan.⁹³ Die grondige wijzigingen aan het gerechtelijke landschap moeten tegemoetkomen aan de vraag naar meer efficiëntie, naar het wegwerken van de gerechtelijke achterstand, naar meer flexibiliteit en een betere dienstverlening aan de burger.⁹⁴

Een eerste punt van deze hervorming betreft de schaalvoordelen: de 27 gerechtelijke arrondissementen worden herleid tot 12 nieuwe gerechtelijke arrondissementen, die geënt zijn op de provincies. Ook het aantal procureurs des Konings vermindert dus.

De verdelingen worden per arrondissement opgemaakt en komen overeen met een voormalig arrondissement (bijv.: rechtbank van eerste aanleg van West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk; rechtbank van eerste aanleg van Luik, afdeling Verviers) of een bestaande afdeling (bijv.: rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen, afdeling Antwerpen).⁹⁵

De rechtbanken en arbeidsauditoraten worden herleid van 27 tot 9 (met 8 korpschefs). Een aantal auditoraten bedienen verschillende provincies, zoals dat van Luik (bedient de provincies Luik, Namen en Luxemburg) of dat van Gent (bedient Oost- en West-Vlaanderen), terwijl andere zoals Eupen of Waals-Brabant territoriaal slechts beperkt bevoegd zijn.

Een tweede belangrijk punt van deze hervorming betreft de mobiliteit (en specialisatie) van de magistraten, die voortaan soepeler kunnen worden ingezet, in functie van de noden en behoeften op het terrein.

Op vlak van beheer tenslotte, wordt de gerechtelijke macht zelf verantwoordelijk voor het beheer van het budget en het personeel, waardoor die over een ruimere autonomie op vlak van beheer en management beschikt.

Deze hervorming van de gerechtelijke arrondissementen is ook gekoppeld aan een hervorming van de politie. De federale politie wordt gereorganiseerd in functie van de territoriale verdeling van de gerechtelijke arrondissementen.⁹⁶

Wat zijn nu de gevolgen voor de behandeling van mensenhandeldossiers?

Aangezien mensenhandel (en -smokkel) in wezen bovenarrondissementele fenomenen zijn, kan deze hervorming voor een efficiëntere bestrijding van het fenomeen zorgen. Dit fenomeen is trouwens een van de materies die buiten de uitsluitende bevoegdheid van een afdeling kan vallen.⁹⁷ Deze materie kan dus worden aangepakt door gespecialiseerde magistraten die op een breder terrein actief zijn, toch moeten we hopen dat ze over voldoende middelen zullen beschikken om hun taken te kunnen uitvoeren. De informatisering van Justitie en de toewijzing van de nodige kredieten voor een efficiënte werking, blijven nog steeds pijnpunten.⁹⁸

92 Artikel 433*teries*, alinea 3 bepaalt dat (de verbeurdverklaring) “in dezelfde omstandigheden ook moet worden toegepast op het roerend goed, het deel ervan, het onroerend goed, de kamer of enige andere ruimte. Ze kan ook worden toegepast op de tegenwaarde van deze roerende of onroerende goederen die werden vervreemd tussen het tijdstip waarop het misdrijf werd gepleegd en de definitieve rechterlijke beslissing”.

93 Zie de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde, *B.S.*, 10 december 2013 en de wet van 18 februari 2014 betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de Rechterlijke organisatie, *B.S.*, 4 maart 2014.

94 Zie memorie van toelichting van het wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde, *Doc. parl.*, Kamer, Doc. 53-2858/001, p. 6-7 en het verslag in naam van de Commissie voor de Justitie over dit wetsontwerp, *Doc. parl.*, Senaat, Doc. 5-2212/4, p. 3.

95 Zie in dit verband het KB van 14 maart 2014 de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen, *B.S.*, 24 maart 2014.

96 Zie in dit verband de aanstelling van de nieuwe gerechtelijke directeurs geënt op de nieuwe arrondissementen (*B.S.* van 27 mei 2014.)

97 Dit moet bij koninklijk besluit worden vastgelegd: zie art. 50 van de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde, *B.S.*, 10 december 2013.

98 Zie in dit verband jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008 van het Centrum, *Bestrijden met mensen en middelen*, p. 88-89.

1.1.4. Hervorming van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Ook het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding heeft een aantal wijzigingen ondergaan. Sinds 15 maart 2014 is de hervorming van het Centrum een feit.⁹⁹ De opdrachten van het voormalige Centrum inzake mensenhandel en mensensmokkel worden voortaan toevertrouwd aan een afzonderlijke federale instelling: het federaal Centrum voor de analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen de mensenhandel¹⁰⁰ (hierna het Federaal Migratiecentrum).

De bevoegdheden die in het verleden werden uitgeoefend door het Centrum inzake bestrijding van discriminaties zijn voortaan in handen van het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen en Bestrijding van Discriminatie en Racisme.

Die Centra krijgen elk een nieuwe raad van bestuur, die de directie zal aanstellen. De leden van de RvB van het Federaal Migratiecentrum zijn aangesteld door het federaal parlement en daarna benoemd bij koninklijk besluit.¹⁰¹ Bij afsluiting van dit verslag (augustus 2014), moet de RvB de aanwervingsprocedure voor de directie nog opstarten.

1.1.5. Nieuwigheden op financieel vlak

De door de Europese Commissie voorgestelde template wil zich vooral richten op het belang van de financiële analyses. Het is daarom interessant te wijzen op een aantal wijzigingen die de fraudebestrijding moeten versterken en die zijn ingevoegd door de wet van 11 februari 2014 houdende diverse maatregelen ter verbetering van de invordering van de vermogensstraffen en de gerechtskosten in strafzaken (I), zonder dat dit enkel betrekking heeft op de strijd tegen mensenhan-

del.¹⁰² Zo is het beslag bij equivalent uitgebreid¹⁰³: dit is voortaan niet enkel mogelijk indien de illegale vermogensvoordelen niet kunnen worden aangetroffen in het vermogen van de verdachte dat zich in België bevindt maar ook indien die voordelen zich hebben vermengd met wettige goederen. Om bovendien te vermijden dat de verdachte zijn goederen zou overdragen met het kennelijke doel een latere verbeurdverklaring te vermijden, wordt de mogelijkheid van een beslag bij equivalent uitgebreid naar malafide derden.¹⁰⁴

Voor een betere invordering van boetes en verbeurdverklaring heeft de wetgever met die nieuwe wet¹⁰⁵ een nieuw type onderzoek ingevoerd: het strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek (SUO), gevoerd door gespecialiseerde SUO magistraten.¹⁰⁶ Op die manier kan het openbaar ministerie actief het vermogen opsporen van de veroordeelde die zich bewust onttrekt aan zijn fiscale verplichtingen en dit in beslag nemen. De magistraat beschikt niet enkel over de klassieke onderzoeksmethodes (huiszoeking, opvragen van bankgegevens,...), hij kan ook gebruik maken van bijzondere opsporingsmethodes waarvoor in principe enkel de onderzoeksrechter bevoegd is (observaties, telefoon-taps,...).

We wijzen er tenslotte nog op dat de verjaringstermijn voor verbeurdverklaringen die zijn uitgesproken omwille van misdrijven voortaan 10 jaar bedraagt, ongeacht de duur van de gevangenisstraf die is uitgesproken.¹⁰⁷

⁹⁹ Voor meer informatie, zie de website van het Centrum: www.diversiteit.be.

¹⁰⁰ Zie de wet van 17 augustus 2013 tot aanpassing van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding met het oog op de omvorming ervan tot een federaal Centrum voor de analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen mensenhandel, B.S., 5 maart 2014.

¹⁰¹ Zie het KB van 29 juni 2014 tot benoeming van de effectieve en plaatsvervangende leden van de raad van bestuur van het federaal Centrum voor de analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen mensenhandel, B.S., 18 juli 2014.

¹⁰² B.S., 8 april 2014.

¹⁰³ Artikel 35ter, §1 van het wetboek van strafvordering (WSV) is gewijzigd door de wet van 11 februari 2014.

¹⁰⁴ Artikel 35ter, §4 WSV.

¹⁰⁵ Een andere wettelijke basis van dit SUO is de wet van 11 februari 2014 houdende diverse maatregelen ter verbetering van de invordering van de vermogensstraffen en de gerechtskosten in strafzaken (II), B.S., 8 april 2014. Deze procedure wacht evenwel nog op een uitvoeringsbesluit om effectief te worden.

¹⁰⁶ Zie nieuw hoofdstuk I bis ingevoegd in boek II, titel IV van het Wetboek van Strafvordering (nieuwe artikels 464/1 à 464/41).

¹⁰⁷ Artikel 94 van het Strafwetboek gewijzigd door de wet van 11 februari 2014.

1.2. Focus op de financiële aanpak: gebruik van financiële onderzoeken in mensenhandeldossiers

Zoals Eurojust er in zijn actieplan mensenhandel¹⁰⁸ op wijst is het niet eenvoudig om bewijzen te verzamelen in mensenhandeldossiers. Verklaringen en getuigenissen van slachtoffers zijn essentiële bewijs-elementen maar moeten vaak door andere elementen worden gestaafd, vooral wanneer de slachtoffers hun verklaringen wijzigen. Financiële onderzoeken zijn een manier om objectieve bewijzen te verzamelen. Daarom legt de template de nadruk op dat aspect. In dit deel wordt dan ook dieper ingegaan op de “output” (punt 1.2.1.), “outcome” (gevolgen op korte en middellange termijn) (punt 1.2.2.) en de “impacts” (gevolgen op lange termijn) (punt 1.2.3.).

Aspecten van de vervolging die geen verband houden met de financiële onderzoeken komen verder in dit hoofdstuk aan bod.¹⁰⁹

Om de vragen te beantwoorden die in dit deel van de template worden behandeld, heeft het Centrum zich op volgende bronnen gebaseerd:

1. verschillende verslagen: jaarverslagen mensenhandel van het Centrum, verslagen over de georganiseerde misdaad van de FOD Justitie, verslagen van de regering inzake strijd tegen de mensenhandel, verslagen van de Cel voor de Financiële Informatieverwerking (hierna: CFI)¹¹⁰, van de Financiële Actiegroep (hierna: FAG)¹¹¹, van de federale politie,...
2. verschillende actieplannen (regering, federale politie);
3. artikels uit de rechtsleer;
4. analyse van gerechtelijke dossiers;
5. rechtspraak;
6. interviews met terreinactoren (politie, diensten van de arbeidsinspectie, magistraten, CFI).

1.2.1. OUTPUT (acties op vlak van regelgeving, beleid en het operationele implementatieniveau)

Dit deel gaat o.m. over het belang van de financiële analyses zoals aanbevolen door het Centrum en waar ook in verschillende actieplannen van onder meer de regering wordt op gewezen. Ook de rol van de CFI en de strijd tegen het witwassen komen aan bod.

1 / Belang van de financiële onderzoeken

Behalve de verklaringen van slachtoffers beschikken politie en gerecht in België over heel wat onderzoekstechnieken voor de bewijsvoering (telefoontaps, observaties, huiszoekingen,...).

Het financieel onderzoek is daarvan een van de belangrijkste.

VOORBEELD

In een dossier van seksuele uitbuiting waarbij een Nigeriaans netwerk was betrokken¹¹² bleek uit het financieel en vermogensonderzoek dat de ronselaarster uit Benin City, de moeder is van de “madame” in België. Ze had een zeker prestige in Nigeria, waar ze opviel met haar mooie huis en luxewagen, terwijl ze ter plaatse over geen enkel officieel inkomen leek te beschikken.

In het dossier zaten verschillende sporen van geldverkeer en bankoverschrijvingen maar meestal gebeurde de overdracht in cashgeld, via koeriers die tussen België, Nigeria en Spanje reisden. Zo werd minstens 30.000 euro tussen Nigeria en België versluisd.

Na controle van de bankrekeningen waren er ook aanwijzingen van witwassen. Tussen 17 april 2004 en 31 mei 2008 werd op verschillende rekeningen voor in totaal 37.860 euro cash

¹⁰⁸ Eurojust, *Strategic project on Eurojust's action against trafficking in human beings, Final report and action plan*, October 2012: www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework.aspx.

¹⁰⁹ Zie dit hoofdstuk, punt 1.3.

¹¹⁰ Zie www.ctif-cfi.be.

¹¹¹ Zie www.fatf-gafi.org.

¹¹² Zie voor meer details jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 53-56.

gestort. De meeste stortingen (34.535 euro) zijn na januari 2007 gebeurd, toen de prostitutiefeiten aan het licht zijn gekomen. Die bedragen stonden ook helemaal niet in verhouding tot de officiële inkomsten van de beklaagden. Bovendien zijn er via die rekeningen een aantal opvallende transacties uitgevoerd, zoals een internationale overschrijving van 3.950 euro. De onzekere herkomst ervan werd als verdacht beschouwd.

Het Centrum onderstreept al jaren het belang van dat soort onderzoeken om de netwerken te helpen ontmantelen.¹¹³ Idealiter moet zo'n onderzoek worden opgestart na de opening van een mensenhandeldossier. Het succes ervan hangt ook af van het overleg en van de efficiënte samenwerking tussen de bevoegde secties van zowel parketten als politiediensten. Interessant is ook om gespecialiseerde gemengde teams samen te stellen van onderzoekers en magistraten (sectie mensenhandel en financiële sectie).

Tenslotte kan ook de internationale samenwerking efficiënter, vooral dan op vlak van informatie-uitwisseling tussen bevoegde overheden, het voeren van gezamenlijke onderzoeken en het opsporen, bevriezen en verbeurdverklaren van illegale goederen. Daarom heeft het Centrum een oproep gedaan om vaker gebruik te maken van het netwerk CARIN¹¹⁴, dat inzage biedt in het vermogen van een verdachte in het buitenland.

Zodra een onderzoek wordt opgestart, proberen verdachten hun goederen te verbergen of te verplaatsen, of laten ze hun bedrijf failliet gaan, zodat inbeslagname van die goederen in een latere fase van de procedure onmogelijk wordt. Daarom is het belangrijk bij de start van een onderzoek zoveel mogelijk goederen in beslag te nemen.

Op basis van die verslagen o.a. onderstreepten de actieplannen 2008 en 2012-2014¹¹⁵ van de federale regering het belang van financiële onderzoeken in het kader van onderzoeken inzake mensenhandel.

Naast de slachtofferverklaringen, beschikken de politie en het gerecht over heel wat onderzoekstechnieken voor de bewijsvoering

Ook het nationaal veiligheidsplan 2012-2015 dat betrekking heeft op de politie, maakt van de strijd tegen de mensenhandel een prioritair misdaadfenomeen. Dat bepaalt dat voor de aanpak van dat soort fenomeen “bijzondere aandacht uitgaat naar het detecteren (van het witwassen) van illegaal verworven vermogensvoordelen en de maximale inbeslagname ervan met het oog op de verbeurdverklaring”.¹¹⁶ Dit vereist evenwel de inzet van voldoende onderzoeksmiddelen.

We hebben hierboven reeds gewezen op de recente wetswijziging van artikel 433^{novies} van het Strafwetboek, die de verbeurdverklaring mogelijk maakte van een gebouw dat voor mensenhandel werd gebruikt.

2 / Rol van de Cel voor de Financiële Informatieverwerking (CFI)

Ook de CFI, het Belgisch contactpunt van de FAG, speelt een belangrijke rol in de financiële analyse van mensenhandeldossiers.¹¹⁷

In het preventieve luik van de strijd tegen het witwassen van geld¹¹⁸ is CFI belast met de centralisatie, de verwerking en desgevallend, de overdracht van informatie aan de gerechtelijke autoriteiten voor de bestrijding van het witwassen van kapitalen. De door de CFI uitgevoerde operationele analyse moet een band aantonen tussen de kapitalen die het voorwerp vormen van aangegeven verdachte financiële operaties en bepaalde limitatief door de wet opgesomde criminele activi-

¹¹³ Zie Jaarverslagen Mensenhandel en Mensensmokkel 2005, *Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen*, pp.99-100 en 2011, *Het geld dat telt*, p. 140.

¹¹⁴ Carin is een acroniem voor “Camden Asset Recovery Inter-agency Network”. Dit in 2004 opgerichte regionale informele netwerk groepeerde de overheden die bevoegd zijn voor de invordering van tegoeden. Het is belast met alle aspecten die te maken hebben met de strijd tegen de opbrengsten van de criminaliteit. Het netwerk bestaat uit agenten van de opsporings- en repressiediensten, hoofdzakelijk uit Europa maar ook uit Noord-Amerika. Het streeft op een interinstitutionele basis naar meer efficiëntie bij de acties die de leden van het netwerk ondernemen, om misdadigers hun illegale opbrengsten te ontnemen.

¹¹⁵ Deze actieplannen zijn beschikbaar op de website van de dienst voor het strafrechtelijk beleid: www.dsb-spc.be.

¹¹⁶ Nationaal veiligheidsplan 2012-2015, p. 16. Zie ook het jaarverslag 2012 van de federale politie, p. 9.

¹¹⁷ De Financiële Actiegroep (FAG) is een intergouvernementele instelling die in 1989 is opgericht door de ministers van de lidstaten. De doelstellingen van de FAG zijn het opstellen van normen en het bevorderen van de efficiënte toepassing van wetgevende, reglementaire en operationele maatregelen in de strijd tegen het witwassen van kapitaal, de financiering van het terrorisme en andere daarmee verbonden bedreigingen voor de integriteit van het internationale financiële systeem. De FAG heeft verschillende verslagen gepubliceerd over typologieën inzake mensenhandel.

¹¹⁸ Zie in dit verband jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 16.

teiten (de onderliggende kwalificaties), waaronder handel in clandestiene werkrachten, mensenhandel en de uitbuiting van prostitutie.¹¹⁹

Wanneer uit de operationele analyse ernstige aanwijzingen blijken van witwassen van kapitalen moet de CFI alle informatie waarover hij beschikt overmaken aan de bevoegde procureur des Konings. Wanneer het gaat om misdrijven die te maken hebben met de handel in clandestiene werkrachten of met mensenhandel, informeert de CFI ook de arbeidsauditeur van deze overdracht.

In 2011 waren de dossiers van handel in clandestiene werkrachten, mensenhandel en uitbuiting van prostitutie goed voor 15% van de door de CFI aan de parketten overgemaakte dossiers en zo'n 10% van alle misdaadgeld.¹²⁰ In 2012 ging het over respectievelijk bijna 12% van de dossiers en slechts 3% van het misdaadgeld.¹²¹

De handel in clandestiene werkrachten is een steeds vaker voorkomend fenomeen in de door de CFI behandelde dossiers. In 2011 werden zo 92 dossiers overgemaakt aan de gerechtelijke autoriteiten voor een totaal bedrag van 43,57 miljoen euro.¹²² In dat type dossiers zijn de fondsen meestal afkomstig uit België, via nationale geldtransfers. In 2012 werden 86 dossiers overgemaakt voor een totaal bedrag van 45,31 miljoen euro.¹²³ In 76,75% van de dossiers loopt een gerechtelijk onderzoek en in 23,25% van de dossiers werd beslist de zaak te klasseren.¹²⁴

De witgewassen bedragen inzake mensenhandel zitten in 2011 in de lift, in vergelijking met 2010 en 2009, maar ze maken amper 1,69% uit van alle in 2011 door de CFI vastgestelde witgewassen bedragen.¹²⁵ In 2012 vertonen de bedragen uit dat soort dossiers een stijgende lijn t.o.v. 2011 maar ze maken amper 0,73% uit van alle in 2012 witgewassen bedragen.¹²⁶

In 2011 werden 70 dossiers overgemaakt aan de gerechtelijke autoriteiten, voor een totaal bedrag van ruim 12 miljoen euro.¹²⁷ Hier ging het vooral om stortingen in contanten in België en om nationale transfers. In 2012 heeft de CFI 54 dossiers overgemaakt voor een bedrag van ruim 16 miljoen euro.¹²⁸ Daar waren evenveel dossiers mensenhandel bij als in 2010. In 66,66% van de overgemaakte dossiers loopt een gerechtelijk onderzoek en in 25,93% van de dossiers werd beslist de zaak te klasseren.¹²⁹

Vooraf instellingen en personen uit de financiële wereld doen aangiftes bij de CFI. Bepaalde beroepen uit de niet-financiële sector zoals notarissen en advocaten hebben een bijzondere waakzaamheidsplicht.¹³⁰ Op dat vlak kunnen er zich nog lacunes voordoen in de "compliance"-systemen (interne controlesystemen die de waakzaamheid regelen). Dit was het geval in een dossier van mensensmokkel en fraude bij regularisatie dat in een vorige verslag aan bod is gekomen.¹³¹

VOORBEELD: lacunes in het antiwitwas compliance systeem

In dat dossier hebben de interne controleprocedures van de financiële instelling (een filiaal van een agentschap voor internationale geldtransfers) inzake witwassen niet correct gefunctioneerd, waarbij de hoofdbeklaagde via zijn bedrijf, commercieel subagent was voor dat agentschap voor geldtransfers. Als subagent heeft hij zelf heel wat geld verzonden naar een filiaal van zijn bedrijf in China. Hij beschikte bovendien over de toegangscodes en de gebruikshandleiding voor het anti-witwassysteem. Het bedrijf van de beklaagde heeft bij de CFI overigens ook geen melding gedaan van verdachte betalingen.

Uit de verhoren van het personeel van het agentschap voor geldtransfers is trouwens gebleken dat de commerciële belangen primeerden boven de anti-witwasmaatregelen. In haar proces-ver-

119 Het gaat eerder om fenomenen dan wel om specifieke misdrijven. Zo kan mensensmokkel bijvoorbeeld worden ondergebracht in de categorie "mensenhandel". De CFI voert trouwens ook typologische (overzicht van tendensen die worden vastgesteld inzake witwassen) en strategische analyses uit.

120 CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 26-27.

121 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 25-26.

122 CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 69.

123 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 25-26 en 70.

124 *Ibid.*, p. 72.

125 CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 87 en 88.

126 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 86.

127 CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 87 en 88.

128 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 25 en 26.

129 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 86.

130 Zie CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 19-21.

131 Zie jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 18-19.

baal had de politie het over een structureel probleem. Tijdens interne controles (die op basis van punten werken), kreeg het bedrijf van de beklaagde een 0/10 en had het onmiddellijk moeten worden geblokkeerd. Dit is echter pas gebeurd nadat het agentschap voor geldtransfers heeft vernomen dat er een gerechtelijk onderzoek liep tegen de beklaagde.

Zoals de CFI heeft vastgesteld¹³² verlopen de geldstromen van mensenhandel hoofdzakelijk met contanten (stortingen en afhalingen), betalingen via kaart, nationale transfers en internationale transfers van het type “*money remittance*”¹³³ (geld overmaken via een internationaal systeem van geldtransfers) naar landen die bekend staan voor het organiseren van netwerken van mensenhandel en uitbuiting van clandestiene werkrachten (Bulgarije, Roemenië en Pakistan). Diezelfde types geldstromen worden ook vastgesteld in dossiers van uitbuiting van clandestiene werkrachten¹³⁴, met name bij nationale geldtransfers in de sector van de bouw en de industriële schoonmaak gevolgd door afhalingen in contanten (dossiers van uitbuiting van clandestiene Braziliaanse en Portugese werkrachten)¹³⁵ of transfers van het type *money remittance* naar landen die geïdentificeerd zijn als landen waaruit clandestiene werkrachten afkomstig zijn zoals Roemenië, Bulgarije, Polen, Turkije en Pakistan.

3 / Mensenhandel en witwassen

Het financieel onderzoek probeert inzicht te krijgen in het financieel vermogen van de daders van mensenhandel, of zelfs van de criminele organisaties, om dat in beslag te kunnen nemen en later verbeurd te verklaren. Deze evaluatie blijft evenwel een moeilijke oefening. Heel vaak geeft het vermogensonder-

zoek, dat de vermogensvoordelen moet evalueren die de misdadigers via hun illegale activiteiten hebben verkregen, slechts een gedeeltelijk beeld van de financiële middelen waarover een criminele organisatie mogelijks beschikt.¹³⁶

Soms wordt ook gebruik gemaakt van commerciële structuren om misdaadactiviteiten te vergemakkelijken of te verdoezelen, of om (inter)nationale witwasnetwerken op te zetten. Een verstrengeling van legale en illegale activiteiten verhult het meest zichtbare deel van de financiële stromen en biedt op die manier een uitstekende bescherming aan de georganiseerde misdaad.¹³⁷ Daarom is het zo belangrijk dat België sinds 1999 (dankzij de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid rechtspersonen¹³⁸) ook rechtspersonen kan vervolgen.

Op basis van een financieel onderzoek kan desgevallend ook het misdrijf witwassen, bepaald in artikel 505 van het Strafwetboek, worden vastgesteld. De filosofie achter deze strafbaarstelling is de verbeurdverklaring mogelijk maken van criminele opbrengsten zoals die uit mensenhandel, ongeacht of die al dan niet deel uitmaken van het vermogen van de dader, ofwel in natura, ofwel in de vorm van substitutiegoederen, of er zelf helemaal geen deel meer van uitmaken, via een verplichte verbeurdverklaring.¹³⁹ Drie categorieën zaken kunnen het voorwerp uitmaken van een witwasoperatie: de primaire voordelen die uit het misdrijf zijn verkregen, de secundaire voordelen die verband houden met dit misdrijf en de inkomsten uit die voordelen¹⁴⁰:

- » primaire vermogensvoordelen: alle goederen en waarden die de dader daaruit als inkomsten heeft verkregen, en de tegenwaarde van de illegaal verkregen winsten en onkosten;
- » vervangende vermogensvoordelen: het bezit van activa die zijn verkregen in plaats van de primaire vermogensvoordelen (bijv.: goederen verworven via middelen van illegale herkomst);
- » inkomsten: de inkomsten die deze goederen opleveren (bijv.: dividenden, huurgelden,...).
- » We stellen in sommige dossiers vast dat de gerech-

132 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 86.

133 De CFI (Activiteitenverslag 2011, p. 125) definieert deze term als volgt: “*dienstverlening waarbij een tussenpersoon via internationale systemen voor geldverzending in opdracht van zijn cliënt een bedrag dat vooraf in contanten werd gestort verzendt naar een door de cliënt aangeduide begunstigde. In België worden deze diensten voornamelijk verstrekt door wisselkantoren, hoewel dit tegenwoordig is uitgebreid naar andere sectoren*”.

134 CFI, Activiteitenverslag 2012, p. 72; zie ook in dit verband rapport van de regering inzake mensenhandel 2007-2008, p. 15 (beschikbaar op de website: www.dsb-spc.be).

135 Dit bemoeilijkt de traceerbaarheid van de uiteindelijke bestemmingen van deze sommen.

136 Dienst voor het strafrechtelijk beleid, jaarrapport 2010 over de georganiseerde criminaliteit (2007-2009), p. 50.

137 *Ibid.*, p. 52.

138 B.S., 22 juni 1999.

139 O. KLEES, “Le blanchiment”, *Droit pénal de l'entreprise*, 2011/3, p. 206.

140 *Ibid.*, p. 206-207.

telijke autoriteiten de misdrijven mensenhandel en witwassen in eenzelfde dossier proberen te bundelen. Uit interviews hebben we vernomen dat soms ook een parallel witwasdossier opgestart wordt naast het mensenhandeldossier.

VOORBEELD

In dit verband was er een zaak van seksuele uitbuiting van jonge Bulgaarse meisjes waarin verschillende beklaagden (gezelschapsdames) zijn veroordeeld voor mensenhandel en witwassen.¹⁴¹ De beklaagden hadden geldsommen overgemaakt om de illegale herkomst ervan te verhelen of te verhullen.¹⁴² Zo wees de rechtbank erop dat *“de beklaagden over geen regelmatige inkomsten beschikken, noch in België, noch in hun land van herkomst en in ieder geval over geen andere financiële middelen, dan die uit hun prostitutie-activiteit. Bankonderzoek heeft nochtans aangetoond dat de beklaagden relatief aanzienlijke sommen hebben overgemaakt op rekeningen in Bulgarije die enkel te verklaren vallen door een opeenstapeling van illegaal gerealiseerde winsten, in hun hoedanigheid van gezelschapsdames in twee Brusselse bars”*.

1.2.2. OUTCOME (gevolgen op korte en middellange termijn)

Onder dit punt komen volgende vragen uit de template aan bod:

1. Hebben de financiële onderzoeken in mensenhandeldossiers geleid tot meer vervolging van mensenhandelaars?
2. Heeft dit geresulteerd in een betere opsporing en ontmanteling van criminele organisaties?
3. Heeft dit geleid tot meer bevestiging, inbeslagname of verbeurdverklaring van opbrengsten van het misdrijf?
4. Heeft dit ervoor gezorgd dat bewijzen makkelijker konden worden verzameld en dat slachtoffers meer geneigd waren om getuigenissen af te leggen?

Welke gevolgen hebben de financiële onderzoeken op korte en middellange termijn?

1 / Financiële onderzoeken en vervolgde mensenhandelaars

Zoals hierboven reeds werd vermeld is het opsporen van de vermogensvoordelen uit mensenhandel met het oog op de inbeslagname en verbeurdverklaring ervan een prioriteit bij onderzoeken van mensenhandel.

Op basis van de financiële analyses van het systeem kan het criminele netwerk van mensenhandel en de periferie errond worden geanalyseerd en indien mogelijk ook worden lam gelegd. In bepaalde gevallen zorgt zo'n analyse voor meer vervolging van mensenhandelaars.

VOORBEELD

In een dossier van seksuele uitbuiting waarin het hof van beroep van Brussel¹⁴³ zich recent heeft uitgesproken, kon er, op basis van een bankonderzoek worden aangetoond dat de mensenhandelaar in België bijna alle winsten uit de uitbuiting van prostitutie naar zijn vader in Roemenië verstuurde, die dit geld in Roemenië investeerde. Ook de telefoontaps hebben dit bevestigd. Op basis van het financieel onderzoek kon niet enkel de mensenhandelaar in België worden vervolgd maar ook een van de belangrijkste organisatoren in Roemenië.

2 / Financiële onderzoeken en ontmanteling van criminele organisaties

Financiële onderzoeken vormen ook een essentiële sleutel bij de opsporing en veroordeling van criminele organisaties die zich inlaten met mensenhandel.¹⁴⁴ Zo kunnen netwerken van mensenhandel en mensen-smokkel volgens de FAG¹⁴⁵ eenvoudig gestructureerd zijn, met een beperkt aantal betrokkenen, of ze kunnen dermate gesofisticeerd en georganiseerd zijn dat ze

141 Corr. Luik, 19 januari 2011, 11de k. Deze beslissing is definitief voor wat de hoofdbeklaagden betreft.

142 Nvdr: de strafbaarstelling bedoeld in artikel 505, 3° van het Strafwetboek.

143 Brussel, 13 november 2013, 13de k. Zie in dit verband hoofdstuk 1 van dit verslag, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken en hoofdstuk 4, punt 1.

144 Zie in dit verband ook het OVSE rapport, *Analysing the business model of trafficking in human beings to better prevent the crime*, 2010.

145 FAG, *Money Laundering Risks Arising from Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants*, juli 2011; Tracfin, *Activiteitenverslag 2010*, p. 13.

als een echte criminele organisatie kunnen worden bestempeld.

Net zoals het Centrum heeft ook de CFI vastgesteld dat netwerken steeds professioneler te werk gaan. De CFI verwoordt het als volgt: *“het toenemend belang van handel in clandestiene werkrachten, mensenhandel en exploitatie van prostitutie, die zich voordoen wanneer netwerken meerdere misdrijven plegen en die nauw verband houden met bepaalde sectoren van de economie en handel”*. Verder wijst de cel erop dat dit: *“de huidige, kenmerkende en sluipende dreiging verhoogt waarbij illegaal geld en misdaadgeld in de wettige economie wordt geïnvesteerd, hoewel dit meestal schijn is”*.¹⁴⁶

Een financiële analyse is een belangrijke methode die toelaat om de banden en verantwoordelijken bloot te leggen tussen de criminele organisatie en de bovenwereld. Door de relatiepatronen tussen de geldtransacties te volgen kunnen de verdoken leiders van deze organisaties, die zich op de achtergrond situeren, en hun contactpersonen op het legale maatschappelijke niveau getraceerd worden.

Daarnaast kan een financieel onderzoek de tenlastelegging van criminele organisaties mee ondersteunen. In het Bulgaarse dossier A.¹⁴⁷ over een grootschalig prostitutienetwerk heeft financieel onderzoek aangetoond hoe de organisatie gebruik maakte van commerciële structuren voor haar criminele activiteiten en werd ze ook veroordeeld als criminele organisatie.¹⁴⁸ Dankzij de financiële analyse konden ook de verantwoordelijken van het netwerk opgespoord worden.

In verschillende dossiers van mensenhandel werden de beklaagden ook veroordeeld voor de tenlastelegging van criminele organisatie. Hun criminele vermogens zijn gigantisch. Hieronder volgen enkele voorbeelden van dergelijke dossiers.

VOORBEELDEN

In een Roemeens Roma-dossier¹⁴⁹ dat is behandeld door het hof van beroep van Brussel¹⁵⁰, waarin een criminele organisatie in de periode van 2005 tot 2007 in de Brusselse Aarschotstraat slachtoffers seksueel uitbuitte, slaagden de vier belangrijkste beklaagden erin criminele vermogens te verwerven van respectievelijk 5.535.660 euro, 1.703.280 euro, 2.554.920 euro en 2.554.920 euro. De andere beklaagden van dit dossier kregen van deze criminele organisatie een commissieloon van 2% voor hun bijdrage in het witwassen van dit crimineel vermogen.

In een ander dossier over een carwash, werden de beklaagden ook vervolgd voor criminele organisatie. Ze maakten gebruik van diverse vennootschapsconstructies om hun activiteiten te maskeren. Het crimineel vermogen in dit dossier bedroeg 391.275 euro. Wegens vormfouten bij de aanvang van het onderzoek besliste de rechtbank evenwel tot een vrijspraak voor alle tenlasteleggingen.¹⁵¹

Criminele organisaties proberen steeds meer hun activiteiten normaal en sociaal aanvaardbaar te doen lijken. Ze gaan op dezelfde manier te werk wanneer ze de legale economie gebruiken voor die activiteiten. Ze maken gebruik van weinig doorzichtige formele juridische structuren, waarachter de effectieve begunstigde schuilgaat of sluizen de opbrengst van hun activiteiten, nadat die veilig is voor inbeslagname of verbeurdverklaring, snel naar de andere kant van de wereld door, zodat ze niet meer kunnen worden opgespoord.¹⁵²

Een financiële analyse is een belangrijke methode om de banden en verantwoordelijken bloot te leggen tussen de criminele organisatie en de bovenwereld

¹⁴⁶ CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 6.

¹⁴⁷ Jaarverslag Mensenhandel 2003 van het Centrum, *Pleidooi voor een integrale benadering*, p. 23-25 en jaarverslag Mensenhandel 2005, *Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen*, p. 99-100.

¹⁴⁸ Sinds deze zaak is de strafbaarstelling van criminele organisatie (artikels 324 bis en ter van het Strafwetboek) uitgebreid en bevat ze niet langer het gebruik van commerciële of andere structuren om het plegen van misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken, behalve voor wat betreft de deelname aan zo'n organisatie (zie in dit verband het jaarrapport 2007 over de georganiseerde criminaliteit in België (2005-2006), p. 98 en 105-106).

¹⁴⁹ Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008 van het Centrum, *Bestrijden met mensen en middelen*, p. 40.

¹⁵⁰ Brussel, 30 januari 2009 (beschikbaar op: www.diversiteit.be).

¹⁵¹ Corr. Turnhout, 19 oktober 2011.

¹⁵² J.-C. DELEPIERE et p. DE COSTER, “Le rôle de la cellule de traitement des informations financières (CFI) et le dispositif préventif dans le cadre de la lutte contre le blanchiment d'argent et le financement du terrorisme — analyse opérationnelle et grandes tendances du blanchiment de capitaux et du financement du terrorisme”, *Droit pénal de l'entreprise*, 2011/1, pp. 38-39.

Dat soort juridische constructies wordt vaak gebruikt in het kader van seksuele uitbuiting, zoals blijkt uit volgend voorbeeld

VOORBEELD

In een recent dossier van seksuele uitbuiting te Luik¹⁵³ heeft de rechtbank een vonnis moeten uitspreken tegen drie beklaagden en vier vennootschappen voor verschillende misdrijven: mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting tegenover 22 slachtoffers, aanwerving en uitbuiting van prostitutie tegenover 161 prostituees, houden van een huis van ontucht of prostitutie (drie beklaagden en twee bedrijven), hotelsouteneurschap (drie beklaagden en een bedrijf). Andere tenlasteleggingen tegenover een aantal onder hen waren valsheid in geschrifte, witwassen, fiscale fraude en verzekeringsoplichting.

De opgerichte vennootschappen dienden om de opbrengsten uit de prostitutie te verdoezelen. De partner van de hoofdbeklaagde, die medebeklaagde was, leende in dit kader haar naam. De derde beklaagde stond voor rekening van de hoofdbeklaagde in voor de uitbating van de salons en het inzamelen van de huurgelden. De vennootschappen werden als rechtspersonen vrijgesproken van de tenlastelegging mensenhandel en van andere misdrijven inzake prostitutie. Aangezien de beklaagden als natuurlijke personen er alleen op uit waren gebruik te maken van het juridische en materiële kader van de rechtspersonen en enkel hun eigen belang nastreefden, oordeelde de rechtbank dat het morele element in deze ontbrak, met name het bestaan van een persoonlijke en eigen wil in hoofde van de rechtspersoon.¹⁵⁴

De rechtbank veroordeelt twee van de drie beklaagde natuurlijke personen voor mensenhandel, aanwerving en uitbuiting van prostitutie en het houden van een huis van ontucht. De

hoofdbeklaagde wordt veroordeeld voor hotelsouteneurschap.

Bepaalde beklaagden werden ook veroordeeld voor verschillende tenlasteleggingen van financiële aard.

Juridische constructies voor het verhelen van de uitbuiting van personen komen ook voor in de economische sector, vooral dan in de bouw.

VOORBEELD

In mei 2013 heeft de correctionele rechtbank van Brugge¹⁵⁵ zich uitgesproken in een zaak van economische uitbuiting waarin een Braziliaans netwerk¹⁵⁶ betrokken was. De hoofdbeklaagde baatte een bedrijf uit dat actief was in hotelrenovatie. Hij maakte daarvoor gebruik van onderaannemingsconstructies waarbij Braziliaanse werknemers in onwettig verblijf en Tsjechische werknemers tewerkgesteld werden. Valse facturen moesten het illegaal en zwartwerk boekhoudkundig toedekken.

Zo achtte de rechtbank de tenlastelegging mensenhandel en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, illegale tewerkstelling en inbreuken op het Sociaal Strafwetboek bewezen.¹⁵⁷ Ten aanzien van de hoofdbeklaagde oordeelde de rechtbank dat de gepleegde feiten uitermate ernstig waren en maatschappelijk totaal onaanvaardbaar. Hij had voor diverse bouwprojecten gewerkt met ronselaars van Braziliaanse origine die de slachtoffers aanbrachten. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 30 maanden en een geldboete van 16.500 euro. De andere beklaagden, die een beroep deden op ronselaars of zelf ronselaar waren en facturen leverden, werden tot gevangenisstraffen van één jaar tot achttien maanden veroordeeld.

153 Corr. Luik, 20 maart 2013, beschikbaar op www.diversiteit.be.

154 Het parket heeft evenwel beroep aangetekend tegen deze beslissing: het volgt de rechtbank niet wat betreft de vrijspraak van de rechtspersonen. In oktober 2014 komt deze zaak voor bij het hof van beroep in Luik.

155 Corr. Brugge, 15 mei 2013, 17^e k. (definitief) (beschikbaar op www.diversiteit.be).

156 Over de Braziliaanse netwerken, zie supra, hoofdstuk 1, punt 1.2.1. en jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 34-35.

157 Wat de inbreuken op het sociaal strafrecht betreft, heeft de rechter geoordeeld dat het begrip werkgever in strafrecht een veel ruimer begrip was dan in het gewone arbeidsrecht. In dit verband wijst de rechter erop dat het antwoord op de vraag of een persoon de hoedanigheid van werkgever heeft niet moet worden geleverd aan de hand van juridische kwalificaties in andere gerechtelijke disciplines, maar wel op basis van de reële en feitelijke context op de werkvloer.

Het opsporen van de winsten uit mensenhandel is niet altijd eenvoudig, vooral dan door het veelvuldig gebruik van cash geld bij dat soort misdrijven. Daarom moet van bij aanvang van het onderzoek veel vaker gebruik worden gemaakt van de financiële analyse, om de bestemming van de winsten uit deze misdaadactiviteiten bloot te leggen, vooral dan in die landen waar ze worden geïnvesteerd en die over het algemeen de herkomstlanden zijn van de slachtoffers en de organisatoren. Dit veronderstelt een betere samenwerking van gerecht en politie tussen de landen waar de slachtoffers worden uitgebuit en de landen waar de opbrengsten van deze activiteiten worden geïnvesteerd.¹⁵⁸ Op internationaal vlak kunnen de samenwerkingen in het kader van het CARIN netwerk bijvoorbeeld, daarbij helpen.

VOORBEELD: internationaal ketenaanpak en Carin-netwerk

Het financieel onderzoek van het mensenhandeldossier van seksuele uitbuiting dat hierboven besproken werd¹⁵⁹, is een schoolvoorbeeld van een goede praktijk van internationale ketenaanpak zodat deze criminele organisatie op internationaal niveau volledig kon ontmanteld worden. De politie maakte hiervoor gebruik van het Carin-netwerk dat nog onvoldoende bekend is op nationaal en internationaal niveau maar wel al zijn nut bewezen heeft.

Het proces-verbaal van de politie aan de onderzoeksrechter concretiseert hoe de bevraging via het Carin-netwerk verliep: “Uit verhoor en verder onderzoek blijkt dat de beklaagden de opbrengsten van het prostitutienetwerk investeren in onroerend goed in het buitenland. In het kader van de lokalisatie van het crimineel vermogen doen wij een bevraging via het Carin-netwerk. Uit het onderzoek blijkt dat de slachtoffers na rekrutering via Portugal naar België gebracht worden. In Portugal hebben de beklaagden een verblijfplaats waar de slachtoffers ondergebracht worden. De bevraging wordt dan ook gericht aan Roemenië en Portugal vermits de beklaagden van dit prostitutienetwerk aldaar hun contacten hebben. Wij brengen uw ambt ter kennis dat

wij volgende berichtgeving overmaken aan het COIV¹⁶⁰, tussenpersoon bij bevraging via het Carin-netwerk”.

De volgende concrete onderzoeksvragen werden voor elke verdachte gesteld:

1. Volledige identificatie van de betrokken personen alsook hun huidige verblijfplaats
2. Hebben de beklaagden en/of rechtstreekse familieleden onroerende eigendommen in Roemenië en Portugal?
3. Hebben de beklaagden roerende eigendommen, bankrekeningen, waardevolle voorwerpen in hun bezit?
4. Hebben de beklaagden gerechtelijke antecedenten?
5. Zijn de beklaagden betrokken in vennootschappen? Zo ja, in welke hoedanigheid en met welke activiteit?

De Belgische justitie slaagde er op deze manier in belangrijke informatie over het crimineel vermogen - zowel per verdachte als in totaal (512.066 euro) - te verkrijgen. Ook de betalingsmodaliteiten van de criminele organisatie konden ontrafeld worden: “De opbrengsten van dit prostitutiewerk wordt via geldtransfers op naam van andere leden van de criminele organisatie naar de ouders van de hoofdbeklaagde in Roemenië overgebracht. Deze gelden worden belegd in onroerend goed in de regio van Târgu-Jiu, hoofdstad van de provincie Gorj in Roemenië, hetzij op de naam van de beklaagden, hetzij op die van hun ouders of andere familieleden.” Er kwam ook een belangrijke structurele lacune tijdens deze bevraging aan de oppervlakte voor wat betreft Roemenië: “Uit gesprekken blijkt dat een onroerend goed in Roemenië eigendom kan zijn van een familie of clan zonder dat er specifiek één eigenaar aangeduid wordt.”

160 Het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV) is een orgaan van het openbaar ministerie dat is opgericht door de wet van 26 maart 2003 en dat operationeel is sinds 1 september 2003. Het COIV fungeert als kenniscentrum voor de gerechtelijke overheden in strafzaken, in het kader van de inbeslagname van vermogensbestanddelen. Het verleent bijstand bij de strafrechtelijke vervolging in geval van verbeurdverklaring en fungeert als facilitator in het kader van de uitvoering van vonnissen en arresten die verbeurdverklaring inhouden (bron: www.confiscaid.be).

158 CFI, Activiteitenverslag 2011, p. 77.

159 Zie hoofdstuk 1, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken en hoofdstuk 4.

3 / Financiële onderzoeken, inbeslagnames en verbeurdverklaringen van de opbrengsten van het misdrijf

Het uitvoeren van financiële onderzoeken leidt tot meer inbeslagnames en dus tot meer verbeurdverklaringen.¹⁶¹ Wat mensenhandel betreft, zijn er geen bijzondere bepalingen voorzien inzake inbeslagname. In dat geval wordt het gemeen recht en met name artikels 35 en volgende van het Wetboek van Strafvordering toegepast. De verbeurdverklaring (die een straf is) is verplicht¹⁶² wanneer het gaat om zaken die het voorwerp uitmaken van het misdrijf en die welke gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van het misdrijf, wanneer zij eigendom van de veroordeelde zijn (zoals auto's, Gsm's ...) (artikel 42,1° van het Strafwetboek). Inzake mensenhandel wijkt artikel 433*novies* van het Strafwetboek evenwel af van deze algemene regeling in zoverre dat het artikel bepaalt dat de verbeurdverklaring kan worden toegepast “zelfs wanneer de zaken waarop zij betrekking heeft, niet het eigendom van de veroordeelde zijn”.

“Plukteams”, die bij de aanvang van het onderzoek betrokken worden, garanderen meer inbeslagnames van opbrengsten van misdrijven

De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, van goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en van de inkomsten uit de belegde

voordelen is evenwel facultatief (artikel 43*bis*, alinea 1 van het Strafwetboek) en moet schriftelijk worden gevraagd aan de procureur des Konings. Hierbij worden o.m. de winsten bedoeld die zijn verkregen uit het misdrijf, zoals de inkomsten uit de uitbuiting van prostitutie. Wanneer het bedrag van de uit die misdrijven verkregen inkomsten niet precies kan worden vastgesteld, kan een verbeurdverklaring bij equivalent worden uitgesproken (artikel 43*bis*, alinea 2 van het Strafwetboek).¹⁶³

Wanneer verbeurdverklaringen inzake mensenhandel in de praktijk worden uitgesproken, gaat het om verplichte verbeurdverklaringen (vaak auto's of

Gsm's), en om verbeurdverklaring van vermogensvoordelen of om verbeurdverklaringen bij equivalent.

We hebben er al op gewezen maar sinds een arrest van het Hof van Cassatie van 27 mei 2009 bij gebrek aan een uitdrukkelijke wettelijke bepaling, de verbeurdverklaring van een gebouw dat zou hebben gediend voor het plegen van het misdrijf niet had toegelaten (de lokalen bijvoorbeeld waar de slachtoffers van mensenhandel zouden zijn ondergebracht)¹⁶⁴, heeft de wetgever onlangs artikel 433 *novies* van het Strafwetboek¹⁶⁵ gewijzigd om deze leemte te verhelpen.

Inbeslagname is geen voorafgaande voorwaarde tot de verbeurdverklaring maar als die er niet is, kan een latere verbeurdverklaring problematisch zijn omdat de beklaagde intussen de kans heeft gehad zijn vermogen aan te passen en/of te verplaatsen. Daarom onderstreept het Centrum het belang van de onderzoeksmethodes zoals de “plukteams”¹⁶⁶, die van bij aanvang bij het onderzoek worden betrokken en die zorgen voor meer inbeslagnames van opbrengsten van misdrijven. Binnen de federale politie is hiervoor trouwens een netwerk opgericht waar goede praktijken worden uitgewisseld en waar problemen ter zake worden besproken.¹⁶⁷

161 Voor cijfergegevens over verbeurdverklaringen die zijn uitgesproken inzake mensenhandel, zie hoofdstuk 3 van dit verslag.

162 Artikel 43, alinea 1 van het Strafwetboek.

163 In dat geval moet de rechter een waardebeoordeling uitvoeren van de zaken die niet kunnen worden aangetroffen in het vermogen van de veroordeelde. De verbeurdverklaring zal dan betrekking hebben op een equivalente geldsom.

164 Cass., 27 mei 2009 (arrest beschikbaar op www.juridat.be). Zo heeft het hof geoordeeld dat “artikels 42,1° en 43 (van het Strafwetboek) de verbeurdverklaring niet toelaten van een pand dat gediend heeft tot het plegen van het misdrijf. Wanneer de wetgever de bedoeling heeft om een dergelijke straf op te leggen, geeft hij dit te kennen in een specifieke bepaling, zoals artikel 433*terdecies*, alinea 2 (huisjesmelkers) van het voormelde wetboek. Noch artikel 380, §1, 3°, noch een andere bepaling voorzien in de verbeurdverklaring van het gebouw gehuurd met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal voordeel te verkrijgen”.

165 Wet van 27 november 2013 tot aanvulling van de artikels 43*bis*, 382*ter* et 433*novies* van het Strafwetboek, en artikel 77*sexies* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met betrekking tot de bijzondere verbeurdverklaring, B.S., 13 december 2013. Dit artikel bepaalt voortaan dat “ze in dezelfde omstandigheden ook moet worden toegepast op het roerend goed, het deel ervan, het onroerend goed, de kamer of enige andere ruimte. Ze kan ook worden toegepast op de tegenvaarde van deze roerende of onroerende goederen die werden vervoerd tussen het tijdstip waarop het misdrijf werd gepleegd en de definitieve rechterlijke beslissing”.

166 Het woord “plukteam” komt van het Nederlandse woord “kaalplukken” en betekent letterlijk het financieel plukken van criminelen. Deze term is afkomstig van de kaalplukwetgeving, de wetgeving inzake inbeslagname en verbeurdverklaring van goederen van criminelen. Dit team is belast met de opmaak van de inventaris van een crimineel vermogen met het oog op een latere inbeslagname. (Bron: inforevue 2009 nr. 3 van de federale politie: www.polfed-fedpol.be/pub/inforevue/inforevue3_09/PLUKTEAM_IR03FR.PDF).

167 Jaarverslag 2012 van de federale politie, economische en financiële sectie, p. 25 en p. 39.

VOORBEELD

In een dossier van seksuele uitbuiting stelde de politie tijdens de aanvang van het onderzoek vast dat de beklaagden in hetzelfde huurhuis verbleven maar niet officieel ingeschreven waren en geen legaal inkomen hadden. Uit verschillende slachtofferverklaringen bleek dat ze van de prostitutieopbrengsten leefden. Deze gegevens vormden voldoende indicaties tot het voorstel om een vermogensonderzoek via een plukonderzoek op te starten. Het plukteam kon dan al onmiddellijk ingezet worden vanaf de eerste huiszoeken om de sporen naar het crimineel vermogen te kunnen onderzoeken zodat de beklaagden nog niet de kans hadden gekregen deze te laten verdwijnen. Dit maakte het mogelijk om maximale inbeslagnames te organiseren.

- » nazicht van het fiscaal dossier naar legale inkomsten van B, ...;
- » navraag bij alle financiële instellingen naar het bestaan van rekeningen op naam van B, ...;
- » nazicht bij de agentschappen voor geldtransfers naar ontvangen of verzonden gelden;
- » via de geijkte kanalen nazicht te verrichten of B, ... over gelden of waarden beschikken in Roemenië en Portugal.”

Heel wat terreinactoren (magistraten, politieagenten) maken trouwens gewag van de praktische moeilijkheden inzake inbeslagnames en verbeurdverklaringen: problemen om de opbrengsten van het misdrijf op te sporen, ze in beslag te nemen en verbeurd te verklaren, inefficiënte internationale samenwerking, logge procedures, ... Dit is vooral het geval wanneer het geld naar het herkomstland is verzonden.

VOORBEELD

In het kader van een dossier dat reeds aan bod is gekomen en dat onlangs is behandeld door het hof van beroep van Brussel¹⁶⁸, heeft dit “financiële” team dat actief was naast het team belast met het onderzoek naar mensenhandel, volgende voorstellen geformuleerd in het kader van het vermogensonderzoek in datzelfde dossier.

Een PV van dit team aan de onderzoeksrechter luidde als volgt:

“Vanuit deze vaststellingen lijkt het bestaan van een crimineel vermogen reëel. Met uw akkoord zal door onze diensten een verder doorgedreven financieel onderzoek gebeuren op de relevante entiteiten uit het dossier. Teneinde zo snel mogelijk zicht te krijgen op de omvang en locatie van het crimineel vermogen, met het oog op inbeslagname om onttrekking door beklaagden te voorkomen, lijken volgende onderzoeksverrichtingen nuttig:

- » nazicht nationaal kadaster op het bestaan van eigendommen op naam van B, ...;

Uit de analyse van de rechtspraak blijkt dat regelmatig verbeurdverklaringen worden uitgesproken

Uit de analyse van de rechtspraak blijkt nochtans dat regelmatig verbeurdverklaringen worden uitgesproken. Zo heeft de rechtbank in een dossier van mensenhandel (seksuele uitbuiting) en mensensmokkel waarbij jonge Thaise vrouwen in massagesalons werden uitgebuit, een verbeurdverklaring bij equivalent voor een totaal van 195.000 euro uitgesproken. Dit bedrag wordt forfaitair en billijk verdeeld in functie van de betrokkenheid van elke beklaagde.¹⁶⁹ In een ander dossier van seksuele uitbuiting van jonge Marokkaanse en Braziliaanse vrouwen is uit het financieel onderzoek gebleken dat het bedrag van de elektronische banktransacties 304.611 euro bedroeg, waarvan 290.903,50 euro die de beklaagde op zijn persoonlijke bankrekening had overgeschreven. Na berekening van zijn oorspronkelijk crimineel vermogen, werd tijdens het proces een verbeurdverklaring van 2,5 miljoen euro gevraagd. De rechtbank heeft uiteindelijk een verbeurdverklaring bij equivalent van 2.437.557 euro uitgesproken, die overeenkomt met de inkomsten verkregen uit misdrijven van mensenhandel en uitbuiting van prostitutie.¹⁷⁰ In een ander dossier van seksuele

168 Brussel, 13 november 2013, 13^e k. Zie hoofdstuk 1, punt. 1.1.2 en hoofdstuk 4, punt 1.

169 Corr. Leuven, 22 november 2011 (www.diversiteit.be). Voor alle details in deze zaak, zie jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 91-94.

170 Corr. Dendermonde, 3 april 2012 (www.diversiteit.be). In dat dossier, zie jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 85-89.

uitbuiting van jonge Bulgaarse vrouwen heeft de rechtbank de verbeurdverklaring uitgesproken van de in beslag genomen sommen (1.182 euro) en van verschillende voertuigen. Voorts werd ook een verbeurdverklaring bij equivalent uitgesproken van een som van 228.000 euro (aftrek van de effectief in beslag genomen sommen).¹⁷¹ Tenslotte werden ook verbeurdverklaringen uitgesproken in mensenhandelzaken van economische uitbuiting, zoals blijkt uit een dossier waarvan reeds sprake is waarin een Braziliaans netwerk is betrokken, dat gespecialiseerd is in hotelrenovatie. In dat dossier heeft de rechtbank een bijzondere verbeurdverklaring uitgesproken van 65.700,63 euro.¹⁷²

4 / Financiële onderzoeken en bewijsvergaring

In België moet het slachtoffer, behoudens uitzonderingen, niet getuigen op een proces. De verklaringen van deze laatste zijn altijd een belangrijk element in de bewijsvoering maar worden regelmatig gestaafd door andere elementen zoals observaties, telefoon- of financiële onderzoeken. Deze objectieve elementen helpen om het gewicht van de getuigenis van slachtoffers in het kader van de procedure te verminderen en de druk op hen verkleint. Verschillende rechtspraakbeslissingen illustreren dat, zoals een dossier van seksuele uitbuiting in een massagesalon dat reeds aan bod is gekomen¹⁷³: uit het dossier bleek (met name op basis van de vaststellingen van de politie, telefoontaps, observaties, huiszoekingen, verklaringen van slachtoffers en van de daders) dat de beklaagden deel uitmaakten van een organisatie die zich inliet met smokkel en uitbuiting van prostitutie. Ze behoorden tot een tak van een Thais netwerk, dat jonge vrouwen en transseksuelen met valse papieren naar België smokkelde en uitbuitte.

Op vlak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting zijn de objectieve elementen die speurders verzamelen en die de verklaringen van slachtoffers bevestigen, van groot belang, zoals in een recente zaak in de sector van de telefoonwinkels.¹⁷⁴ Ook in een dossier waarin een beklaagde bijna drie jaar lang verschillende landgenoten die hier illegaal en zonder werkvergunning

verbleven had uitgebuit in zijn clandestien atelier voor de bereiding van Chinese schotels, wijst de rechtbank erop dat de verklaringen van het slachtoffer worden gestaafd door andere elementen uit het dossier (verklaringen van de vorige eigenaars van het gebouw, resultaten van huiszoekingen, telefoononderzoek).¹⁷⁵

1.2.3. IMPACT (gevolgen op lange termijn)

Hier komen volgende vragen uit de template aan bod:

1. Is het aantal opsporingen en vervolgingen inzake mensenhandel toegenomen?
2. Is het aantal veroordelingen toegenomen en werden meer criminele organisaties ontmanteld?
3. Krijgen slachtoffers vaker een compensatie en was de tenlastelegging inzake mensenhandel efficiënter?

1 / Financiële onderzoeken, opsporing en vervolging van gevallen van mensenhandel

2/ Financiële onderzoeken en veroordelingen

Deze twee vragen worden samen besproken.

Precieze gegevens om na te gaan of de financiële onderzoeken het aantal opsporingen, vervolgingen en veroordelingen in dossiers van mensenhandel op lange termijn heeft doen toenemen, bestaan er niet. Zoals we er evenwel reeds op wezen leidt een integrale aanpak in het kader van een onderzoek, inclusief financiële analyse, tot een efficiëntere opsporing en ontmanteling van het volledige mensenhandelnetwork.

VOORBEELD¹⁷⁶

In een dossier van seksuele uitbuiting kon op basis van de analyse van het geldverkeer worden aangetoond dat de hoofdverdachte al verschillende jaren als pooier actief was. Een van zijn

¹⁷¹ Corr. Luik, 26 september 2012, 8de k. (www.diversiteit.be).

¹⁷² Corr. Brugge, 15 mei 2013, 17de k. (definitief) (beschikbaar op www.diversiteit.be).

¹⁷³ Corr. Leuven, 22 november 2011 (www.diversiteit.be). Voor meer details in deze zaak, zie jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 93-96.

¹⁷⁴ Cor. Luik, 14 januari 2013, 14de k. (www.diversiteit.be)

¹⁷⁵ Corr. Brussel, 29 juni 2011, 59de k., bevestigd door Brussel, 14 december 2011 (www.diversiteit.be).

¹⁷⁶ Zie ook over dit dossier, hierboven, hoofdstuk 1 punt 2.1.1. gedwongen prostitutie (Albanees dossier).

slachtoffers werkte in de Aarschotstraat, een bekende straat uit de Brusselse prostitutie. De verdachte die over geen officiële inkomsten beschikte, verzond tegelijk geregeld grote sommen geld naar twee personen in Albanië. Na contact met de verbindingsofficier ter plaatse, konden de speurders achterhalen dat het om de ouders van de verdachte ging.

3 / Financiële onderzoeken en compensatie van slachtoffers

We kunnen niet stellen dat financiële onderzoeken a priori een invloed hebben op de compensatie van slachtoffers en de tenlastelegging van mensenhandel. Toch blijkt uit de analyse van rechtspraak-beslissingen dat er soms aanzienlijke compensaties worden toegekend aan slachtoffers, vooral wanneer er ook een tenlastelegging van witwassen bestaat. Wanneer verbeurdverklaringen worden uitgesproken, kan de rechter de burgerlijke partij de verbeurdverklaarde zaken die haar toebehoren of de bij equivalent verbeurdverklaarde sommen toewijzen (artikel 43bis, alinea 3 van het Strafwetboek¹⁷⁷).

Een aantal voorbeelden van beslissingen waarbij de burgerlijke partijen aanzienlijke schadevergoedingen kregen toegekend zijn de volgende:

VOORBEELD: seksuele uitbuiting, witwassen en compensatie

In een zaak van 3 mei 2012 voor de correctionele rechtbank van Tongeren¹⁷⁸ stonden tien beklaagden terecht voor onder meer mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, internetfraude en witwassen. De jonge Nigeriaanse slachtoffers, die via voodoo-rituelen

werden gemanipuleerd, moesten zich vervolgens in mensonwaardige omstandigheden prostitueren. Eén van hen was ten tijde van de feiten zeventien jaar en dus minderjarig. Van de tien beklaagden werden er vier vrijgesproken. De overige zes kregen gevangenisstraffen van één tot vijf jaar en geldboetes van 5.500 tot 55.000 euro. Ze werden allemaal voor tien jaar uit hun rechten ontzet. Geen enkele beklaagde werd voor witwassen veroordeeld. Het slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld, kreeg een schadevergoeding van 10.000 euro toegekend.

Uit de rechtspraak blijkt dat er soms aanzienlijke compensaties worden toegekend aan slachtoffers

Aanzienlijke schadevergoedingen werden ook toegekend in mensenhandelzaken van economische uitbuiting. Een recente zaak in de horecasector en een zaak in de bouwsector moeten dit illustreren.

VOORBEELDEN: economische uitbuiting en compensatie

In de eerste zaak, heeft de correctionele rechtbank van Doornik¹⁷⁹ de tenlastelegging mensenhandel aangenomen tegen Chinese restauranthouders die in hun restaurant landgenoten uitbuitten. Eén van de slachtoffers was in België beland via een ‘slangenkop’-organisatie (Chinese maffia). Hij werkte er veertien uur per dag en kreeg daar 400 euro per maand voor. De werkomstandigheden waren zwaar (hij moest gebroken servies terugbetalen, zijn maaltijden bestonden uit de restjes van de klanten, hij kreeg er geen rustpauze) en hij was ondergebracht in precarie omstandigheden (een kelderverdieping met een schuilplaats waar werknemers zich bij politiecontroles moesten verstoppen). De beklaagden werden veroordeeld voor mensenhandel, witwassen en voor tal van inbreuken op het sociaal strafrecht.

De burgerlijke partijen kregen aanzienlijke schadevergoedingen toegekend: één slachtoffer

177 Deze alinea bepaalt het volgende: “Ingeval de verbeurdverklaarde zaken aan de burgerlijke partij of de benadeelde partij toebehoren, zullen zij aan haar worden teruggegeven. De verbeurdverklaarde zaken zullen haar eveneens worden toegewezen ingeval de rechter de verbeurdverklaring uitgesproken heeft omwille van het feit dat zij goederen en waarden vormen die door de veroordeelde in de plaats gesteld zijn van de zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of de benadeelde partij of omdat zij het equivalent vormen van zulke zaken in de zin van het tweede lid van dit artikel”.

178 Corr. Tongeren, 3 mei 2012, 9de k. (definitief). (www.diversiteit.be).

179 Corr. Doornik, 6 september 2012, 19de k. (www.diversiteit.be).

ontving 7.500 euro voor materiële en morele schade vermengd, een ander slachtoffer kreeg 22.017 euro (waarvan 19.017 euro wegens materiële schade en 3.000 euro wegens morele schade) en het laatste slachtoffer kreeg 40.480 euro (35.480 euro wegens materiële schade en 5.000 euro wegens morele schade).

In de tweede zaak heeft de correctionele rechtbank van Brussel¹⁸⁰ de tenlastelegging mensenhandel aangenomen tegenover een beklaagde die aan het hoofd stond van een bedrijfswerf. Hij rekruteerde de arbeiders en zette ze aan het werk in mensonwaardige omstandigheden. De werknemers moesten soms meer dan veertien uur per dag werken, zeven dagen op zeven, zonder dat ze bij een arbeidsongeval op verzorging konden rekenen. De beklaagde maakte bovendien misbruik van zijn gezag. Aangezien ze illegaal in België waren, zaten ze in een kwetsbare situatie. De rechtbank kent de slachtoffers aanzienlijke materiële en morele schadevergoedingen toe (tussen 3.000 en 17.000 euro voor de materiële schade en 2.500 euro voor de morele schade).

180 Corr. Brussel, 10 mei 2011, 58me k. (definitief), zie www.diversiteit.be.

Indien mogelijk kennen de rechtbanken de burgerlijke partijen ook een deel van de verbeurdverklaarde bedragen toe. Dit was het geval in een zaak van Thaise massagesalons.¹⁸¹ Uit onderzoek bleek dat er behalve massages, ook seksuele diensten werden geleverd. De jonge vrouwen bevonden zich in een precarie situatie (illegaal) op het Belgische grondgebied. De burgerlijke partij kreeg een morele schadevergoeding van 2.500 euro toegekend. De rechtbank heeft bovendien ook de inkomsten uit het misdrijf verbeurd verklaard voor een bedrag van 8.200 euro en beheerd door het Centraal Orgaan voor de inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (het COIV), en de burgerlijke partij haar gevraagde bedrag toegekend, overeenkomstig artikel 43*bis* van het Strafwetboek. Ook in een dossier waarvan reeds sprake¹⁸², en waarin een Braziliaans netwerk is betrokken dat gespecialiseerd is in hotelrenovatie, heeft de rechtbank een bijzondere verbeurdverklaring uitgesproken voor een bedrag van 65.700,63 euro waarvan een deel wordt toegekend aan de zes burgerlijke partijen als compensatie voor de loonachterstanden. De uitgekeerde sommen schommelen tussen de 190,90 euro en 19.826,20 euro.

181 Corr. Antwerpen, 2 mei 2011, k. 4C. Deze beslissing is definitief.

182 Corr. Brugge, 15 mei 2013, 17de k. (definitief), beschikbaar op www.diversiteit.be.

1.3. Evidence-based benadering: het slachtoffer staat centraal

METHODOLOGIE

Voor dit deel heeft het Centrum zich op volgende bronnen gebaseerd:

- » Verschillende verslagen mensenhandel en mensen-smokkel van het Centrum;
- » Analyse van gerechtelijke dossiers;
- » Rechtspraak;
- » Interviews met actoren op het terrein (politie, sociale inspectiediensten, magistraten);
- » Artikels uit de rechtsleer.

Naast de financiële aanpak zijn verschillende andere aspecten belangrijk om succesvol een onderzoek te kunnen voeren vanuit een mensenrechtenbenadering

zodat er voldoende aandacht besteed wordt aan de belangen van het slachtoffer. De verschillende aspecten, die hier verder aan bod komen, situeren zich tijdens de start van het onderzoek; bij de onderzoeksmethoden tijdens het verloop van het onderzoek; en bij het eventuele internationale luik van het dossier.

1.3.1. Start dossier mensenhandel

De start van het dossier vormt de sleutel van het onderzoek en is belangrijk voor de detectie van de slachtoffers. De eerstelijnsdiensten moeten voldoende gesensibiliseerd worden voor de indicatoren van mensenhandel, zodat de vastgestelde feiten en geïntercepteerde personen vanuit de optiek van mensenhandel gepercipieerd worden. Problemen hierrond duiken

vooral op in de detectiefase en komen uitvoerig aan bod in het hoofdstuk over de kloof tussen de vermoedelijke slachtoffers en de geïdentificeerde slachtoffers van mensenhandel.¹⁸³

In het verleden werden al dossiers inzake mensenhandel geopend naar aanleiding van een overlastmelding¹⁸⁴, een melding van bedreiging¹⁸⁵, de controle van een schijnzelfstandige¹⁸⁶ of valse gedetacheerde¹⁸⁷, een situatie van huisjesmelkerij¹⁸⁸, een ruzie tussen huurders en hun huisbaas¹⁸⁹ of een interceptie van een persoon met valse documenten¹⁹⁰. Dergelijke feiten zijn niet altijd gerelateerd met mensenhandel, maar kunnen dit na diepgaander onderzoek wel blijken te zijn.

De handelwijze van de eerstelijnsdiensten tijdens deze eerste momenten van de vaststellingen bepaalt dikwijls het latere – al dan niet succesvolle – verloop van het onderzoek. Bij vaststellingen van bijvoorbeeld huisjesmelkerij moeten de eerstelijnsdiensten de bewoners bevragen over de wijze waarop ze hun huur moeten betalen en peilen naar de aard van de relatie tussen de verhuurder en de werkgever. Ze moeten ook de werksituatie natrekken om gevallen van mensenhandel waarbij economische uitbuiting in het geding is, te kunnen blootleggen.

Daarnaast worden er dossiers mensenhandel geopend op basis van slachtofferverklaringen¹⁹¹, anonieme informanten¹⁹², gegevens uit andere dossiers¹⁹³, of proactieve recherche zoals opzoeken via internet¹⁹⁴. Deze onderzoeksmethodes vereisen de nodige middelen en researchcapaciteit bij de politiediensten, iets wat

momenteel niet in alle regio's gegarandeerd is.

Bij de aanvang van het onderzoek is er het risico dat mogelijke slachtoffers niet gedetecteerd worden. In sommige dossiers van economische uitbuiting werden bijvoorbeeld geen slachtoffers in het statuut mensenhandel opgenomen, omdat ze verdwenen waren na een nieuwe interventie van de sociale inspectiediensten.¹⁹⁵

Daarnaast dreigen bij de aanvang van het onderzoek veel gegevens verloren te gaan. De eerstelijnsdiensten moeten dus de nodige maatregelen treffen om de relevante onderzoekselementen veilig te stellen voor een later en diepgaander onderzoek naar mensenhandel. Het kan gaan om allerhande verblijfs- en reisdocumenten, contracten, brieven, attesten, advertenties, in beslag te nemen goederen, enzovoorts. Bij huiszoekingen moet hier aandacht aan besteed worden. Deze bewijsstukken kunnen later de slachtofferverklaringen objectief mee staven en nieuwe elementen blootleggen.

In de dossiers van economische uitbuiting spelen de rapporten en de pv's van de inspectiediensten een belangrijke rol in het detecteren van indicaties van mensenhandel: zo kan de arbeidsauditeur de afweging maken al dan niet een dossier mensenhandel te openen. Het belang van een uitgebreid onderzoek en van goede verslagen kan niet genoeg benadrukt worden.¹⁹⁶ Bij de rapportering van indicaties van mensenhandel is het van groot belang dat de inspecteurs bij hun intercepties en controles van de arbeids- en leefomstandigheden (onder meer werkuren en huisvesting) uitgebreide beschrijvingen geven. De vaststellingen in de rapporten of het pv moeten namelijk de basis kunnen vormen voor een verder onderzoek. Weinig accurate pv's leiden tot onduidelijkheid bij de auditeur, die, in het beste geval, de inspecteur opnieuw moet bevragen, wat dan weer leidt tot tijdverlies. In het slechtste geval wordt geen gevolg gegeven aan belangrijke, maar niet-getraceerde indicaties van mensenhandel.

De rapporteringen van de inspectiediensten moeten voldoende descriptief zijn en mogen niet te fragmen-

De start van het dossier vormt de sleutel van het onderzoek en is belangrijk voor de detectie van de slachtoffers

183 Zie hoofdstuk 1, punt 3.

184 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 56-58.

185 *Ibid.* pp. 51-53.

186 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 49-51.

187 *Ibid.*, pp. 47-49.

188 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2009, *In een schijn van wettelijkheid*, pp. 96-97.

189 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 94-96.

190 Zie hoofdstuk 1, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken.

191 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 53-56.

192 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 91-94.

193 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 40-41.

194 Zie verder en Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 89-91.

195 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 47.

196 F. KURZ, "Lutte contre le travail forcé, l'exploitation économique et la traite des êtres humains: des concepts légaux à l'application judiciaire", *Soc. Kron.*, 2008, p. 330.

tarisch zijn. Soms worden niet alle relevante indicaties in het rapport of het pv opgenomen. Zaken die men regelmatig vaststelt, worden soms uit routine niet meer genoteerd. Dan volstaat men met de vaststelling van zwartwerk en stopt het onderzoek hier. Op die manier worden geen indicaties van mensenhandel vastgesteld. De inspecteurs moeten hierop attent gemaakt worden.

1.3.2. Confrontaties

In het Belgische systeem moeten slachtoffers in principe tijdens het proces niet op de rechtbank verschijnen om confronterende getuigenissen af te leggen in het bijzijn van de beklaagde.

In verschillende dossiers werden confrontaties vastgesteld tussen beklaagden en slachtoffers. Deze confrontaties kwamen altijd tot stand op exclusieve vraag van de beklaagden aan de onderzoeksrechter.

VOORBEELD: confrontaties

In een Roemeens dossier¹⁹⁷ had de onderzoeksrechter deze confrontaties onmiddellijk tijdens het verhoor van de beklaagde ingewilligd. De beklaagde had de beschuldigingen van het slachtoffer formeel ontkend en een confrontatie met haar gevraagd. Het slachtoffer werd onmiddellijk gecontacteerd en gevraagd zich naar het politiebureau te begeven voor een confrontatie die op bepaalde punten resulteerden in een wijziging van de verklaring van het slachtoffer.

In een Nigeriaans dossier¹⁹⁸ wenste het slachtoffer absoluut niet geconfronteerd te worden met de beklaagden. Ze had nog steeds angst omwille van het voodoo-ritueel en vreesde dat een confrontatie een nieuwe voodoo-bezwering van de beklaagde tegenover haar zou inhouden. Volgens de politie was dit een doelbewuste strategie van de beklaagde om reeds vanaf haar eerste verhoor een sluimerende en voortdurende vrees voor een mogelijke vloek bij het slachtoffer aan te wakkeren zodat deze tijdens een confrontatie uiteindelijk zou afzien van de klacht tegen

de beklaagde. Het is het slachtoffer zelf dat via het gespecialiseerd opvangcentrum de politie hierop attent maakte zodat uiteindelijk nooit een confrontatie plaatsvond. Het slachtoffer is wel een confrontatie aangegaan met de dokter die een illegale gedwongen abortus op haar had uitgevoerd en hiervoor vervolgd werd in een afgesplitst dossier. Deze confrontatie leverde niets op want ze bleven beiden op hun oorspronkelijk standpunt staan.

Het Centrum stelt zich vragen over de meerwaarde van confrontaties tussen slachtoffers en beklaagden. Dit is zeker het geval voor prostitutieslachtoffers die getraumatiseerd zijn door hun negatieve psychologische en fysieke ervaringen en opnieuw als slachtoffer in een proces van revictimisatie dreigen te verzeilen. De zeer specifieke socio-culturele context van slachtoffers is soms doorslaggevend. Voor Nigeriaanse slachtoffers kunnen confrontaties aanleiding geven tot een nieuwe onderdrukkende voodoo-bezwering van de beklaagde tegenover het slachtoffer. In de praktijk vormen deze confrontatieverzoeken van de beklaagde geen bijkomende objectieve onderzoeksvragen maar zijn ze eerder een manipulatieve poging van de beklaagde om het slachtoffer te intimideren en/of haar verklaringen te laten intrekken. Het is belangrijk dat de onderzoeksrechters dit voldoende beseffen en zeker niet onmiddellijk dergelijke confrontatieverzoeken inwilligen. Dergelijke confrontaties blijken dikwijls zinloos of zelfs contraproductief voor het onderzoek te zijn en de bijkomende psychische schade voor het slachtoffer is meestal niet te verwaarlozen. Volgens het Centrum mogen slachtoffers van seksuele uitbuiting nooit tot een confrontatie gedwongen worden. De slachtoffers moeten hiervoor kosteloos een advocaat ter beschikking krijgen die hen over hun rechten moet informeren¹⁹⁹.

In dossiers van economische uitbuiting zitten de slachtoffers meestal in een veel minder traumatiserende situatie en lopen zij minder gevaar voor intimidatie. In dergelijke dossiers kan volgens het Centrum een confrontatieverzoek overwogen worden indien dit

197 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012 van het Centrum, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 51-53.

198 *Ibid.*, pp. 53-55.

199 Zie ook inzake rechten van slachtoffers van misdrijven richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad, P.B., L315, 14 november 2012, p. 57.

tot een meerwaarde voor het onderzoek leidt en/of een oplossing kan bieden voor de compensatievraag van het slachtoffer wiens achterstallige loon niet uitbetaald werd. Hier kan zelfs het slachtoffer vragende partij zijn voor een confrontatieverzoek. Uiteraard moeten deze slachtoffers ook kosteloos een advocaat ter beschikking krijgen die hun rechten kan verdedigen.

1.3.3. Onderzoekstechnieken

Uit verschillende dossiers²⁰⁰ blijkt het belang van de onderzoekstechnieken voor de bestrijding van mensenhandel, zowel op het niveau van de detectie van slachtoffers als in de bewijsgeving. Het resultaat van de onderzoekstechnieken levert een objectieve bewijslast die de slachtofferverklaringen ondersteunt en aan de basis kan liggen van de ontdekking van nieuwe feiten en slachtoffers van mensenhandel.

A / Proactieve recherche

De feiten van mensenhandel die dankzij slachtofferverklaringen aan de oppervlakte komen, vormen slechts het topje van de ijsberg. De meeste professionele criminele organisaties gebruiken tegenwoordig meer subtiele technieken om de slachtoffers afhankelijk te maken, zodat zij minder geneigd zijn om uit eigen beweging naar de politie of naar een gespecialiseerd centrum te stappen. Om dergelijke professionele criminele organisaties te bestrijden is het noodzakelijk om technieken van proactieve recherche²⁰¹ te gebruiken.

De criminele netwerken passen zich aan. Ze trachten zich onzichtbaar te maken door constructies²⁰² op te zetten via stromannen en/of door het slachtoffer in een win-winsituatie te plaatsen, zodat het niet meer

geïnteresseerd is om samen te werken met justitie. Dit kan enkel efficiënt bestreden worden via een proactieve recherche waarbij gebruikgemaakt wordt van diverse methodes²⁰³ zoals observaties, informatie van controles en buurtwerking, betrouwbare informanten en tipgevers,... Van die laatste moet wel gecontroleerd worden of ze niet zelf betrokken zijn en of ze er bijvoorbeeld niet louter op uit zijn hun concurrenten te verklekken.

Slachtoffers van seksuele uitbuiting mogen nooit tot een confrontatie gedwongen worden

VOORBEELD: Thais massagesalon²⁰⁴

Het onderzoek werd op basis van gegevens van anonieme informanten ingesteld als een mensenhandeldossier van economische uitbuiting. Volgens het aanvankelijke proces-verbaal maakte de uitbaatster van het massagesalon deel uit van een criminele organisatie die zich inliet met de economische uitbuiting van gesmokkelde Thaise werknemers. De criminele organisatie maakte gebruik van handelsvennootschappen om haar criminele activiteiten te faciliteren en te camoufleren.

Diverse onderzoeksmethoden legden de volledige criminele activiteiten van het massagesalon bloot. Daarbij werden alle beschikbare gegevens maximaal geëxploiteerd. Op basis van de gegevens van de observaties en de telefoontap kon het onderzoek uitgebreid worden naar seksuele uitbuiting en mensensmokkel.

B / Afluistermaatregelen

Afluistermaatregelen²⁰⁵ kunnen essentieel zijn als onderzoekstechniek om een dossier te onderbouwen (boven op de al verzamelde inlichtingen) en om slachtoffers uit hun benarde situatie te verlossen. Met deze

200 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 84-94.

201 Het proactieve onderzoek wordt gedefinieerd in artikel 28bis, §2 van het Wetboek van Strafvordering. Het maakt deel uit van het vooronderzoek en gebeurt onder gezag van en met controle door de Procureur des Konings: "Om de daders van inbreuken op te kunnen sporen bestaat het proactieve onderzoek uit het geheel van handelingen met het doel te komen tot het vervolgen van daders van misdrijven, het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen op grond van een redelijk vermoeden van te plegen of reeds gepleegde maar nog niet aan het licht gebrachte strafbare feiten, en die worden of zouden worden gepleegd in het kader van een criminele organisatie, zoals gedefinieerd door de wet, of misdaden of wanbedrijven als bedoeld in artikel 90ter, § 2, 3 en 4, uitmaken of zouden uitmaken." Dat artikel 90ter, § 2, 3 en 4 somt de strafbare feiten op waarvoor afluister- en opnametechnieken zijn toegestaan. Mensenhandel en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden zijn hier uitdrukkelijk opgenomen.

202 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 89-91.

203 In het proactieve onderzoek kunnen de politiediensten ook een beroep doen op de bijzondere opsporingsmethoden van observatie, infiltratie en informantenwerking. Het beroep op die methodes is geregeld in de artikels 47ter tot 47undecies van het Wetboek van Strafvordering.

204 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 91-94.

205 Zie de artikels 90ter tot decies van het Wetboek van Strafvordering. Ze kunnen evenwel niet worden aangewend voor het proactieve onderzoek, aangezien ze onder de bevoegdheid van de onderzoeksrechter vallen.

onderzoekstechnieken probeert de politie de slachtoffers en de daders volledig te identificeren, en de plaatsen te traceren waar ze verblijven en werken. Het internationale netwerk met alle contactpersonen en hun activiteiten in de verschillende transitlanden komt hierbij in beeld: paspoorten en visa, transporten, financiële transacties,...

Mensenhandelaars gebruiken het internet voor de rekrutering van slachtoffers, de marketing van hun prostitutieaanbod en het management van hun criminele activiteiten

De gesprekken van de telefoontaps vormen ook een belangrijk bewijselement van geweldpleging tegen de slachtoffers. De verdachten praten onderling in codetaal over de telefoon. In een dossier werd bijvoorbeeld gediscussieerd

over een verkoopprijs van 3.000 euro voor een meisje. Soms kunnen er slachtoffers gedetecteerd worden.

VOORBEELD: telefoontap als ondersteunend middel om slachtoffers te detecteren

In een dossier van Brussel²⁰⁶ werd dankzij de telefoontap een slachtoffer gedetecteerd: “Thans blijkt dat X bezig is met de laatste voorbereidingen van het transport van een meisje vanuit Nigeria naar België. Het bewuste meisje blijkt ondertussen naar Abuja te zijn gereisd in afwachting van haar overkomst naar België. De betaling van het transport blijkt verricht te zijn en het meisje zal kennelijk reizen met een identiteitsdocument van een persoon die al in Europa verblijft. (...) Voorts kan uit de af luistermaatregelen worden afgeleid dat de kans bestaat dat het bewuste meisje in of na het weekend van 4-5 juni 2011 van Schiphol naar België komt, waarbij X haar zelf zal oppikken op Schiphol.”

C / Internetcontrole

Mensenhandelaars gebruiken het internet voor de rekrutering van slachtoffers, de marketing van hun prostitutieaanbod en het management van hun crimi-

nele activiteiten.²⁰⁷ De laatste jaren gebruiken de speurders technieken zoals internetopzoeken om bewijsmateriaal te verzamelen, zo blijkt uit dossiers.²⁰⁸

In het *Jaarverslag 2010* van het Centrum schreef de federale politie een externe bijdrage over mensenhandel en internet, waarbij veel aandacht ging naar de rekruteringsrol. “Rekrutering met het oog op seksuele uitbuiting gebeurt niet noodzakelijk via expliciete sites, maar eerder via sites met zoekertjes voor jobs. Communicatie verloopt onder andere via discussiefora waar berichten kunnen worden gepost en informatie wordt uitgewisseld zonder daarom te weten wie aan de andere kant van het scherm zit. Sociaalnetwerksites zijn vandaag een uitverkoren middel om slachtoffers te rekruteren, vooral in het kader van een eerste contact tussen dader en slachtoffer. Daders vinden er voldoende informatie over het profiel van hun slachtoffers en hoeven enkel die uit te kiezen die het best aan hun criteria voldoen. Eens de eerste contacten via sociaalnetwerksites gelegd zijn, verloopt de rest van de gesprekken over het algemeen privé, ver van de gemeenschap van internetgebruikers.”²⁰⁹ In een prostitutiedossier²¹⁰ werd vastgesteld dat de *loverboys* via Facebook contact hadden gelegd met de slachtoffers en hen nadien gerekruteerd hadden.

Voor hun marketingactiviteiten maken mensenhandelaars gebruik van websites om hun prostitutiediensten te promoten. Dergelijke informatie kan aanleiding zijn tot verder speurwerk en uiteindelijk tot het instellen van een onderzoek met tenlastelegging mensenhandel.

Mensenhandelaars gebruiken het internet ook om hun criminele activiteiten te managen: het is een vlot en goedkoop communicatiemiddel. De communicatie verloopt eerder via e-mail dan over de telefoon. De mensenhandelaars kiezen de meisjes uit een fotoboek dat ze via het internet ontvangen. Soms maken ze gebruik van één e-mailadres waarvan alle gesprekspartners het paswoord kennen zodat de opgestelde, maar niet verzonden berichten daar ter plekke gelezen

206 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 69-70.

207 Report of the Meeting of the Informal EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanisms on Trafficking in Human Beings, 6-7 may 2014.

208 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 84-94.

209 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 115.

210 Zie hoofdstuk 1, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken.

en verwijderd worden. Uit een dossier²¹¹ blijkt wel dat voor het opvragen van e-mailadressen van Yahoo een internationaal rechtshulpverzoek aan de Verenigde Staten noodzakelijk is. In een ander dossier²¹² werd vastgesteld dat in Duitsland een netwerk de logistiek voor prostitutie organiseerde en tegen betaling de nodige faciliteiten bood op basis van duidelijke afspraken. Alle meisjes werden op het internet geplaatst via een website.

De politiediensten gebruiken ook internettoepassingen om de slachtofferverklaringen te staven en de slachtoffers zelf te detecteren. Zo maakte de politie bij een slachtofferverklaring al gebruik van de webapplicatie Google Maps om met de hulp van het slachtoffer de route naar en de plaats van de feiten terug te vinden. Via de internetbestellingen van vliegtuigtickets en de gegevens van de telefoontaps kon de politie ook de identiteit en de referentiegegevens van andere slachtoffers en daders opsporen. Ze kenden hen aanvallend enkel onder hun schuilnaam uit de gesprekken van de telefoontaps, maar door deze gegevens te koppelen aan hun betalingen met bankkaart kon hun identiteit achterhaald worden.

VOORBEELDEN: internetonderzoek

Aan de basis van een eerste strafdossier²¹³ lag een anonieme klacht met als inhoud prints van advertenties op de website F., waarbij volgens de klager minderjarige meisjes werden gezocht. Op basis van deze gegevens kon de politie vrij snel de locatie van de feiten traceren en een buurtonderzoek voeren. Er werd een gerechtelijk onderzoek ingesteld, zodat alle onderzoeksmiddelen ingezet konden worden. Hieruit bleek dat Letse meisjes via een website voor sekscontacten gerekruteerd werden voor escortservices in Nederland en België. Hun werd een netto verdienste van 4.000 à 6.000 euro per maand beloofd, voor twee werkdagen per week. Deze website is een sociaalnetwerksite waarbij je klikt op een boodschap van vriendschapsverzoek en positief reageert. De slachtoffers werden op internet aangeboden via

erotische datingsites en websites van escortbureaus. Een van de beklaagden had naaktfoto's van een Letse minderjarige genomen en die als advertentie op de website geplaatst.

Een volgend dossier, die een meedrinkzaak betreft,²¹⁴ werd geopend op basis van telefoontapgegevens van een ander onderzoek. De politie stelde vast dat de prostitutiebar via een eigen website op het internet adverteerde. Na verder onderzoek bleek de zaak in de eerste plaats een prostitutiegelegenheid te zijn, die gebruikmaakte van vele buitenlandse jonge vrouwen. De politie voerde gerichte opzoeken uit op het internet. Op een bepaalde internetsite waar prostitutieklanten hun ervaringen kwijt kunnen, trok een forumbericht van 2006 de aandacht van de politie. Betrokkene had al 47 berichten op het forum gepost over zijn persoonlijke ervaringen in verschillende bars. In zijn bericht over de geviseerde bar sprak hij over een jonge vrouw met valse Litouwse documenten. Hieruit bleek dat zij al in juni 2006 actief was in deze bar, ruim een jaar voordat ze in oktober 2007 aangetroffen werd bij de huiszoeking.

Een laatste voorbeeld vindt men in het kader van het toezicht op verdoken vormen van prostitutie waarbij de politie bij het instellen van een onderzoek²¹⁵ aandacht besteedde aan bepaalde websites waar Afrikaanse vrouwen zich als escorte presenteerden. Na een inhoudelijke analyse van de gegevens van de website stelden de speurders mogelijke indicaties van mensenhandel vast. Uit talrijke klantenrecensies op de publiek toegankelijke fora van bepaalde websites kon de politie afleiden dat de huisvesting van de Afrikaanse vrouwen precair was en dat ze vermoedelijk in een onwettige verblijfsstatus tewerkgesteld werden. De politie voerde een buurtobservatie uit, er werd een gerechtelijk onderzoek ingesteld en de bevoegde onderzoeksrechter gaf de politie opdracht tot een telefoontap en een bankonderzoek.

211 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 89-91.

212 *Ibid.*, pp. 84-86.

213 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 69.

214 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 43.

215 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 89-91.

1.3.4. Internationale samenwerking

Internationale samenwerking speelt een cruciale rol in de bestrijding van mensenhandel waarvan de criminele netwerken boven de landsgrenzen heen opereren. Er bestaan verschillende voorbeelden van initiatieven ter verbetering van de internationale samenwerking.

In de Euregio van België, Nederland en Duitsland bestaat er tussen de regio's Luik, Hasselt, Maastricht en Aken de samenwerking NeBeDeAgPol met als doel de grensoverschrijdende samenwerking tussen de politie te bevorderen. Dit orgaan houdt zich meer bepaald bezig met vormen van criminaliteit zoals de bestrijding van mensenhandel (seksuele uitbuiting), drugs en georganiseerde diefstallen. Op deze vergaderingen, waaraan politiemensen deelnemen, worden concrete gegevens uitgewisseld en worden acties en werkmethoden zo goed mogelijk op elkaar afgestemd. Door de verschillende regelgevingen, gewoontes en methoden mogen niet altijd alle gegevens uitgewisseld worden. Dit orgaan biedt een oplossing voor deze problemen.

Op EU-niveau bestaan er Joint Investigation Teams (JIT).²¹⁶ Hun optreden is gebaseerd op de 'Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union'²¹⁷. Voorwaarde is wel dat de landen een gemeenschappelijk belang hebben in de dossiers. Concreet werken de politiediensten dan samen op elkaars grondgebied. Rogatoire commissies zijn niet nodig; één telefoontje volstaat om de nodige informatie te krijgen. Het dossier wordt ook dubbel opgemaakt.

216 Een JIT is een samenwerkingsverband tussen de bevoegde autoriteiten van twee of meer lidstaten om strafrechtelijk onderzoek te voeren naar strafbare feiten waarbij er banden zijn met verdachten in meerdere lidstaten. Onder leiding van één lidstaat zal een JIT het opsporingsonderzoek instellen en uitvoeren. Het wettelijk kader daarbij wordt gevormd door de wet- en regelgeving van het land waarin het team opereert. Na afronding van het opsporingsonderzoek wordt de zaak aangebracht bij de vervolgende instantie van de meest gerede lidstaat. In België worden de modaliteiten van gemeenschappelijke onderzoeksteams vastgelegd in hoofdstuk 3 van de wet van 9 december 2004 betreffende de internationale politieke verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering (*B.S.*, 24.12.2004).

217 Verdrag betreffende de Europese Unie opgestelde overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, vastgesteld op 29 mei 2000 door de Raad, *P.B.*, C197 van 12.7.2000, C 197 en kaderbesluit 2002/465/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 inzake gemeenschappelijke onderzoeksteams, *P.B.*, L 162 van 20.06.2002, p. 1.

VOORBEELD: joint investigation teams (JIT)

In een dossier van Gent werkten de Belgische, Nederlandse en Hongaarse autoriteiten samen om een JIT te installeren. In de JIT-overeenkomst werd bij de doelstellingen rekening gehouden met de belangen van de slachtoffers.

“Een groep verdachten houdt zich bezig met het werven en tewerkstellen van Hongaarse vrouwen in de prostitutie in Nederland en België. Het JIT wordt opgericht met als doel deze verdachten, die zich al dan niet binnen (een) criminele organisatie(s) bezighouden met mensenhandel, witwassen en andere strafbare feiten die verband houden met seksuele uitbuiting, op te sporen en te vervolgen.”

“In Nederland is ten behoeve van het JIT het onderzoek A. opgestart; in België is ten behoeve van het JIT het onderzoek G. opgestart. De verdachten die in het Belgische en Nederlandse onderzoek onderzoekssubject zijn, zijn dit ook in het Hongaarse onderzoek. Doelstelling van het JIT:

- » bewijsmiddelen vergaren van betrokkenheid bij mensenhandel en witwassen, al dan niet gepleegd in georganiseerd verband. Daarbij gaat het niet alleen om de hoofdverdachten van mensenhandel, maar ook om de facilitators en alle niveaus daartussen;
- » beslag leggen op en afpakken van crimineel vermogen door bijvoorbeeld ontneming;
- » onderzoek voeren naar het doorsluizen van criminele gelden.”

“Naast bovengenoemde punten kunnen als bijkomende doelstellingen genoemd worden:

- » Als in de loop van het gemeenschappelijk onderzoek andere onderzoekssubjecten naar voren komen op basis van materiële elementen die als bewijs kunnen worden beschouwd, zullen die deel uitmaken van het gemeenschappelijk onderzoek.
- » Er worden rapportages opgesteld ten behoeve van het openbaar bestuur om tot sluiting van prostitutie-inrichtingen en andere bedrijfsinrichtingen te komen, indien er een relatie blijkt met gepleegde strafbare feiten.

- » Het uit de gedwongen prostitutie halen van vrouwen die thans in de prostitutie werkzaam zijn.”

“Ten aanzien van de vervolging van de verdachten kunnen in elk geval de volgende doelstellingen geformuleerd worden:

- » Te bereiken dat, op grond van wettig en overtuigend bewijs, veroordelingen van de verdachten worden uitgesproken in elk geval van mensenhandel en/of witwassen, al dan niet in georganiseerd verband gepleegd.
- » Facilitators van mensenhandel strafrechtelijk dan wel bestuursrechtelijk aanpakken.
- » Te bereiken dat bij rechterlijke uitspraak het door de verdachten verkregen wederrechtelijk voordeel wordt ontnomen.
- » Te bereiken dat de slachtoffers schadeloos gesteld en/of financieel gecompenseerd worden.
- » Zoveel mogelijk voorkomen dat vrouwen opnieuw het slachtoffer van mensenhandel worden.”

2. HULP EN BIJSTAND AAN SLACHTOFFERS

2.1. Recente ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader

METHODOLOGIE

Dit punt is gebaseerd op de wijzigingen die tussen 2011 en begin 2014 zijn verschenen in het Belgisch Staatsblad (Publicatieblad), op de parlementaire werkzaamheden met betrekking tot de vermelde bepalingen, op open informatie (o.m. de website van de FOD²¹⁸ Justitie), op vorige jaarverslagen van het Centrum, op werkzaamheden van het bureau van de Interdepartementale coördinatiecél en op basis van de rechtsleer.

Op vlak van hulp en bijstand aan slachtoffers zijn er de bepalingen inzake erkenning van gespecialiseerde opvangcentra voor de slachtoffers, en die inzake niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Vermeldenswaard is ook de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief waarin het nationale doorverwijzingsmechanisme (national referral mechanism) wordt beschreven.

2.1.1. Erkenning van de gespecialiseerde opvangcentra

Wat de hulp en bijstand aan slachtoffers betreft, werd op 18 april 2013 een koninklijk besluit goedgekeurd dat de erkenning van de gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel regelt.²¹⁹

Dat langverwachte systeem van erkenning is één van

de punten uit het actieplan 2012-2014 van de vorige federale regering.²²⁰

Het koninklijk besluit bepaalt de voorwaarden waaraan een vereniging moet voldoen om als gespecialiseerd opvangcentrum te worden erkend. Dit impliceert ook de erkenning om als burgerlijke partij in rechte op te treden.²²¹ Het besluit verleent de drie huidige gespecialiseerde opvangcentra een erkenning van vijf jaren: de vzw²²² Pag-Asa (Brussel), de vzw Payoke (Antwerpen) en de vzw Sürya (Luik).

De voorwaarden om te worden erkend als gespecialiseerd centrum voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel hebben betrekking op het statuut (vzw), de ligging (op het Belgische grondgebied gevestigd zijn), het maatschappelijke doel (instaan voor de opvang, begeleiding en huisvesting van slachtoffers van mensenhandel en van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel) en op de opvolging (meerderjarige en minderjarige slachtoffers administratief en juridisch begeleiden).

De centra moeten een strategisch en operationeel vijfjarenplan hebben, een jaarverslag indienen en meewerken aan de multidisciplinaire aanpak die is ontwikkeld in de nationale actieplannen ter bestrijding van mensenhandel.

Het koninklijk besluit bepaalt verder dat het aantal centra is beperkt tot wat noodzakelijk is op het vlak van de administratieve en juridische opvolging van

218 Federale Overheidsdienst.

219 K.B. van 18 april 2013 inzake de erkenning van de centra gespecialiseerd in de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel en van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel en inzake de erkenning om in rechte op te treden, B.S., 22 mei 2013.

220 Zie punt 3.5. van het actieplan 2012-2014. Het actieplan is beschikbaar via volgende link: www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_C_MH_NL_2012.pdf

221 Artikel 2 van het K.B. van 18 april 2013.

222 Vereniging zonder winstoogmerk.

slachtoffers van mensenhandel.²²³ In het kader van de opvang van slachtoffers die een bijzondere opvolging vereisen, met name minderjarigen, kunnen ook met andere verenigingen akkoorden worden gesloten.

Deze erkenning geeft tenslotte geen recht op subsidies.²²⁴ Dat brengt ons bij het terugkerende probleem van de structurele financiering van de gespecialiseerde opvangcentra. Over dit punt uit het nationaal actieplan 2012-2014 heeft het bureau van de Interdepartementale coördinatiecel een aantal voorstellen geformuleerd, die zich jammer genoeg niet in een concreet politiek engagement hebben vertaald. Niet alleen worden de toegekende budgetten al jaren niet meer geïndexeerd, nog zorgwekkender is dat bepaalde in het verleden toegekende schijven zijn geschrapt. Deze besparingen hebben er de centra o.m. toe verplicht, hun prestaties op vlak van juridische bijstand aan slachtoffers terug te schroeven: een aantal centra beschikt immers over een budget waarmee ze voor slachtoffers die ze begeleiden de diensten van een gespecialiseerd advocaat kunnen financieren. Deze centra moeten voortaan dus beroep doen op gratis gerechtsbijstand (vrijwillig of *pro deo*) van advocaten. Bovendien is het zo dat slachtoffers die recht hebben op gratis bijstand zolang ze geen werk hebben, niet langer in de baremaschalen vallen om daarop aanspraak te kunnen maken zodra ze opnieuw actief zijn op de arbeidsmarkt, wat tot aanzienlijke kosten kan leiden. Volgens het Centrum moeten slachtoffers van mensenhandel tot aan het einde van de strafrechtelijke procedure tegen de daders op juridische bijstand kunnen rekenen.

2.1.2. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV²²⁵)

Vermeldenswaard is ook de invoering van een wettelijk kader voor het verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die geen asielzoekers zijn, ook al is dit dan geen specifieke maatregel inzake mensenhandel. Dit statuut van specifiek verblijf dat voordien

was bepaald in een ministeriële omzendbrief²²⁶, wordt voortaan geregeld door artikels 61/14 tot 61/25 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (hierna: vreemdelingenwet)²²⁷ en artikels 110*sexies* tot 110*undecies* van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981.²²⁸

Deze nieuwe bepalingen kunnen ook betrekking hebben op minderjarige slachtoffers, die niet in aanmerking komen voor de procedure “mensenhandel”. Het gaat hier bijvoorbeeld om minderjarige slachtoffers van mensenhandel die geen asielzoekers zijn en die niet met justitie kunnen samenwerken, omdat ze te jong zijn of schrik hebben van de persoon die hen heeft misbruikt.

De nieuwe bepalingen sluiten grotendeels aan bij het door de omzendbrief bepaalde systeem maar voegen toch een aantal nieuwigheden toe.²²⁹

Net zoals voordien gaat het bij de minderjarigen om niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (hierna: NBMV) die definitief als dusdanig zijn geïdentificeerd door de dienst Voogdij (in de zin van de programawet inzake voogdij over de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen van 24 december 2012) en die in België geen andere procedure tot bescherming, machtiging of toelating tot verblijf of tot vestiging lopende hebben, of van wie het verzoek vooraf was afgewezen.²³⁰ De NBMV die EU-burgers zijn, vallen bijvoorbeeld niet onder deze definitie.

Slachtoffers van mensenhandel moeten tot aan het einde van de strafrechtelijke procedure op juridische bijstand kunnen rekenen

223 Dit hangt bijvoorbeeld af van het aantal dossiers van slachtoffers van mensenhandel die bij de Dienst Vreemdelingenzaken zijn geopend, de evolutie van het aantal slachtoffers of van het aantal zaken van mensenhandel die bij de parketten en arbeidsauditoraten worden opgevolgd. Zie voor cijfergegevens in dit verband, hoofdstuk 3 van dit verslag.

224 Artikel 7 van het K.B. van 18 april 2013.

225 NBMV die slachtoffer zijn van mensenhandel en mensensmokkel, hebben toegang tot het statuut van slachtoffer van mensenhandel.

226 Omzendbrief van 15 september 2005 inzake verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, ingetrokken door de omzendbrief van 14 november 2011, B.S., 28 november 2011.

227 Deze nieuwe artikels zijn ingevoerd door de wet van 12 september 2011 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het oog op de toekenning van een tijdelijke machtiging tot verblijf aan de niet-begeleide minderjarige vreemdeling, B.S., 28 november 2011.

228 Deze nieuwe artikels zijn ingevoerd door het koninklijk besluit van 7 november 2011 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, B.S., 28 november 2011.

229 Voor een gedetailleerde analyse van de nieuwe bepalingen, zie C. GHYMERS, “Le séjour des mineurs étrangers non accompagnés enfin consacré dans la loi”, *J.D.J.* 2012, nr. 312, pp. 36 tot 42.

230 C. GHYMERS, *op. cit.*, p. 36.

De aanvraag tot verblijf wordt ingediend door de voogd van de NBMV. In het kader van het onderzoek van zijn aanvraag wordt de minderjarige vervolgens verhoord in aanwezigheid van zijn voogd en indien nodig van een tolk. Nieuw is dat de advocaat van de NBMV het verhoor kan bijwonen, indien de voogd daarom vraagt en er een schriftelijk verslag van het verhoor wordt opgesteld.

De bedoeling van de aanvraag tot verblijf en het onderzoek door de Dienst Vreemdelingenzaken is een duurzame oplossing te vinden voor de NBMV. Die kan drie vormen aannemen:

- » gezinshereniging in het land waar de ouders legaal verblijven;
- » terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar de NBMV is toegelaten tot verblijf met garanties voor adequate opvang en verzorging;
- » machtiging tot verblijf in België.

Voor elk geval apart moet dus worden nagegaan wat de duurzame oplossing is die het best aansluit bij het hoger belang van het kind, wat in de praktijk niet altijd eenvoudig is. Op basis daarvan zal de Dienst Vreemdelingenzaken een beslissing nemen over het verblijf van de minderjarige. Het kan dan gaan om een bevel tot terugbrenging in een ander land (indien voor deze duurzame oplossing wordt gekozen), of om de uitreiking van een verblijfsdocument van zes maanden (indien geen duurzame oplossing is gevonden) of van een jaar (indien de duurzame oplossing het verblijf in België is).²³¹ Na afloop van een periode van drie jaar na uitreiking van de verblijfstitel van een jaar, kent de Dienst een definitief verblijfsdocument toe.

2.1.3. Evaluatie van het nationaal doorverwijzingsmechanisme

Het hulp- en bijstandsmechanisme aan slachtoffers van mensenhandel wordt bepaald door artikels 61/2 tot 61/5 van de vreemdelingenwet van 15 december 1980.²³² Die wordt aangevuld door een omzendbrief van 26 september 2008²³³ die de multidisciplinaire

samenwerking en de rol van de verschillende actoren in detail weergeeft. De multidisciplinaire omzendbrief van 2008 moest twee jaar na de inwerkingtreding ervan - uiterlijk tegen 31 oktober 2010 - worden geëvalueerd door de Interdepartementale coördinatiecel ter bestrijding van de mensenhandel en mensensmokkel. De evaluatie van de basisprocedure was klaar in juni 2011, de evaluatie van het luik “minderjarigen” door het bureau van de cel kon evenwel pas in 2014 worden afgesloten.

A / Algemeen luik

Het bureau heeft gekozen voor een kwalitatieve evaluatie met doelgroepen/groepsinterviews van volgende actoren: politiediensten, Dienst Vreemdelingenzaken, gespecialiseerde opvangcentra (Pag-Asa, Sürya, Payoke), referentiemagistraten mensenhandel/mensensmokkel bij de parketten en auditoraten, diensten van de sociale inspectie, de protocoldienst van de FOD (Federale Overheidsdienst) Buitenlandse Zaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (OCMW) en de Administratie der Douane en Accijnzen.

Uit de evaluatie bleek dat de samenwerking tussen actoren relatief vlot verliep, toch waren er een aantal aandachtspunten:

- » nood aan een eenvoudiger en praktischer instrument, wegens een te lange omzendbrief;
- » gebrekkige kennis over het bestaan van de omzendbrief op het terrein en dus ook van het nationaal doorverwijzingsmechanisme (national referral mechanism: NRM), en daarom dus meer aandacht aan deze problematiek besteden in de basisopleidingen voor de eerstelijnsactoren (politie- en inspectiediensten);
- » vaker ook andere actoren sensibiliseren, zoals de sociale diensten bijvoorbeeld;
- » effectieve toepassing van de reflectieperiode (naam wijzigen van dat 1ste document, dat een “BGV” (bevel om het grondgebied te verlaten) is);
- » slachtoffers van mensenhandel die in het buitenland uitgebuit worden: nood aan meer grensoverschrijdende samenwerking op vlak van bescherming en begeleiding van het slachtoffer van mensenhandel. Dit punt vergt een aanpak op Europees niveau.

231 Over de uiteenlopende interpretaties inzake onmiddellijke toekenning van een verblijfsdocument van een jaar, zie C. GHYMERS, *op.cit.*, p. 39-41.

232 Voor meer details over het mechanisme, zie hierna, punt 2.2.1.

233 Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, B.S., 31 oktober 2008.

Na deze evaluatie was een van de acties uit het actieplan van de federale regering (2012-2014), het opstellen van eenvoudige brochures over de bescherming van slachtoffers. Net zoals het Centrum er reeds in zijn jaarverslagen had op gewezen²³⁴, wil het actieplan werken rond de problematiek van het statuut en rond een efficiënte doorverwijzing van slachtoffers van mensenhandel. In dit verband moet de begeleiding meer rekening houden met de persoonlijke situatie van slachtoffers, met name het feit dat het statuut in zijn huidige vorm, dat uitgaat van het uitreiken van een verblijfstitel, niet langer een antwoord biedt dat is afgestemd op de verschillende categorieën slachtoffers. Een werkgroep moet daarover voorstellen formuleren.

Sensibilisering van de voogden rond de problematiek van mensenhandel en de opleiding in de centra van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil) zijn andere voorstellen uit het actieplan voor een betere detectie van NBMV.

B / Luik minderjarigen

De evaluatie van het luik “minderjarigen” werd op 18 december 2013 ter onderzoek voorgelegd op de vergadering van de Interdepartementale coördinatiecel. Behalve de problematiek van mensenhandel/mensensmokkel, zijn toen ook een aantal problemen aan bod gekomen rond de NBMV in het algemeen en de jonge Roma's in het bijzonder.

Deze evaluatie was overigens niet alleen gepland in het kader van de omzendbrief, ze is er ook gekomen na de interpellatie van een gespecialiseerd opvangcentrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, dat zich afvroeg waarom het zijn doelpubliek niet “ontving”.

Als methode werd een vragenlijst gebruikt, die naar zo'n 200 personen is opgestuurd (actoren die met deze problematiek te maken krijgen), maar waarop de respons gering was. In zeven gerechtelijke arrondissementen werden vervolgens kwalitatieve interviews afgenomen van magistraten (mensenhandel en jeugd) en van politieagenten. Daarbij waren de dienst Voogdij, een aantal voogden en de observatie- en

oriëntatiecentra van Fedasil betrokken. Tenslotte werd een discussiegroep opgericht met daarin de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en de opvangcentra voor NBMV.

Op basis van de vaststellingen uit de evaluatie werden een aantal aanbevelingen geformuleerd, waarvan de belangrijkste de volgende zijn:

- I. Uit de evaluatie bleek dat de terreinactoren niet altijd goed weten hoe ze moeten reageren wanneer ze een NBMV interceperen. Gelet op de verspreide bevoegdheden ter zake, is het ook niet altijd duidelijk welke overheid op welke locatie en in welk domein bevoegd is. Daarom werd voorgesteld een handleiding “niet-begeleide minderjarige vreemdelingen” te publiceren.
- II. **Sensibilisering en opleiding:** behalve de personen die dagelijks te maken krijgen met niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) en met mensenhandel en mensensmokkel, bleek uit de interviews dat heel wat andere personen heel weinig afwisten over de aanstelling van een voogd, de specifieke aard van het statuut van slachtoffer van mensenhandel, de indicatoren of de verschillen tussen beide fenomenen. Daarom werd sensibilisering op verschillende niveaus voorgesteld:
 - › Voor de Fedasil centra: heel wat NBMV worden in Fedasil centra geplaatst. Een algemene en systematische opleiding moet het personeel helpen de slachtoffers van mensenhandel onder de NBMV beter te detecteren. Fedasil heeft in 2012 en 2013 al opleidingen georganiseerd voor personen die op het terrein werkzaam zijn met NBMV, om op die manier de detectie en de bescherming van minderjarige slachtoffers te verbeteren, en een doorverwijzingsmechanisme naar gespecialiseerde centra te ontwikkelen.
 - › Voor de voogden: ze komen vaak in contact met NBMV en kunnen daarom een cruciale rol spelen bij het opsporen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel. Met de publicatie van een brochure en de organisatie van een opleidingsdag rond mensenhandel wil men de basisopleiding rond dit thema verder uitwerken.

²³⁴ Zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel van het Centrum 2011, *Het geld dat telt*, p. 144-145 en het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel van het Centrum 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 105.

- › Voor het personeel binnen de gemeenschapsstructuren: aangezien minderjarigen regelmatig terechtkomen in structuren die onder de deelstaten ressorteren, is het essentieel dat die structuren op de hoogte zijn van de wettelijke bepalingen inzake NBMV en van het statuut van slachtoffer van mensenhandel, en dat ze ook weten met wie ze contact moeten opnemen.
- › Voor politiediensten: ook politieambtenaren, die niet vaak in contact staan met de NBMV, moeten worden gesensibiliseerd (aanbeveling die het Centrum reeds meermaals heeft geformuleerd).
- › Voor magistraten en jeugdrechters: magistraten wiens tussenkomst is vereist na het intercepteren van NBMV denken er soms niet aan dat het mogelijks om slachtoffers van mensenhandel gaat. Een opleiding kan dat probleem verhelpen.

III. Detectie: bij de identificatie van een NBMV duiken een aantal problemen op zoals het bepalen van de leeftijd en het bewijs van een familieband, wanneer een meerderjarige een familielid van de minderjarige beweert te zijn.

Uit de interviews is ook gebleken dat de magistraten niet altijd goed kunnen inschatten of het om een NBMV gaat en of die al dan niet slachtoffer is van mensenhandel of mensensmokkel. De multidisciplinaire omzendbrief uit 2008 bepaalt in dat verband dat er overleg moet zijn tussen de referentiemagistraat mensenhandel en mensensmokkel, en de jeugdmagistraat. In de praktijk wordt echter vastgesteld dat bij de interceptie van een minderjarige vreemdeling, een uniforme aanpak ontbreekt. In bepaalde arrondissementen bestaan daar akkoorden over, in andere niet. Om dat probleem te verhelpen wordt gedacht aan een aanpassing van COL 1/2007 van het College van procureurs-generaal inzake mensenhandel²³⁵, door het invoegen van een specifieke lijst met indicatoren inzake minderjarige slachtoffers (zowel voor NBMV en andere).

IV. Opvang: uit de evaluatie is gebleken dat de terreinactoren in Vlaanderen de oprichting wensen van een gespecialiseerd centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

V. Voogdij: de dienst Voogdij blijkt door de verschillende betrokkenen te weinig bekend te zijn, waardoor een informatiecampagne over de werking van de dienst Voogdij nodig is. Door de complexe wetgeving ter zake hebben voogden het ook niet altijd makkelijk een oplossing te vinden in het belang van de minderjarige. Een ondersteunende onlinedienst en een helpdesk kunnen hen daarbij helpen. Een aantal van die jongeren heeft in hun herkomstland traumatiserende ervaringen overgehouden aan hun contacten met overheidsinstanties. Daarom is het zo belangrijk dat een geïntercepteerde jongere snel met een voogd in contact wordt gebracht. De oprichting van een mobiel team van voogden zou daarom nuttig zijn.

VI. Specifieke situaties met de Roma-gemeenschap: heel wat actoren hebben blijkbaar regelmatig contact met leden van de Roma-gemeenschap, zowel in het kader van mensenhandel/mensensmokkel, als binnen een andere context. Zij ervaren het werken met mensen uit de Roma-gemeenschap als veel moeilijker, wat tot frustraties en onbegrip leidt. Zij zijn vragende partij om meer gedetailleerde contextinformatie te krijgen over de Roma-cultuur, er is dus wel degelijk behoefte aan opleiding/sensibilisering.

Wat mogelijks kan helpen is de oprichting binnen de politiediensten in de verschillende arrondissementen van een contactpunt voor Roma-jongeren. Op die manier kan de jongere die regelmatig wordt geïntercepteerd, van dichterbij worden opgevolgd en kan op termijn een mogelijke situatie van uitbuiting worden blootgelegd. Heel wat bevraagden lieten immers weten vaak te worden geconfronteerd met Roma-jongeren (slachtoffers of verdachten). De politie wijst er echter op dat het moeilijk is informatie los te krijgen, vooral omwille van de sterke loyaliteit van die jongeren tegenover hun familie.

2.2. (Trans)nationaal doorverwijzingsmechanisme, detectie en identificatie

METHODOLOGIE

Dit deel is gebaseerd op de bestaande wetgeving en regelgeving, op vorige jaarverslagen mensenhandel van het Centrum, op verslagen van gespecialiseerde opvangcentra en op gesprekken met terreinactoren, op rechtspraak en analyse van gerechtelijke dossiers.

In dit punt komen achtereenvolgens de 'outputs', de 'outcomes' en de 'impacts' van het nationaal doorverwijzingsmechanisme of systeem van detectie en doorverwijzing van slachtoffers aan bod (national referral mechanism of NRM).

2.2.1. OUTPUT (analyse op vlak van regelgeving, beleid en het operationele implementatieniveau)

Sinds begin jaren 1990 heeft België een multidisciplinaire samenwerking ingevoerd om slachtoffers beter te detecteren en bij te staan, en tegelijk efficiënter de netwerken aan te pakken. Dit systeem waarbij slachtoffers van mensenhandel die met de gerechtelijke autoriteiten samenwerken een verblijfstitel toegekend krijgen, is voortaan opgenomen in de vreemdelingenwet van 15 december 1980 (artikels 61/2 tot 61/5). Die wet wordt aangevuld met een omzendbrief van 26 september 2008 die de multidisciplinaire samenwerking en de rol van de verschillende actoren nader omschrijft.²³⁶

Om in aanmerking te komen voor het statuut van slachtoffer moeten slachtoffers aan drie basisvereisten voldoen: de contacten verbreken met de vermoedelijke daders van hun uitbuiting, begeleid worden door een gespecialiseerd opvangcentrum en binnen de eventuele reflectieperiode van 45 dagen verklaringen afleggen of klacht indienen tegen hun uitbuiters.

De procedure verloopt in vier grote fases.

Tijdens de eventuele reflectieperiode van 45 dagen kan het potentiële slachtoffer dat de contacten verbroken heeft met de personen die hem/haar in de mensenhandel hebben doen belanden, en dat zich tot een gespecialiseerd opvangcentrum richt, rekenen op sociale hulp.

Vanaf de 2de fase (nadat slachtoffer verklaringen heeft afgelegd) komt het in aanmerking voor een verblijfsdocument van 3 maanden (immatriculatieattest of IA), op voorwaarde zich te laten begeleiden door een gespecialiseerd opvangcentrum en geen contact meer te zoeken met de vermoedelijke daders.²³⁷ Vanaf dan krijgt het slachtoffer ook toegang tot opleiding en jobs (met een arbeidskaart C).

Het verblijf wordt vervolgens verlengd in functie van het verloop van het onderzoek en het antwoord van de magistraat van het openbaar ministerie op bepaalde vragen²³⁸, waarna het slachtoffer desgevallend in aanmerking komt voor een verblijfstitel van 6 maanden (bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister), die zal worden verlengd tot aan het einde van de gerechtelijke procedure.

Dit systeem geldt niet alleen voor slachtoffers die derdelanders zijn maar ook voor slachtoffers die EU-onderdaan zijn, en die niet over een gunstiger statuut zouden beschikken.

Essentieel aan zo'n systeem dat aan voorwaarden is gekoppeld, is het slachtoffer uitzicht te bieden op een toekomst en integratie in het land waar het is uitgebuit. Dit is het geval in België. Wanneer het strafdossier tegen de daders voor de rechtbank komt, komt het

Het is essentieel aan een geconditioneerd bijstandssysteem om het slachtoffer uitzicht te bieden op een toekomst en integratie

²³⁶ Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, B.S., 31 oktober 2008.

²³⁷ Artikel 61/3, §1 van de wet van 15 december 1980.

²³⁸ Essentieel is dat het volgens het parket of het arbeidsauditoraat moet het gaan om een slachtoffer van mensenhandel of van een zwaardere vorm van mensensmokkel; dat het gerechtelijk dossier nog steeds hangende is; dat het slachtoffer duidelijk bereid moet zijn tot samenwerking; dat het alle banden met zijn uitbuiters heeft verbroken; en tenslotte dat het door zijn gedrag niet geacht wordt de openbare orde of de nationale veiligheid te kunnen schaden (artikels 61/3, §2 en 61/4, § 1 van de wet van 15 december 1980).

slachtoffer in aanmerking voor een verblijfstitel van onbepaalde duur in België.²³⁹

Ook Belgen kunnen volgens artikel 433^{quinquies} van het Strafwetboek, dat het misdrijf mensenhandel omschrijft, slachtoffer zijn van dat soort inbreuken.

Uiteraard is het toekennen van een verblijfstitel in het kader van het “statuut van slachtoffer van mensenhandel” niet op hen van toepassing, wel kunnen ze indien nodig beroep doen op de diensten van gespecialiseerde opvangcentra (bv. juridische begeleiding).

Zodra een politie- of inspectiedienst dus overtuigd is of denkt te maken te hebben met een slachtoffer van mensenhandel, moet deze dienst contact opnemen met een van de opvangcentra, zodat het slachtoffer opvang aangeboden krijgt.

De drie erkende opvangcentra bieden slachtoffers verschillende vormen van hulp: huisvesting op een “geheim” adres indien nodig, administratieve, psychosociale en juridische begeleiding.

Het is aangewezen het slachtoffer in een opvanghuis van één van de gespecialiseerde centra mensenhandel te huisvesten indien het risico bestaat dat het slachtoffer nog enkel onderdak zou vinden in het milieu waar het is misbruikt en haar veiligheid in gevaar kan gebracht worden. Het opvangcentrum biedt het slachtoffer ook administratieve begeleiding (verblijfstitels aanvragen bij de Dienst Vreemdelingenzaken) en psychosociale begeleiding aan. Dat laatste bestaat er vooral in het slachtoffer te helpen een persoonlijk toekomstproject in België of in het land van herkomst op te bouwen (hulp bij opleiding, bij het zoeken naar een job en in geval van terugkeer, hulp bij een vrijwillige terugkeer).

Bij de juridische begeleiding gaat het om het informeren van het slachtoffer over zijn rechten en plichten, en begeleiding bij de gerechtelijke procedure in België tegen de daders. Het slachtoffer krijgt ook bijstand van een advocaat aangeboden. Zo kan het zich desge-

vallend met kennis van zaken burgerlijke partij stellen in het proces tegen de daders van zijn uitbuiting.

De multidisciplinaire omzendbrief van 2008, die de multidisciplinaire samenwerking tussen alle terreinactoren beschrijft, is door het bureau van de Interdepartementale coördinatiecel geëvalueerd (zie hierboven, punt 2.1.3.). In een aantal gerechtelijke dossiers heeft het Centrum trouwens kunnen vaststellen dat het doorverwijzingsmechanisme goed functioneert (zie volgende punt: outcome).

2.2.2. OUTCOME (gevolgen op korte termijn)

In dit punt komen volgende vragen van de template aan bod:

1. Heeft het mechanisme voor meer sensibilisering gezorgd en het gebruik ervan door de actoren bevorderd?
2. Heeft dit het aantal geïdentificeerde slachtoffers verhoogd?
3. Hebben de slachtoffers betere bijstand, hulp en bescherming gekregen?
4. Zijn er meer contacten gelegd met de actoren in de herkomstlanden van de slachtoffers?
5. Is de herintegratie van de slachtoffers beter verlopen?

Deze drie vragen worden samen behandeld.

1 / Meer sensibilisering

2/ Meer geïdentificeerde slachtoffers

3/ Betere bijstand aan slachtoffers

België beschikt sinds begin de jaren 1990 over een doorverwijzingsmechanisme, dat de laatste jaren is geformaliseerd. In de loop der jaren zijn de opvangcentra er professioneler op geworden, waardoor de slachtoffers kwaliteitsvolle hulp en bijstand krijgen. Bovendien krijgen eerstelijnsactoren regelmatige bijscholingen, waar de opvangcentra vaak bij betrokken worden. Dit is ongetwijfeld een gedeeltelijke verklaring voor het toenemend aantal meldingen van slachtoffers die de opvangcentra de laatste jaren ontvangen. Bij het centrum Pag-Asa ging het in 2012 om 404 meldin-

239 Hiervoor moet er ofwel een veroordeling zijn op grond van de wet op de mensenhandel ofwel moet het parket of het arbeidsauditoraat het element mensenhandel in zijn vordering hebben opgenomen (artikel 61/5 van de wet van 15 december 1980). Het slachtoffer zal echter ook moeten proberen zijn identiteit te bewijzen door haar paspoort of daarmee gelijkgestelde reistitel of door zijn nationale identiteitskaart neer te leggen (artikel 61/3, §4).

gen.²⁴⁰ Bij slechts een gering aantal van die meldingen komt het ook effectief tot een begeleiding.²⁴¹ In 2012 zijn 143 slachtoffers van mensenhandel voor het eerst door één van de gespecialiseerde opvangcentra begeleid.²⁴²

In verschillende gerechtelijke dossiers heeft het Centrum trouwens kunnen vaststellen dat het doorverwijzingsmechanisme goed functioneert. In een dossier van een in Brussel seksueel uitgebuite Bulgaarse jonge vrouw die discreet haar moeder in Bulgarije had kunnen verwittigen, heeft de Belgische politie na een tip van de Bulgaarse politie, de jonge vrouw kunnen helpen. Die heeft het statuut van slachtoffer aangevraagd maar dan enkel om haar terugkeer naar haar familie in Bulgarije te kunnen organiseren.²⁴³ De dader van de feiten is uiteindelijk veroordeeld voor mensenhandel.²⁴⁴ In een dossier van economische uitbuiting in de bouwsector voor de correctionele rechtbank van Charleroi²⁴⁵ heeft een Bulgaars slachtoffer, dat als schijnzelfstandige was uitgebuit en dat door de politie was verhoord, beroep gedaan op het statuut van slachtoffer van mensenhandel. Achteraf heeft hij zich op het proces burgerlijke partij gesteld.²⁴⁶

a. Belang van de multidisciplinaire samenwerking

In het Belgisch systeem staat de multidisciplinaire samenwerking²⁴⁷ van de eerstelijnsdiensten (politie- en inspectiediensten) met de medewerkers van de gespecialiseerde centra centraal. Om verklaringen en relevante informatie van slachtoffers te krijgen is het essentieel om hun vertrouwen te winnen. Dit heeft er bij de eerstelijnsdiensten toe geleid dat zij meer aandacht besteden aan mogelijke slachtoffers.

De meeste eerstelijnsdiensten hebben ondertussen geleerd de slachtoffers niet meer te beschouwen als personen in illegaal verblijf die zo snel mogelijk moeten gerepatriëerd worden. Dit leidt tot een sfeer van wederzijds vertrouwen zodat slachtoffers overtuigd kunnen worden om in het slachtofferstatuut te stappen. In een dossier slaagde de politie erin een minderjarig prostitutieslachtoffer terug te vinden door het vertrouwen te winnen van een ander slachtoffer dat met haar bevriend was²⁴⁸. De medewerkers van een gespecialiseerd centrum konden ook slachtoffers overtuigen in het slachtofferstatuut te stappen die aanvankelijk te angstig waren om verklaringen af te leggen²⁴⁹.

VOORBEELD: Minderjarig Braziliaans slachtoffer actief opgespoord en doorverwezen in kader van het nationaal doorverwijzingsmechanisme

De politie had via verschillende bronnen indicaties gekregen over de aanwezigheid van een minderjarig meisje in een bar. Verschillende slachtoffers spraken in hun verklaringen over een zestienjarig drugsverslaafd Braziliaans meisje en hadden haar op een foto herkend. In één van de gesprekken van de telefoontap was de beklaagde na een politiecontrole opgelucht dat er op dat ogenblik geen minderjarigen aanwezig waren. Ook bij de klantenbevraging had één van de klanten de minderjarige op een foto herkend en had bevestigd betaalde seks met haar gehad te hebben.

De politie heeft verschillende pogingen gedaan om haar actief op te sporen. Uiteindelijk heeft één van de slachtoffers, met wie ze bevriend was, haar in contact gebracht met de politie. Hierop heeft de politie haar doorverwezen naar een gespecialiseerd hulpverleningscentrum. Dit is een voorbeeld van het belang van een goede multidisciplinaire samenwerking.

Tijdens haar verhoor verklaarde ze dat ze aanvankelijk angst had om te reageren op de

240 PAG-ASA, jaarverslag 2012, p. 15.

241 Daarvoor zijn een aantal redenen: het gaat niet om een geval van mensenhandel (bijv.: problemen van sociaal recht, binnen de familie, ...), de persoon wenst geen tussenkomst van een opvangcentrum, de feiten bevatten te weinig concrete en controleerbare elementen, de feiten hebben zich in het buitenland voorgedaan,...

242 Voor meer details, zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel van het Centrum 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 96-98.

243 Zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel van het Centrum 2011, *Het geld dat telt*, pp. 86-87.

244 Corr. Brussel, 30 mei 2012.

245 Corr. Charleroi, 26 oktober 2012 (www.diversiteit.be).

246 Voor meer details over deze zaak, zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel van het Centrum 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 56-57.

247 Daarmee wordt bedoeld de goede afstemming en samenwerking tussen eerstelijnsactoren, magistraten en opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel, en dit in respect voor elkaars rol en belangen.

248 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 88-91.

249 *Ibid.*, pp. 88-93.

telefonische oproepen van de politie uit vrees om opgesloten te worden. Na het gesprek met haar vriendin werd ze gerustgesteld en ging ze akkoord met een gesprek met de politie.

Het is niet altijd evident om het vertrouwen van de slachtoffers te winnen

Het is niet altijd evident om het vertrouwen van de slachtoffers te winnen. Dikwijls zitten de slachtoffers in een volledige afhankelijkheidspositie ten aanzien van hun exploitanten.

Ze spreken en begrijpen niets van de hier gesproken talen en hebben andere sociale gewoontes en culturele attitudes. Soms speelt hier ook nog het gender aspect. De Chinese gemeenschap is bijvoorbeeld erg gesloten²⁵⁰. Vietnamese en Chinese slachtoffers zijn niet gemakkelijk geneigd om iets te vertellen tegen mannelijke Belgische politieagenten. Bij deze slachtoffers is het essentieel dat de politie hun vertrouwen kan winnen. Hierbij is tevens de aanwezigheid van betrouwbare tolken noodzakelijk, die een belangrijke rol hebben tijdens het verhoor van de slachtoffers bij hun interceptie, detectie en latere verhoren. Het vertrouwen winnen van de slachtoffers vormt dan de basis van een goede multidisciplinaire samenwerking waarbij het slachtoffer kan doorverwezen worden naar een gespecialiseerd opvangcentrum.

United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (UN.GIFT), een inter-agency initiatief²⁵¹, ontwikkelde een bijzondere tool die men kan gebruiken bij de interceptie en het verhoor van andersstalige slachtoffers. De verhoorder duidt in deze applicatie de taal aan waarin de vragen (gesproken ja/nee-vragen) worden gesteld. De verhoorde persoon antwoordt door het opsteken van een kaartje. Zo'n 'gesprek' vervangt het officiële verhoor niet, maar kan de verhoorder nuttige informatie opleveren voor-

afgaand aan het eigenlijke verhoor (bijvoorbeeld in afwachting van de komst van een tolk).

Het Centrum is van mening dat een verdergezette vorming van de eerstelijnsdiensten over de toepassing van het slachtofferstatuut en de detectie en identificatie van slachtoffers noodzakelijk is.

b. Hiaten in het doorverwijzingsmechanisme

Ondanks een formeel doorverwijzingssysteem zijn een aantal aspecten op het terrein op vlak van detectie, identificatie, doorverwijzing en opvang van slachtoffers nog voor verbetering vatbaar.

Het Centrum heeft dit kunnen vaststellen in een aantal dossiers waarin het zich burgerlijke partij heeft gesteld. Uit die dossiers blijkt dat er nog hiaten bestaan in het Belgisch slachtoffersysteem maar dat ook de toepassing ervan op het terrein beter kan. In sommige dossiers waren slachtoffers te angstig om in het slachtofferstatuut te stappen nadat de politie hun dit uitgelegd en voorgesteld had.²⁵² Ze hadden angst van hun uitbuiters, waren totaal geïsoleerd en zaten in een culturele afhankelijkheids- en/of schuldbindingsrelatie of hadden angst van de politie.²⁵³ Nochtans hadden ze bijna allemaal wel verklaringen afgelegd zodat ze de mogelijkheid hadden moeten krijgen in het slachtofferstatuut te stappen. Volgens het Belgische slachtofferstelsel hadden de eerstelijnsdiensten deze slachtoffers in contact moeten brengen met medewerkers van de gespecialiseerde centra, die meer vertrouwen kunnen oproepen bij de slachtoffers.

In sommige dossiers van economische uitbuiting werden geen slachtoffers in het statuut opgenomen omdat ze verdwenen waren na een nieuwe interventie van de sociale inspectiediensten.²⁵⁴ De eerstelijnsdiensten moeten hieruit de les trekken dat ze normaliter slechts eenmaal de kans krijgen om slachtoffers door te verwijzen naar de centra en hen zo de mogelijkheid te geven in het slachtofferstatuut te stappen. In de andere gevallen zijn ze enkele dagen later, bij de terugkeer van de eerstelijnsdiensten, meestal verdwenen.

250 Jaarrapport Centrum mensenhandel 2006, *Slachtoffers in beeld*, pp. 40-43.

251 "United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking" werd opgezet ter stimulering van de globale strijd tegen mensenhandel op basis van afgesloten internationale overeenkomsten binnen de Verenigde Naties. UN.GIFT werd in maart 2007 opgestart door volgende organisaties: Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), United Nations Children's Fund (UNICEF), Bureau tegen de Drugs en de Misdad van V.N. (UNODC), Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Zie website: www.ungift.org.

252 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 96.

253 Zie hoofdstuk 1, punt 3.2.3.

254 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 107.

Het is een goede praktijk om bij de detectie van een slachtoffer van economische uitbuiting, onmiddellijk de bevoegde magistraat te verwittigen met de vraag of de feiten in aanmerking komen voor het opstarten van een dossier mensenhandel alsook de gespecialiseerde centra te contacteren.

Het is vooral van belang dat de eerstelijnsdiensten de omzendbrief van het slachtofferstatuut volledig en correct toepassen. In het Belgische systeem hoeft het slachtoffer geen klacht neer te leggen: relevante verklaringen afleggen of relevante informatie geven is al voldoende. Deze slachtoffers moeten altijd in contact gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra die ter beschikking moeten zijn. Dit vereist uiteraard ook een permanentiesysteem bij de centra. De eerstelijnsdiensten moeten bij hun grote en voorbereide acties, waarbij ze veel slachtofferintercepties verwachten, de medewerkers van de gespecialiseerde centra verwittigen en hen de kans bieden om zelf het statuut aan de slachtoffers uit te leggen. Uit de praktijk blijkt dat de eerstelijnsdiensten dikwijls zelf het slachtofferstatuut uitleggen omdat ze er soms niet in slaagden de centra of een medewerker te bereiken.

Het Centrum vraagt dat alle actoren zich inzetten voor de invulling van een correcte en volledige toepassing van het slachtofferstatuut mensenhandel.

c. Flexibele hulp, steun en bescherming op maat

Verschillende slachtoffers wensen niet onmiddellijk in contact te treden met medewerkers van de gespecialiseerde opvangcentra. Het systeem moet aantrekkelijker worden voor slachtoffers uit de EU-lidstaten²⁵⁵: sommigen van hen wensen zo snel mogelijk vrijwillig naar hun herkomstland terug te keren. De slachtoffers van economische uitbuiting, die zich misbruikt voelen en zo snel mogelijk wensen te vertrekken, kunnen nood hebben aan juridische begeleiding om een financiële compensatie te verkrijgen.

Sommige van deze EU-slachtoffers die niet geïnteresseerd zijn in het Belgische slachtofferstatuut mensenhandel, zijn soms wel bereid om relevante verklaringen of zelfs een formele klacht neer te leggen tegen de

beklaagden. Ze komen dan niet in het slachtofferstatuut terecht maar hebben wel behoefte aan bescherming van de politie, zoals uit volgend voorbeeld blijkt.

VOORBEELD: Slachtoffer onvoldoende beschermd

In een dossier²⁵⁶ weigerde de magistraat de Roemeense slachtoffers de toegang tot het slachtofferstatuut mensenhandel omdat ze als onafhankelijke sekswerker in de prostitutie wensten verder te werken. De slachtoffers hebben relevante verklaringen afgelegd en zelfs een formele klacht tegen hun pooier neergelegd. Ze hebben na hun verklaring de slachtofferbrochure meegenomen met de melding dat, mochten ze van gedacht veranderen, de opvangcentra konden contacteren om in aanmerking te komen voor het slachtofferstatuut. De slachtoffers waren niet geïnteresseerd maar waren na het afleggen van belastende verklaringen wel angstig wegens mogelijke wraakacties van de beklaagden tegen henzelf en hun familie. Toen ze de politie hiermee confronteerden werden ze naar het algemeen noodnummer van de politie doorverwezen. De slachtoffers kregen dan ook de indruk aan hun lot overgelaten te worden.

Het Centrum meent dat slachtoffers die niet in het slachtofferstatuut opgenomen werden maar wel bedreigd kunnen worden door de beklaagden, de nodige bescherming moeten krijgen van de overheid.

De aangetroffen drugsafhankelijke slachtoffers hebben ook behoefte aan een gespecialiseerde begeleiding en kunnen moeilijk gezamenlijk met de andere slachtoffers opgevangen worden in de mensenhandel-centra. Meestal waren dit Belgische slachtoffers²⁵⁷ maar in een dossier betrof het een minderjarig Braziliaans meisje²⁵⁸.

²⁵⁶ Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012 van het Centrum, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 51-53.

²⁵⁷ Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2009 van het Centrum, *In een schijn van wettelijkheid*, p. 36 en het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 88.

²⁵⁸ Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, pp. 88-91.

²⁵⁵ Zie hoofdstuk 1, punt 3.3.2.

Daarnaast stelt zich de vraag naar een evaluatie van de begeleidingsvoorwaarden, de uitval en de stopzettings- en doorverwijsprocedures van de slachtoffers. Moeten deze niet meer gestoeld worden op maat van de verschillende slachtofferprofielen? Tijdens onze gesprekken toonden de magistraten en politiediensten hun grote tevredenheid over de samenwerking met de opvangcentra maar in enkele gevallen maakten sommigen melding van hun bemiddelende tussenkomst ter voorkoming van een stopzetting van het slachtofferstatuut. Sommige magistraten opperden ook het idee om een soort vliegende brigade van medewerkers van de centra op te richten voor de begeleiding van de slachtoffers die op verre afstand zitten van één van de drie opvangcentra. Dit vereist een versterking van de middelen van de opvangcentra.

Het Belgisch slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische en stapsgewijze verfijning, zonder te raken aan haar fundamentele basisprincipes

Het Belgisch slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische en stapsgewijze verfijning, zonder te raken aan haar fundamentele basisprincipes. Anders zou dit tot een uitholling en eventuele ontmanteling van het

systeem kunnen leiden.

4 / Contacten actoren herkomstlanden

Uit verschillende dossiers blijkt het belang van een snelle en efficiënte internationale samenwerking van politiediensten voor de detectie en doorverwijzing van de slachtoffers. In een dossier kon het slachtoffer uit de handen van haar pooier gered worden dankzij de snelle samenwerking met de Bulgaarse politiediensten.

VOORBEELD: dossier Sliven²⁵⁹

Op 13 oktober 2011 alarmeerde de Bulgaarse politie²⁶⁰ de Belgische collega's dat een 18-jarig Bulgaars meisje naar haar moeder had gebeld om hulp. Het slachtoffer werd door een Bulgaar tot prostitutie gedwongen in Brussel. Die had haar in Dortmund (Duitsland) 'gekocht' om zich in België te prostitueren. Het slachtoffer moest de koopsom

afbetalen via haar prostitutieopbrengsten. De lokale politie van Schaarbeek kon het meisje en haar pooier opsporen via het telefoonnummer waarmee ze haar moeder verwittigd had.

De slachtoffers van mensenhandel hebben niet alleen voor zichzelf bescherming nodig maar ook voor hun familie in het herkomstland. In een Roemeense dossier²⁶¹ durfden de ouders van één van de slachtoffers het 15-jarig zusje niet meer naar school laten gaan uit angst voor ontvoering.

Voor de veiligheid van de familie in België kan de Belgische politie zorgen. Voor de bescherming van de familie van de slachtoffers (vooral van hun kinderen) in de herkomstlanden, hangt alles af van de goede internationale samenwerking tussen de Belgische en de buitenlandse politiediensten en hun verbindingsofficiërs. Dikwijls is de eerste zorg van prostitutieslachtoffers de bescherming van hun kinderen, zeker wanneer ze in het herkomstland in handen zijn van of bedreigd kunnen worden door de criminele netwerken. Deze zorg bepaalt dikwijls of ze al dan niet zullen meewerken met de Belgische justitie.

Volgens bepaalde magistraten is het statuut niet aangepast aan slachtoffers die zo snel mogelijk naar hun land willen terugkeren. Het gaat hier dan vooral om Roma's, die terugkeren naar de clan die aan de basis ligt van hun uitbuiting. In geval van terugkeer naar het land van herkomst proberen de gerechtelijke overheden in de mate van het mogelijke, de politie van de plaats van herkomst van de slachtoffers te verwittigen. Een formele garantie op bescherming biedt dit jammer genoeg niet.

Wanneer een slachtoffer naar zijn land van herkomst wenst terug te keren, wordt contact opgenomen met de IOM in het kader van het REAB-programma²⁶² om deze terugkeer te organiseren. Zo hebben in 2012, 5 slachtoffers die door Pag-asa waren begeleid, gebruik gemaakt van deze procedure van vrijwillige terugkeer.²⁶³ De IOM helpt in dat geval bij de voorbereiding van de reis en bij de organisatie van een veilige opvang in het land.

259 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 86-88.

260 *Ibid.*, p. 106.

261 Zie in dit verband hoofdstuk 1 van dit verslag, punt 1.1.2. C/ Roemeense Roma-netwerken

262 Return and Emigration of Asylum-seekers ex Belgium.

263 Pag-asa, jaarverslag 2012, p. 27.

5 / Reintegratie van slachtoffers

Slachtoffers die door een opvangcentrum worden begeleid kunnen dus beroep doen op psychosociale begeleiding voor het uitstippelen van een toekomst-project in België. Bovendien hebben ze aan het einde van de gerechtelijke procedure ook uitzicht op een verblijfstitel voor onbepaald duur. De integratie van deze slachtoffers in België wordt soms bemoeilijkt door de onzekerheid omtrent de hernieuwing van de voorlopige verblijfstitels tijdens de procedure. Vooral bij slachtoffers van economische uitbuiting die hun contacten met hun uitbuiters verbroken hebben, wordt vastgesteld dat ze zo snel mogelijk opnieuw werk willen vinden.²⁶⁴

6 / Transnationale doorverwijzingsmechanismen

Uit verschillende dossiers blijkt het belang van een snelle en efficiënte internationale samenwerking van migratiediensten op vlak van detectie en doorverwijzing van slachtoffers.

VOORBEELD: Slachtofferstatuut via Nederland²⁶⁵

Eén van de slachtoffers was geïntercepteerd in Nederland en dreigde daar naar Nigeria gerepatriëerd te worden. De referentiemagistraat nam toen contact op met de Dienst Vreemdelingen-zaken (DVZ) om het slachtoffer aan België over te dragen en in het Belgische slachtofferstatuut te plaatsen.

Via een telefoontap had de politie vastgesteld dat één van de slachtoffers zich samen met een beklaagde in administratieve hechtenis bevond in Nederland. Aanvankelijk zaten ze opgesloten in de gevangenis, later in een gesloten asielcentrum in het kader van de Nederlandse vreem-

delingenwetgeving. Via EPICC²⁶⁶ (Euregionaal Politie Informatie en Coördinatiecentrum) kon de identiteit van beiden vastgesteld worden en het detentiecentrum in Nederland waar het slachtoffer opgesloten zat gelokaliseerd worden.

België heeft toen tweemaal een rogatoire commissie naar Nederland gestuurd om het slachtoffer te verhoren. Met behulp van en via gesprekken met medewerkers van een gespecialiseerd opvangcentrum kon het slachtoffer toch overtuigd worden om naar België gebracht te worden om in het slachtofferstatuut te stappen. Verschillende instanties moesten ingeschakeld worden om dit administratief te regelen. DVZ bemiddelde de overdracht van het slachtoffer naar België. De cel mensenhandel van DVZ bevestigde dat het slachtoffer aan alle voorwaarden van het slachtofferstatuut mensenhandel voldeed. Het bureau Dublin van DVZ legde op zijn beurt de contacten met de Nederlandse autoriteiten waarin bevestigd werd dat het slachtoffer een geldig verblijf in België zou aangeboden worden. Daarnaast werden er afspraken gemaakt betreffende de praktische overname en verdere opvang van het slachtoffer. De 'Dienst Terugkeer & Vertrek' van het Nederlandse Ministerie van Justitie bracht ten slotte de Belgische politie op de hoogte dat het slachtoffer haar onvoorwaardelijke medewerking wou verlenen voor zover zij in België in een opvanghuis van een gespecialiseerd centrum kon opgevangen worden. Hierop heeft de Nederlandse politie het slachtoffer aan de Nederlandse grens overgedragen aan de Belgische politie die haar vervolgens overgebracht heeft naar het opvanghuis van het gespecialiseerd centrum te Antwerpen.

264 Zie in dit verband p. Le COCQ et C. MEULDERS, "Le statut des victimes de la traite des êtres humains", in *Traite des êtres humains, Mensenhandel-Mensensmokkel*, Handelingen van het colloquium van 26 mei 2010, onder de academische leiding van Ch.-E. CLESSE, Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2010, p. 100 et 104.

265 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 93.

266 "Euregionales Informations- und Kooperationszentrum - EPICC" (Euregionaal Politie Informatie en Coördinatie Centrum). Dit gemeenschappelijke centrum is belast met grensoverschrijdende samenwerking. Het centrum streeft naar betere samenwerking tussen de verschillende deelnemende landen en naar meer veiligheid voor de burgers in de hele Euregio Maas-Rijn (EMR). De doelstellingen van het EPICC zijn de uitwisseling van informatie en de ondersteuning van grootschalige grensoverschrijdende acties (verkeerscontroles, observaties, kantschriften, gemeenschappelijke patrouilles, enz...). De Euregio Maas-Rijn (EMR) is een in 1976 opgericht grensoverschrijdend samenwerkingsverband en daarmee een van de oudste grensoverschrijdende instellingen in Europa. Volgens de provincies en regio's maken er deel van uit: de Nederlandse provincie Limburg (Zuid-Limburg), de Belgische provincies Limburg en Luik en de Duitse regio's Aken, Heinsberg, Düren en Euskirchen. (bron: www.nebedeagpol.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=483&lang=nl). Zie ook het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008 van het Centrum, *Bestrijden met Mensen en Middelen*, p. 97.

In het verleden zijn dergelijke zaken aan de oppervlakte gekomen nadat één van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel of het Centrum er eerder toevallig van op de hoogte werd gebracht. Toen bleek dat in het kader van een dossier over mensenhandel nog een ander slachtoffer in Nederland geïntercepteerd was en daar opgesloten zat in een detentie- en verwijderingscentrum. De Dienst Vreemdelingenzaken is in deze gevallen via zijn migratieambtenaar op een positieve manier tussengekomen zodat het slachtoffer de mogelijkheid kreeg om in het Belgisch slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen. Problematisch is dat dergelijke slachtoffers bij toeval gedetecteerd werden en hiervoor geen structurele aanpak bestaat. Wellicht worden veel andere slachtoffers die in dezelfde situatie verkeren, nooit gedetecteerd.

Het is noodzakelijk dat internationale afspraken gemaakt worden voor het opzetten van een alertsysteem dat werkt via verbindingsofficieren op het niveau van politie en/of migratie. In deze situaties moeten de gesloten centra van de buurlanden hun nationaal contactpunt verwittigen bij het aantreffen van dergelijke slachtoffers zodat het alertsysteem in werking kan treden.

De internationale samenwerking om slachtoffers te detecteren loopt duidelijk nog mank. In een Nigeriaans dossier²⁶⁷ werd door de politie in Spanje een slachtoffer in nood getraceerd. De onderzoeksrechter gaf de politie de opdracht dit slachtoffer te traceren en te contacteren met behulp van een Nigeriaanse tolk. De politie slaagde erin dit slachtoffer telefonisch in Spanje te contacteren en verzocht haar om naar België te komen en in het slachtofferstatuut mensenhandel te stappen. Op zeker ogenblik zei het slachtoffer dat er een vrouw naar haar toekwam en enkele ogenblikken later werd het contact verbroken. Nadien heeft de politie nog verschillende malen tevergeefs getracht haar te contacteren via sms berichten. Van internationale politiesamenwerking was geen sprake. Een voorbeeld van goede praktijk zou in dit dossier het geval geweest zijn als het slachtoffer in samenwerking met de Spaanse autoriteiten via de internationale kanalen zou opgespoord geweest zijn om haar zo uit die situatie te bevrijden.

De verschillende EU-landen zijn ook niet op de hoogte dat een bepaald slachtoffer reeds vroeger in een ander land slachtoffer was van mensenhandel en daar in het statuut opgenomen werd. In een Albanese dossier werd in 2009 in Brussel een slachtoffer opnieuw gedetecteerd dat reeds in 2004 in Italië als slachtoffer van mensenhandel geregistreerd werd.

Reeds in vorige jaarverslagen heeft het Centrum gewezen op het belang van een Europees slachtofferstatuut voor de regeling van de opvang en begeleiding van slachtoffers op basis van strafrechtelijke feiten van mensenhandel die op EU-grondgebied plaatsvonden.

Het Centrum verheugt zich dat de EU in haar strategisch plan een Europees model voorziet met transnationale doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers van feiten mensenhandel die in een ander EU-land plaatsvonden.

2.2.3. IMPACT (gevolgen op lange termijn)

In dit punt komen volgende vragen van de template aan bod:

1. Is het aantal slachtoffers van mensenhandel gedaald?
2. Hebben de slachtoffers er minder onder geleden?
3. Was de kwaliteit van de hulp en bijstand aan slachtoffers van mensenhandel erop verbeterd?

Het Belgische systeem blijft een internationaal voorbeeld van een evenwichtig functionerend slachtofferstelsel waarbij, in 2011, 152 slachtoffers werden opgenomen in het slachtofferstatuut en 50 slachtoffers een permanente verblijfsvergunning verkregen op basis van het slachtofferstatuut mensenhandel²⁶⁸. Dit bewijst dat het Belgisch slachtoffersysteem ook in de praktijk werkt.

Zoals reeds gezegd is de kwaliteit van de hulp en bijstand aan slachtoffers er in de loop der jaren professioneler op geworden. Ook het integratiecijfer is hoog. Uit een analyse van de 170 slachtofferdossiers die in 2006 zijn ingeleid, blijkt dat 71% daarvan in

267 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012 van het Centrum, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 53-55.

268 Zie deel 3 van het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 127 e.v.

2012 wettelijk op het Belgische grondgebied verblijft. 44% van die 170 slachtoffers – dus bijna één slachtoffer op twee – heeft in het kader van de procedure mensenhandel een verblijfstitel voor onbepaalde duur gekregen.²⁶⁹

Uit de recentste cijfers blijkt zelfs dat 75% van de slachtoffers mensenhandel die in 2007 in het statuut stapten, in 2014 nog wettig op het grondgebied verblijven, het merendeel heeft een verblijfsvergunning voor onbepaalde duur.²⁷⁰

Ook werkte voor enkele slachtoffers het transnationaal doorverwijzingsmechanisme: ze werden vanuit het buitenland overgebracht naar één van de gespecialiseerde centra in België. Dat blijkt uit dossiers (zie supra) die trouwens ook als basis dienden voor een Benelux-ontmoeting op 1 april 2014 ter verbetering van de transnationale doorverwijzingsmechanisme tussen deze landen.

Er zijn ook positieve voorbeelden van kwetsbare slachtoffers (zoals drugsverslaafde slachtoffers) die het statuut hebben gekregen door zich burgerlijke partij te stellen.²⁷¹ Hetzelfde geldt voor slachtoffers in moeilijk opspoorbare risicosectoren (bijv.: gedetacheerde werknemers in de bouwsector).

Uit de gesprekken met de eerstelijnsdiensten en de magistraten en de analyse van de dossiers blijkt dat de zwaarste vormen van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, meer bepaald gedwongen prostitutie, verminderd zijn in vergelijking met de jaren negentig toen dit vooral als norm gold. Het is onmogelijk om hieruit te besluiten dat er minder slachtoffers zijn maar de uitbuitingsrelaties zijn subtieler geworden.²⁷²

Er dreigt hierdoor wel het risico van een verminderde waakzaamheid voor mensenhandel omdat dan de gedachte begint te leven dat de zware dossiers bijna volledig verdwenen zijn en dit aanleiding zou kunnen geven tot een prioriteitsdaling op het terrein.

Wat betreft de economische uitbuiting heeft de sociale inspectie tijdens de laatste jaren een grote inspanning geleverd en veel meer aandacht besteed aan de indicatoren van mensenhandel bij haar intercepties. Daarbij wordt ook meer onderzoek gedaan naar de rol van de opdrachtgevers wat sensibiliserend werkt. De internationale samenwerking daarentegen blijft wel een uitdaging.

Zoals hierboven vermeld bieden de gespecialiseerde opvangcentra de slachtoffers van mensenhandel een kwaliteitsvolle begeleiding. Het slachtoffersysteem kan wel verfijnd worden zodat er meer kan toegespitst worden op maat van de specifieke behoeften van de verschillende soorten slachtofferprofielen, waaronder EU-slachtoffers en drugsafhankelijke slachtoffers.

De slachtoffers kunnen zich tijdens het proces ook burgerlijke partij stellen en compensatie vragen wat de laatste jaren door de rechtbank aan hen ook meer toegewezen wordt.

Het Centrum stelt verder dat de eerstelijnsdiensten, de medewerkers van de gespecialiseerde centra en de magistraten voldoende kennis moeten hebben van de verschillende antropologische achtergronden van de diverse slachtofferdoelgroepen. Verschillende politiediensten beseffen dit en maken gebruik van interculturele bemiddelaars en priesters om hen tijdens het verhoor van een Nigeriaans slachtoffer bij te staan. Het is belangrijk dat de zetelende en staande magistratuur voldoende kennis heeft om in bepaalde dossiers de typische slachtofferdoelgroepen op een antropologische wijze te kunnen benaderen. Dit is zeker het geval bij Nigeriaanse dossiers waar dikwijls nog persoonlijk bewijsmateriaal, gelieerd aan voodoo-bezwerings, niet teruggegeven werd aan het slachtoffer. Voor het slachtoffer is het cruciaal dat dit persoonlijk intiem bewijsmateriaal teruggegeven wordt om de voodoo-bezwerings te kunnen opheffen en bevrijd te worden uit deze culturele afhankelijkheidspositie.²⁷³

Op welke manier kunnen er structurele voorwaarden uitgewerkt worden die een voldoende sfeer van vertrouwen creëren waardoor de slachtoffers zich gerust gesteld voelen om te praten en verklaringen af te leggen? Een benadering van de slachtoffers die ook rekening houdt met hun etnisch-culturele achtergrond,

269 Zie voor meer gedetailleerde informatie het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012 van het Centrum, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 95.

270 Zie dit verslag, hoofdstuk 3.

271 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011 van het Centrum, *Het geld dat telt*, p. 89.

272 Zie dit verslag, hoofdstuk 1, punt 2.1.

273 Zie hierboven, hoofdstuk 1, punt 2.1.3.

vormt daarbij een eerste belangrijke stap. Een goede praktijk is aandacht hebben voor de diversiteit van de begeleiders in de opvangcentra en een multiculturele mix bij de politie. Dit kan barrières wegnemen en het vertrouwen van slachtoffers winnen. Ook de opvangcentra kunnen, in hun personeelsbeleid, aandacht hebben voor multiculturaliteit en vorming. Voor het slachtoffer is bijstand van een sociaal werker tijdens het verhoor een essentiële psychologische steun.

3. PREVENTIE

3.1. Inleiding

Dit deel is volledig gewijd aan een Europees project om mensenhandel te voorkomen (*Corporate Social Responsibility to prevent Human Trafficking- Mensenhandel voorkomen via maatschappelijk verantwoord ondernemen*), dat mee wordt gefinancierd door het Europese ISEC-programma, waaraan het Centrum als Belgische partner tussen januari 2013 en april 2014 heeft deelgenomen. We lichten enkele stappen toe die het Centrum ondernam op vlak van preventie, ten gevolge van dit project.

Dit project, waarvan de coördinatie in handen was van de Universiteit van Tilburg, verliep volgens een strakke planning met een aantal vooraf bepaalde stappen en doelstellingen.²⁷⁴

274 De partners in het project "Corporate Social Responsibility to prevent Human Trafficking" waren Tilburg University (Nederland), Ludwig Boltzmann Institut für Menschenrechte (Oostenrijk), Danish Centre Against Human Trafficking (Denemarken), University of Liverpool (Verenigd Koninkrijk), Gabinet d'estudis socials (Spanje), Università Ca'Foscari Venezia (Italië) en het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Het totale budget voor dit project bedroeg 395.000€.

3.2. Doelstellingen van het project

Voor dit project moest elk van de partners een praktisch en concreet instrument ontwikkelen om mensenhandel te voorkomen, dat bestemd was voor bedrijven uit potentiële 'risico'-sectoren. Het project moest bestuderen in hoeverre de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven en de toepassing van de UN Guiding Prin-

ciples on Business and Human Rights²⁷⁵ een middel kunnen zijn om mensenhandel te voorkomen. Het Centrum heeft werk gemaakt van een instrumentarium ten behoeve van bedrijven uit de Belgische bouwsector.

275 Principes die de verplichtingen en verantwoordelijkheden bepalen van de bedrijven en Staten inzake naleving van de mensenrechten (zie: www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_FR.pdf of www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf).

3.3. Verloop van het project

In elk van de landen, werden drie grote stappen gezet om een dergelijk preventie-instrument te ontwikkelen.

In een eerste fase werd een theoretisch kader opgesteld, waarin de instrumenten voor de definiëring en voorkoming van mensenhandel voor economische uitbuiting op internationaal niveau werden gedefiniëerd, en dit werd op een voor alle partners gelijklopende wijze uitgewerkt. Tegelijk werd onderzocht hoe de principes betreffende maatschappelijk verantwoordelijk ondernemen door bedrijven, in de preventiegids konden worden geïntegreerd.

Vervolgens werd per land de sector in kaart gebracht om een beeld te krijgen van de organisatie en de werkingslogica ervan, en van de factoren die het risico op uitbuiting van werknemers in de hand werken. Deze analyse ging uit van een documentair onderzoek (verslagen van terreinactoren, economische analyses, persartikels, enz.) en van semigestructureerde interviews met betrokken actoren (inspectiediensten, vakbonden, werkgeversorganisaties, bouwbedrijven, ngo's). Deze tweede fase heeft een duidelijk beeld geschetst van de uitdagingen op vlak van preventie binnen deze welbepaalde context (gebrekkige kennis van het fenomeen mensenhandel bij

bedrijven, fenomeen dat onmiskenbaar te maken heeft met het systeem van onderaanneming, enz.) en heeft tot een eerste evaluatie geleid van het soort instrument dat moest worden ontwikkeld.

Tenslotte heeft het Centrum op basis van de conclusies uit de twee eerste fases een eerste ontwerp van instrument ontwikkeld, dat is voorgelegd aan een aantal

hoofdactoren (bedrijven, vakbondsafgevaardigden, werkgeversfederaties, bureau van de Interdepartementale coördinatiecel ter bestrijding van de mensen-smokkel en mensenhandel, enz.), die hun bedenkingen kwijt konden. Over de instrumenten is een debat gevoerd, waarna ze in detail zijn uitgewerkt en aangepast. Ook de leden van het Paritair Comité voor het bouwbedrijf konden er hun zeg over doen.

3.4. De ontwikkelde instrumenten

De instrumenten die het Centrum ontwikkelde door dit project, willen mensenhandel voorkomen via sensibilisering van het doelpubliek op verschillende niveaus.

Voor het personeel van bouwbedrijven dat belast is met de selectie van onderaannemingsbedrijven werd een 15-tal pagina's tellende brochure uitgewerkt. Daarin staat theoretische informatie over het fenomeen, voorbeelden uit de rechtspraak en een lijst met indicatoren om risicosituaties te detecteren en te voorkomen.

Bij de gids zit een ontwerp affiche voor de bouw-werven, om de werknemers te sensibiliseren over het bestaan en de ernst van het fenomeen, en een praktische fiche (idealiter in verschillende talen) met daarin indicatoren die kunnen wijzen op uitbuiting en die op de werf kunnen worden gedetecteerd. In zo'n situaties kan het bouwbedrijf dat de leiding heeft van de werf,

in de brochure een aantal pistes vinden om in geval van melding, actie te ondernemen en te reageren.

In het kader van dit project werd het Centrum gevraagd, tijdens een werkvergadering van het Protocol Bouw een presentatie te geven over recente rechtspraak inzake mensenhandel in de bouwsector. In dit overlegorgaan zetelen verschillende actoren uit de sector²⁷⁶ die samen de strijd aangaan tegen sociale fraude en illegaal werk. Het Centrum kreeg ook de vraag dit initiatief te herhalen om de evolutie van de rechtspraak en van het fenomeen regelmatig te komen toelichten.

276 De FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, de FOD Sociale Zekerheid, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de organisaties die vertegenwoordigd zijn in het Paritair Comité voor het bouwbedrijf en het Fonds voor bestaanszekerheid van de werklieden uit het bouwbedrijf.

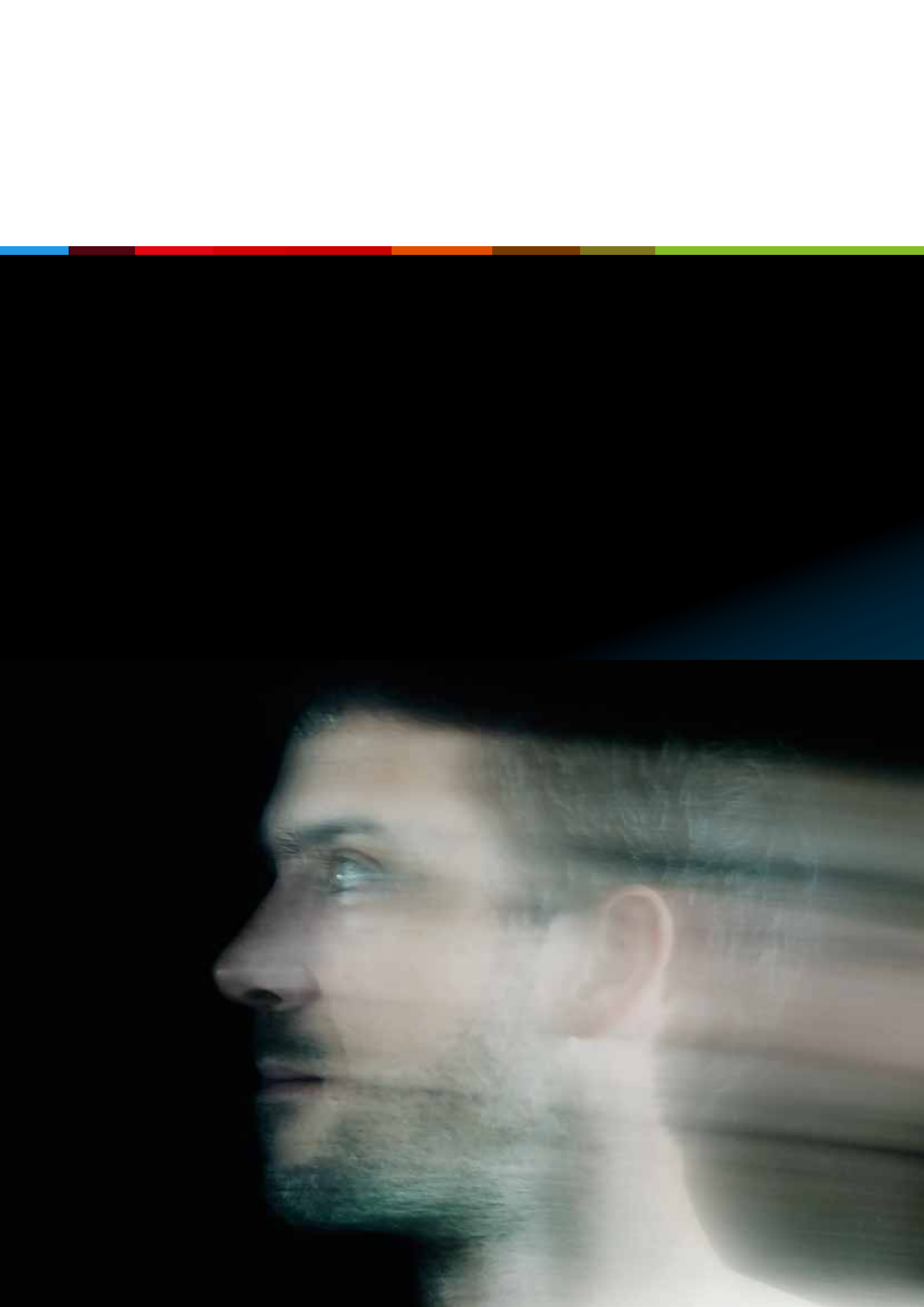
3.5. Implementatie van de preventiegidsen

Voor de implementatie van het preventie-instrumentarium dat in het kader van het project werd uitgewerkt, koos het Centrum voor samenwerking met de instanties uit de bouwsector, die gespecialiseerd zijn in preventie op verschillende niveaus. Na de presentatie van dat instrumentarium op het Paritair Comité van de sector, werd binnen het *Nationaal Actiecomité voor Veiligheid en Hygiëne in het Bouwbedrijf (NAVB)* een werkgroep opgericht. Dit actiecomité brengt vertegenwoordigers van het Paritair Comité van de Bouwsector samen, vertegenwoordigers van het NAVB, communicatie-experten en het Centrum. Deze werkgroep stelde zich tot doel om het instrumentarium verder vormelijk en inhoudelijk op punt te stellen, en om na te gaan of een gezamenlijke sensibiliseringscampagne en een

effectieve en efficiënte implementatie-strategie kunnen ontwikkeld worden in de bedrijven van de sector. Dat zou in 2015 verder moeten uitgevoerd worden.

Het Centrum denkt verder na over hoe de concrete impact van het preventie-instrumentarium best kan nagegaan worden, in zo'n samenwerking. Toch is het nu reeds positief te noemen dat de partners willen meewerken aan het bekend maken met en sensibiliseren voor mensenhandel, bij de bedrijven zelf, die actief zijn in deze risico-sector.

Het Centrum blijft er ook voor ijveren, een module mensenhandel in te lassen in de opleidingen die werkgeversfederaties aan de bedrijven geven.

Hoofdstuk III

DATA

INLEIDING

In tegenstelling tot de vorige jaren worden in het data-onderdeel geen gegevens opgenomen die verband houden met mensensmokkel, tenzij anders wordt vermeld. De cijfers die in dit onderdeel aan bod komen, heeft het Centrum gekregen van de zes actoren die in ons land een rol kunnen spelen in een mensenhandel-dossier:

- » de politie, met informatie uit de Algemene Nationale Gegevensbank;
- » de Sociale Inspectiediensten;
- » het College van procureurs-generaal, met informatie over de bij de parketten binnengekomen dossiers;
- » de Dienst Vreemdelingenzaken;
- » de gespecialiseerde centra voor de opvang van slachtoffers;
- » de Dienst Strafrechtelijk Beleid, met informatie over veroordelingen.

Per gegevensbron geven we telkens:

- » een omschrijving van de data;
- » een voorstelling van de data;
- » een nabeschuiving over het data-onderdeel.

Deze gegevens, afkomstig van actoren, bieden een getrouw beeld van het optreden van de actoren zelf, en laten over het algemeen toe om van dat optreden, *per actor*, een evolutie in de tijd te schetsen.

Onderlinge afstemming ontbreekt. Daardoor ontstaan er blinde vlekken en een vertekend beeld van de onderliggende werkelijkheid. Dat heeft tot gevolg dat de huidige data onvoldoende dienstig zijn als basis voor beleidsevaluatie en ter ondersteuning van strategische analyses. Tenslotte hebben die manco's een niet te verwaarlozen impact op de rapportagemogelijkheden ten aanzien van de Europese instellingen.

Het verzamelen, centraliseren en uitwisselen van gegevens enerzijds, en de analyses met het oog op politieke, strategische en/of operationele acties anderzijds²⁷⁷; het blijven on vervulde ambities van het Belgisch beleid. Dit ondanks de opdrachten die daartoe werden

toevertrouwd aan een Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel (IAMM), sinds 2004 opgericht onder de voogdij van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken.

277 Zie: Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2005, *Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen*, pp. 62-65.

I. POLITIONELE DATA

1.1. Omschrijving

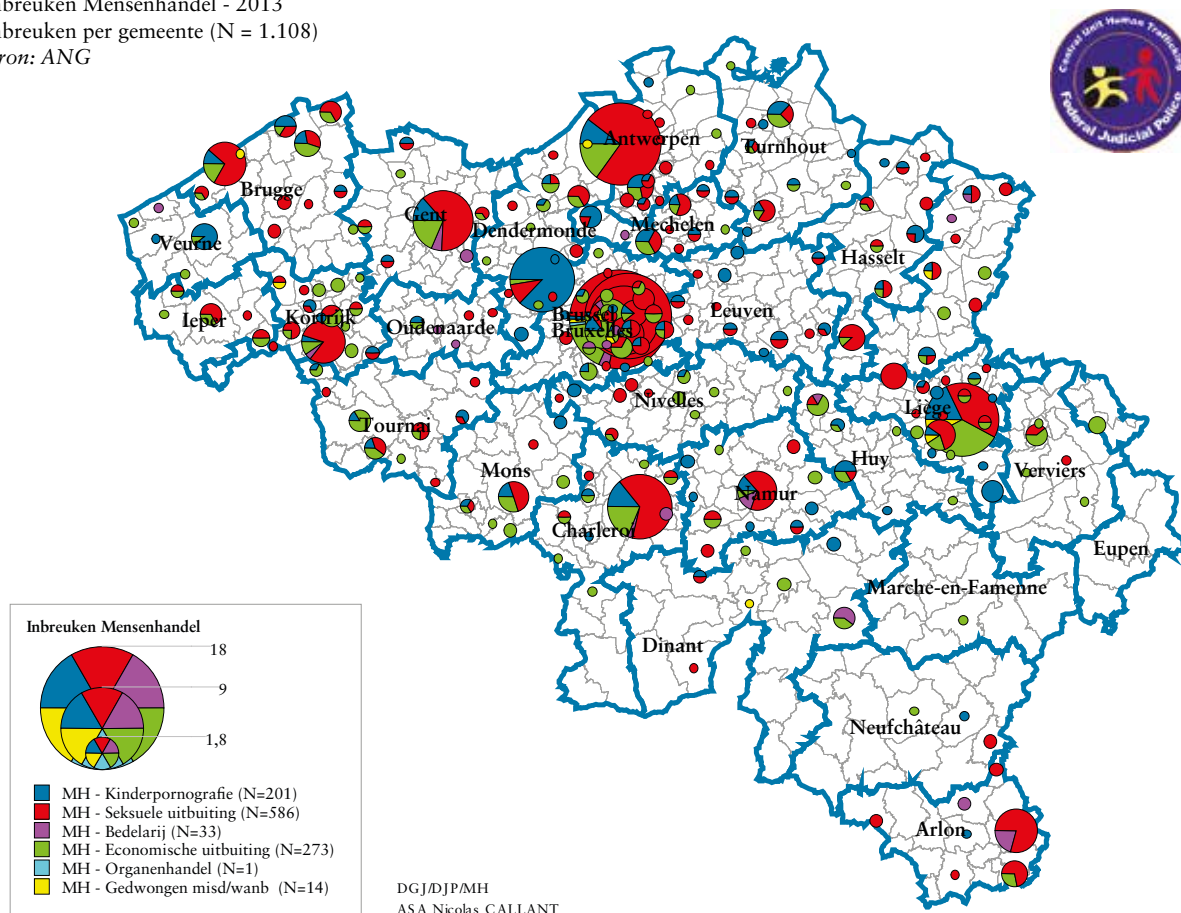
De federale gerechtelijke politie levert informatie aan onder de vorm van kaarten. Die zijn het werk van de strategische analisten van de directie van de strijd tegen de criminaliteit tegen personen; ze komen tot stand op grond van gegevens die voorhanden zijn in

de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) van de politie. Het is voor het derde jaar op rij dat daarbij gebruik is gemaakt van een nieuwe syntaxis, waardoor een evolutieschets van het politie-optreden kan gemaakt worden.

1.2. Voorstelling van de data over mensenhandel

Figuur 1. Inbreuken mensenhandel per gemeente en per uitbuitingsfinaliteit (Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)

Inbreuken Menschenhandel - 2013
Inbreuken per gemeente (N = 1.108)
Bron: ANG

Tabel 1. Inbreuken mensenhandel per jaartal per uitbuitingsfinaliteit (Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)

	Seksueel	Kinder-pornografie	Economisch	Bedelarij	Criminaliteit	Organen-handel	TOTAAL
2011	481	85	333	47	10	1	957
2012	466	51	321	44	13	1	896
2013	586	201	273	33	14	1	1.108

Voor drie uitbuitingsvormen stellen we het hoogste cijfer vast sinds 2011. Voor seksuele uitbuiting gaat het om 586 vaststellingen (120 meer dan in 2012 en 105 meer dan in 2011). Voor mensenhandel met het oog op het aanmaken van kinderpornografie zijn er 201 vaststellingen, twee (2011) tot vier (2012) keer meer dan in het recente verleden. Daarop gaat de nabeschuiving in. Tenslotte zijn er 14 feiten van dwang tot het plegen van een misdrijf vastgesteld. Zoals in beide

voorgaande jaren, was er ook in 2013 één vaststelling van mensenhandel met het oog op organenhandel.

Met 33 feiten van mensenhandel met het oog op uitbuiting van bedelarij, stellen we een daling vast met een kwart ten opzichte van 2011 en 2012.

De economische uitbuitingsfinaliteit kwam 273 keer voor, wat ook minder was dan in 2011 (333) en 2012 (321). Voor deze uitbuitingsfinaliteit spelen ook de sociale inspectiediensten een sleutelrol als eerstelijnsdienst. Op hun cijfers gaan we in onder punt 2.

Als we de tendensen lokaal overschouwen, dan zien we dat met name in de regio Antwerpen het aandeel vaststellingen van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting een zeer sterke relatieve stijging vertoont. Ook Kortrijk valt op, als nieuwkomer dan, bijna geheel door mensenhandelfeiten van seksuele uitbuiting. Dendermonde komt in beeld, meer bepaald door de vaststelling van mensenhandelfeiten die verband houden met kinderpornografie.

1.3. Nabeschuiving

Het aanmaken en verspreiden van kinderpornografie veronderstelt 'een of andere vorm van controle' over de minderjarige. Daarom maakt 'het aanmaken en verspreiden' deel uit van wat we nu andere vormen van 'seksuele uitbuiting' noemen. Bijna alle 201 vaststellingen (aanvankelijke PV's) zijn opgesteld als gevolg van een Europese (Europol) of Internationale (Interpol of bijvoorbeeld enkel van Amerikaanse politiediensten) samenwerking, waarbij onderzoek uitwees dat 'iemand' in België met een welbepaald 'IP adres' op een welbepaald tijdstip kinderpornografie uitwisselde. In die gevallen zet de politie de eerste stappen voor de identificatie en een eerste assessment om de houder van het bewuste IP-adres in te schatten. Er wordt nagegaan of het om 'aanmaak' kan gaan, waarna het dossier voor verder onderzoek naar de arrondissementen gaat en naar de speurders, die door de Federale Gerechtelijke Politie (FGP) ondersteund worden. Er gebeurt daarna ook 'onderzoek naar de beelden' waarvoor de Federale Gerechtelijke Politie instaat, maar dit zijn navolgende vaststellingen die zich niet in deze cijfers vertalen. Er is maar een klein aantal vaststellingen over aanmaak en verspreiding

dat zelf, buiten elk internationaal samenwerkingsverband, geïnitieerd wordt, wanneer er verbanden gelegd worden met bijvoorbeeld bepaalde meldingen of aangiftes.

2. DATA VAN DE SOCIALE INSPECTIEDIENSTEN

2.1. Omschrijving

Sinds 2011 waarborgt een protocol van samenwerking tussen de Sociale Inspectie (SI) van de FOD Sociale Zekerheid en de dienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg dat beide inspectiediensten op een gestructureerde en gecoördineerde manier systematische onderzoeken voeren. Dit gebeurt voornamelijk met het oog op de vaststelling van inbreuken op arbeids- en socialezekerheidswetgeving in bepaalde sectoren die kwetsbaar blijken voor mensenhandel (exotische restaurants, schoonmaakbedrijven, land- en tuinbouwbedrijven, confectieateliers, de prostitutie).²⁷⁸ Het gaat dus om gerichte en geplande controles, die in het kader van de 'COL 01/07' overlegd worden tussen de verschillende sociale inspectiediensten.

De Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), onder meer afhankelijk van de ministers van Werk, Sociale Zaken en Justitie, vormt een afzonderlijke ondersteuningscel. Die staat ten dienste van de fede-

rale Sociale Inspectiediensten in de strijd tegen illegale arbeid en sociale fraude, in en buiten de arrondissementscellen. Toch bestaat er geen gecoördineerde rapportage over mensenhandel in het bijzonder.

De basis voor de data aangeleverd door de Sociale Inspectie, is een cijferdocument met gegevens volgens 5 parameters: de landen waaruit de slachtoffers afkomstig zijn, de economische sectoren, de types van inbreuken, het aantal inbreuken, en het aantal werknemers voor wie overtredingen zijn vastgesteld. De basis voor de data afkomstig van de dienst Toezicht Sociale Wetten, is een mailbericht met toelichting.

Deze gegevens zijn het resultaat van de statistische verwerking van enerzijds de pro justitia's verzonden aan de procureur des Konings en/of aan de arbeidsauditeur, en anderzijds de strafrapporten gericht aan de arbeidsauditeur, procureur, of aan de onderzoeksrechter wanneer het onderzoek op last van die laatste is gebeurd. Een strafrapport heeft niet dezelfde bewijswaarde als een pro justitia: het is de rechter die de bewijswaarde ervan beoordeelt.

²⁷⁸ Zie: Jaarverslag 2010, Toezicht Sociale Wetten, hoofdstuk 8. De strijd tegen de Mensenhandel, www.werk.belgie.be.

2.2. Data van de Sociale Inspectie

Tabel 2. Pro justitia's en strafrapporten voor inbreuken mensenhandel met het oog op economische uitbuiting (Bron: SI, berekeningen Federaal Migratiecentrum)

	2009	2010	2011	2012	2013
Pro justitia's / # werknemers	4/5	16/25	13/25	7/9	12/41
Strafrapporten / # werknemers	2/4	18/95	20/21	31/114	17/28
Tot. vaststellingen / tot. werknemers	6/9	34/120	33/46	38/123	29/69

In 2013 werden 12 pro justitia's en 17 strafrapporten opgesteld, waarin de SI inbreuken mensenhandel met het oog op economische uitbuiting heeft vastgesteld.²⁷⁹ De nationaliteiten van de werknemers die slachtoffer zijn van die inbreuken (n=69), in zaken die gekwalificeerd werden als mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, vertonen deze rangorde:

» Roemenië: 27 personen in vijf dossiers, waaronder 17 slachtoffers in de vleesverwerkende nijverheid,

²⁷⁹ NACE-BEL, Activiteitsnomenclatuur, www.economie.fgov.be/nl/binaries/NL-NACE-BEL%202008%20met%20toelichtingen_tcm325-65642.pdf.

- 5 in de bouwsector en 2 als huishoudelijk personeel;
- » Marokko: 8 personen in 6 dossiers, waaronder 12 als huishoudelijk personeel en 2 in de vis- en schaal-dier-verwerkende nijverheid;
- » Tunesië: 8 slachtoffers in 3 dossiers, waaronder 6 personen in gespecialiseerde bouwwerken;
- » Hongarije: 5 slachtoffers in 1 dossier in de restaurantsector;
- » Pakistan: 5 slachtoffers in 2 dossiers, waaronder 4 in kleinhandel met voornamelijk voedingswaren.

Een greep uit de sectoren waarin de 29 inbreuken werden vastgesteld: kleine voedingsindustrie allerhande, vlees- of visverwerkende nijverheid, detailhandel allerhande, horeca, bouwsector, huishoudelijk werk, poetswerk, transport, koerierswerk, afvalverwerking, enz.

2.3. Data van de Dienst Toezicht Sociale Wetten

In 2012 liet Toezicht Sociale Wetten (TSW) geen vaststellingen noteren. In 2013 zijn er drie Pro Justitia's mensenhandel opgesteld, ten aanzien van drie werkgevers, allen Belgen. Informatie over de nationaliteit van de werknemers werden niet bijgehouden in deze gegevens. Het gaat om één zaak die valt onder de bevoegdheid van de directie Zuid-Luik, daarbij waren 3 werknemers betrokken. Eén zaak valt onder de bevoegdheid van de directie Sint-Niklaas, er waren

4 werknemers bij betrokken. In één zaak kwam het tot een Pro Justitia (PJ) mensenhandel in het samenwerkingsverband dat grensoverschrijdende fraude bestrijdt, beter bekend onder de naam COVRON. Het betrof hier 14 werknemers.

Aan twee andere zaken mensenhandel, in Halle-Vilvoorde en Leuven, verleende TSW bijstand aan de Sociale Inspectie.

2.4. Nabeschouwing

Een gezamenlijke rapportage met focus op mensenhandel, door alle Sociale Inspectiediensten zou een meerwaarde bieden. Alle coördinatie- en ondersteuningsinitiatieven ten spijt, is het niet mogelijk om aan de hand van statistische informatie de evolutie te tonen van de aanpak van mensenhandel met economische uitbuiting als doel. Deze lacune stelt zich des te scherper gezien de arbeidsauditoraten de vervolgingen inzake mensenhandel niet systematisch registreren (zie verder: punt 3). Voor evaluatie van het beleid ten aanzien van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, valt men grotendeels terug op de analyse van gerechtelijke dossiers en een beperkt aantal gegevens die verband houden met de slachtoffers.

3. DATA VAN DE PARKETTEN

3.1. Omschrijving

De hierna volgende gegevens zijn afkomstig van de statistische analisten van het College van procureurs-generaal. Ze zijn een weergave van de informatie die op 10 januari 2014 bekend was over de zaken die in de loop van 2013 zijn binnengekomen bij de correctionele parketten. Er zijn twee intrinsieke beperkingen: het betreft uitsluitend zaken ten laste van meerderjarigen; en de gegevens van het parket van Eupen ontbreken.

Een belangrijker manco is dat in deze gegevens de dossiers ontbreken die door de arbeidsauditeurs worden afgehandeld. Hoewel de arbeidsauditoraten kunnen registreren in het REA/TPI-systeem, dat de basis vormt voor deze datacollectie, gebeurt dat niet systematisch. Daarom ontbreken in de tabellen hieronder de gegevens over zaken die binnen zijn gekomen bij de auditoraten. Er is voor deze zaken dus sprake van een structurele onderrapportage. Dat is een belangrijke tekortkoming.

3.2. Voorstelling van de data over mensenhandel binnengekomen bij de parketten

Zoals aangeduid in tabel 3 op volgende pagina, is de meest opmerkelijke vaststelling voor 2013 dat het totaal aantal binnengekomen zaken, met 432, het hoogste is sinds 2008. Als we dit cijfer opdelen naar de verschillende uitbuitingsfinaliteiten, zien we dat dit record ten aanzien van quasi elk van de uitbuitingsfinaliteiten werd bereikt.

Alleen met betrekking tot de uitbuiting van werk, met 184 binnengekomen zaken, stelden we in 2008 even een hoger cijfer vast (202). Bij die uitzondering, hoort dan weer de kanttekening dat deze data niet de gegevens omvatten van de arbeidsauditoraten. Het is dus goed mogelijk dat het aantal zaken voor deze uitbuitingsvorm is gestegen, maar bij gebrek aan betrouwbare rapportage door de arbeidsauditoraten kan dit dus niet bevestigd worden. Misschien vormt het aantal vaststellingen van economische uitbuiting door de eerstelijnsdiensten, met hun daling zowel bij politie als bij sociale inspectiediensten, evenwel een indicatie dat er zich ook bij de arbeidsauditoraten in 2013 geen stijging heeft voorgedaan.

Andere opmerkelijke vaststellingen hebben betrekking op de evoluties per rechtsgebied of 'ressort'.

Het beeld dat het ressort Luik biedt, is het meest opmerkelijk. Met 84 zaken mensenhandel in 2013, is de stijging ten aanzien van 2012 (53) uitgesproken, en deze stijging is het resultaat van stijgende cijfers voor

nagenoeg alle uitbuitingsfinaliteiten.

In het ressort Antwerpen lijkt de daling die sinds 2008 (121 nieuwe binnengekomen zaken) werd ingezet en voortging tot 2012 (59 binnengekomen dossiers), gestopt met, voor 2013, 67 nieuw binnengekomen zaken.

In het ressort Brussel zien we dat de stijging zich jaar na jaar doorzet. In 2008 waren er 76 zaken, in 2013 zijn het er 171, een stijging met 125%. Geen enkel ander ressort heeft zo'n hoog aandeel zaken mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, als Brussel: meer dan twee derde van de zaken mensenhandel bevinden zich in die uitbuitingsvorm.

De ressorten Bergen en Gent laten over de jaren heen de grootste regelmaat zien: zij het dat er in Gent een stijging (+10) valt waar te nemen ten aanzien van het gemiddelde van de laatste vijf jaar en in Bergen een daling (-8).

Waar vorig jaar nog niet gerapporteerd kon worden over de voortgang van en seponering van de dossiers mensenhandel, kan nu wel een eerste beeld geboden worden, volgens de stand van zaken op 10 januari 2014 (zie tabel 4 op volgende pagina).

Tabel 3. Binnenkomende zaken bij de Parketten in 2013 (Bron: College van procureurs-generaal, statistisch analisten)

		37L: Seksuele uitbuiting (art. 433quinquies §1. 1')	29E: Uitbuiting van de bedelarij (art. 433quinquies §1. 2')	55D: Uitbuiting van werk (art. 433quin- quies §1. 3')	55E: Illegale wegname organen (art. 433quinquies §1. 4')	55F: Doen plegen van misdrijven (art. 433quinquies §1.5')	TOTAAL
ANTWERPEN	2008	58	2	53	0	8	121
	2009	53	1	43	0	3	100
	2010	49	0	31	0	2	82
	2011	31	2	41	0	3	77
	2012	27	0	28	0	4	59
	2013	26	1	38	0	2	67
BRUSSEL	2008	27	6	37	1	5	76
	2009	61	8	41	0	3	113
	2010	76	2	21	1	2	102
	2011	99	5	30	1	1	136
	2012	111	4	46	0	3	164
	2013	116	5	35	1	14	171
GENT	2008	18	3	69	0	4	94
	2009	24	1	42	0	3	70
	2010	29	1	39	0	4	73
	2011	15	1	42	0	0	58
	2012	28	1	35	0	3	67
	2013	22	2	52	0	6	82
LUIK	2008	22	1	22	0	11	56
	2009	42	0	18	1	9	70
	2010	17	2	22	0	10	51
	2011	21	0	25	0	4	50
	2012	16	2	32	1	2	53
	2013	22	4	43	0	15	84
BERGEN	2008	13	0	20	0	2	35
	2009	8	0	29	0	2	39
	2010	4	0	23	0	1	28
	2011	4	0	27	0	5	36
	2012	5	0	22	0	5	32
	2013	9	0	16	0	1	26
FEDERAAL PARKET	2008	3	0	1	0	0	4
	2009	1	0	0	0	0	1
	2010	0	0	0	0	1	1
	2011	0	0	0	0	1	1
	2012	3	0	1	1	1	6
	2013	1	0	0	0	1	2
TOTAAL	2008	141	12	202	1	30	386
	2009	189	10	173	1	20	393
	2010	175	5	136	1	20	337
	2011	170	8	165	1	14	358
	2012	190	7	164	2	18	381
	2013	196	12	184	1	39	432

Tabel 4. Aantal seponeringen per 10 januari 2014 van zaken uit 2013 (Bron: College van procureurs-generaal, statistisch analisten)

	Opportuniteit	Technische redenen	Andere	Totaal
Mensenhandel – seksuele uitbuiting	17	29	4	50
Mensenhandel – uitbuiting van de bedelarij	4	3	0	7
Mensenhandel – uitbuiting van werk	13	28	0	41
Mensenhandel – doen plegen van misdrijven	3	14	0	17

Onder technische redenen wordt onder meer begrepen ‘onvoldoende bewijs’ (36 dossiers), ‘ongeïdentificeerde dader’ (20 dossiers) en ‘geen strafbare handeling’ (16 dossiers). Opportuniteitsredenen kunnen aangevoerd worden omdat er andere prioriteiten waren (22 dossiers), omdat een onwettige toestand intussen werd geregulariseerd (3 dossiers) en wegens wanverhouding van de gevolgen van de strafvervolgning en de maatschappelijke verstoring (3 dossiers).

Alleen bij uitbuiting van de bedelarij speelden opportuniteitsafwegingen een grotere rol dan technische.

3.3. Nabeschouwing

We stellen vast dat nog nooit zoveel zaken binnenkwamen bij de parketten als in 2013 en dat het aantal slachtoffers die in dezelfde periode in het statuut stapten, daalde. Het is nochtans niet tegenstrijdig of verontrustend te noemen, zolang het niet nader is onderzocht. Dat zou kunnen door in een steekproef van dossiers na te gaan wat de informatie over slachtoffers ons leert. Alleen de cijfers van de sociale inspectiediensten, maken melding van het aantal slachtoffers betrokken bij de vaststellingen voor mensenhandel, met het oog op economische uitbuiting.

4. DATA VAN DE DIENST VREEMDELINGENZAKEN

4.1. Omschrijving

De Dienst Vreemdelingen zaken (DVZ) rapporteert in zijn activiteitenverslagen vrij uitgebreid over het optreden van zijn cel Minderjarigen/Slachtoffers van Mensenhandel (MINTEH). Die cel verzorgt de opvolging en het onderzoek van de verblijfsdossiers van slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel voor wie een verblijfsaanvraag is ingediend. De activiteitenverslagen van de DVZ vormen de basis voor de hiernavolgende informatie. Hoewel de verslaggeving van de DVZ elk jaar grotendeels hetzelfde stramien volgt, is het niet mogelijk om voor alle slachtoffers de tendensen van de laatste vijf jaar te vergelijken op vlak van de parameters nationaliteit, uitbuitingsfinaliteit, geslacht en minder- of meerderjarigheid.

In dit dataonderdeel bekijken we eerst de informatie over de slachtoffers mensenhandel die in 2013 voor het

eerst een document ontvingen. Vervolgens belichten we het totaal aantal verblijfsdocumenten dat in 2013 voor alle slachtoffers in procedure is afgegeven.

Wanneer er verzwarende omstandigheden zijn, kunnen ook slachtoffers mensensmokkel een verblijfsdocument ontvangen. In het activiteitenverslag van de DVZ vindt men hierover meer details.

Nadat de DVZ op voorstel van het Centrum vorig jaar bereid was om na te gaan wat er ‘administratief’ geworden was van de slachtoffers voor wie in 2006 een eerste verblijfsdocument was afgeleverd, gebeurde ten behoeve van dit verslag opnieuw dezelfde oefening, ten aanzien van de slachtoffers van 2007. Dit levert opnieuw een minifocus op.

4.2. Voorstelling

4.2.1. Data over de slachtoffers mensenhandel die in 2013 voor het eerst een verblijfsdocument ontvingen

Tabel 5. (Bron: het Centrum)

2009	2010	2011	2012	2013
107	123	129	127	116

De stijging van 2009 (107 slachtoffers mensenhandel die een eerste verblijfsdocument ontvingen), over 2010 (123) tot 2011 (129) stagneerde in 2012 (127). Voor het jaar 2013 zien we een daling, met 116 nieuwe slachtofferdossiers.

Overigens brengt tabel 6 op de volgende pagina enkele interessante vaststellingen aan het licht:

- » Met 79 personen die een eerste verblijfstitel kregen, ligt het cijfer van slachtoffers van economische uitbuiting, hoog. Het zijn er 14 meer dan in 2012. Het zijn er slechts 2 minder dan in 2011 (het jaar waarin er het meest waren in deze uitbuitingsvorm);
- » Het relatief aandeel van nieuwe slachtoffers van economische uitbuiting lag nog nooit zo hoog, met 68%;
- » Voor 2013 meldt de DVZ geen slachtoffers buiten de twee grote uitbuitingsfinaliteiten;
- » In 2013 komen er 4 minderjarigen voor in de seksuele uitbuitingsvorm, dat is 5 minder dan in 2012 toen er nog sprake was van 9 minderjarigen;
- » De 5 minderjarigen in het statuut zijn soms begeleide, soms niet-begeleide minderjarigen;
- » Ondanks de algemene daling, ligt het aantal slachtoffers dat boven de 30 jaar is toch net hoger dan in 2012. Nog nooit was het aandeel +dertigjarigen in het slachtofferstatuut zo hoog, net geen 50%.

Tabel 6. Slachtoffers voor wie in 2011, 2012 en 2013 een eerste verblijfstitel is afgeleverd, volgens leeftijd en sector van uitbuiting (Bron: DVZ, bewerking Centrum)

Leeftijd	Seksuele uitbuiting			Economische uitbuiting			Andere			TOTAAL		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
< 18	5	9	4	7	2	0	3	0	0	15	11	4
18-25	17	31	15	26	9	19	1	1	0	44	41	34
26-30	8	6	8	12	11	13	2	2	0	22	19	21
> 30	4	6	10	36	43	47	8	2	0	48	51	57
TOTAAL	34	52	37	81	65	79	14	5	0	129	122	116
Vrouwen		47	36		10	12		6	0		63	48
Mannen		5	1		55	67		4	0		64	68

Tabel 7. Slachtoffers voor wie in 2013 een eerste verblijfstitel is afgeleverd, volgens nationaliteit en sector van uitbuiting (Bron: DVZ, bewerking Centrum)

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting	Economische uitbuiting	Andere	Totaal
Marokko	1	19	0	20
Roemenië	7	13	0	20
China	8	3	0	11
Nigeria	7	0	0	7
Tunesië	0	6	0	6

Enkele opmerkelijke vaststellingen op grond van deze en de andere cijfers:

- » Marokko en Roemenië zijn in 2013 samen goed voor 40 slachtoffers, net als vorig jaar (toen Roemenië en Marokko respectievelijk 22 en 18 slachtoffers lieten optekenen);
- » Net zoals in 2012 zijn er in 2013 11 Chinese slachtoffers, met precies dezelfde verhouding tussen seksuele en economische uitbuitingsvormen als vorig jaar;
- » Het aantal Nigeriaanse slachtoffers daalt van 19 in 2012, naar 7 in 2013;
- » Tunesië is voor het eerst in deze lijst aanwezig, met 6 slachtoffers;
- » Bulgarije komt niet langer voor in de lijst. Er waren 3 nieuwe Bulgaarse slachtoffers, net zoals voor twee andere EU-landen, Hongarije en Slowakije.

4.2.2. Data over alle verblijfsbeslissingen van de cel MINTEH voor alle slachtoffers

De cijfers van de slachtoffers mensenhandel voor wie in 2013 voor het eerst een verblijfsdocument is afgeleverd, kwamen hierboven aan bod.

De hiernavolgende cijfers geven een beeld van alle slachtoffers mensenhandel én mensensmokkel die in enige fase van de procedure documenten hebben ontvangen. Dit is het enige data-onderdeel, waarbinnen de cijfergegevens van slachtoffers van mensenhandel én mensensmokkel zijn samengevoegd. De DVZ maakt bij de aanmaak van deze tabel immers geen onderscheid tussen de slachtoffers, naar gelang van fenomeen en/of uitbuitingsfinaliteit.

Zodra iemand in het slachtofferstatuut terecht komt, ontvangt zij of hij een eerste document: een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) of een immatriculatieattest (IA). Nadien, zolang deze persoon zich in het statuut bevindt, volgen er nieuwe verblijfsdocumenten (in principe een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR) van zes maanden, dat elke zes maanden vernieuwd wordt tot het einde van de gerechtelijke procedure). Soms wordt er ook een verblijfsrecht verleend, tijdelijk of definitief, om humanitaire redenen.

Tabel 8. Verblijfsdocumenten afgeleverd in 2011, 2012 en 2013 (Bron: DVZ)

	2011		2012		2013		TOTAAL		
	M	V	M	V	M	V	2011	2012	2013
							M&V	M&V	M&V
BGV 45 dagen (MH)	20	10	18	18	18	12	30	36	30
Immatriculatie-attest (IA)	73	47	70	73	69	48	120	143	117
Verlenging IA	1	11	4	8	8	7	12	12	15
Tijdelijk BIVR (MH)	45	27	61	45	62	38	72	106	100
Verlenging BIVR (MH)	282	180	285	158	293	168	462	443	461
Onbeperkt BIVR (MH)	31	20	15	20	25	21	51	35	46
Tijdelijk BIVR (Humanitair)	0	1	2	2	1	1	1	4	2
Verlenging BIVR (Humanitair)	14	33	17	34	10	21	47	51	31
Onbeperkt BIVR (Humanitair)	5	6	7	4	14	12	11	11	26
Bijlage 13 (BGV)	3	4	3	4	7	4	7	7	11
Verlenging Bijlage 13	0	1	0	0	0	0	1	0	0
TOTAAL	474	340	482	366	507	332	814	848	839

Enkele opmerkelijke vaststellingen bij deze cijfers:

- » De 839 beslissingen tot afgifte of verlenging van een verblijfstitel hebben zowel betrekking op de nieuwe slachtoffers van 2013, als die van vóór 2013, die zich in een fase van het statuut bevinden en tegenover wie één of meerdere beslissingen zijn genomen;
- » Iets meer dan 3 van de 5 verblijfsbeslissingen betreft mannen, dat is het hoogste aandeel tot nog toe;
- » Het aantal machtigingen tot verblijf voor onbepaalde duur, om humanitaire redenen, ligt opmerkelijk hoger dan de vorige jaren;
- » Het flink lagere aantal 'instap-documenten' (BGV 45 dagen +IA) valt op, het gaat om 147 documenten in 2013, na 179 in 2012.

4.2.3. De slachtoffers van 2007

Het Centrum vroeg aan de cel MINTEH om na te gaan wat er verblijfsadministratief geworden is van de 161 slachtoffers mensenhandel en mensensmokkel voor wie de DVZ in 2007 een eerste verblijfsdocument afleverde. Lang niet alle gedetailleerde en interessante informatie kon in dit bestek worden weergegeven. We bieden u de volgende selectie aan.

Tabel 9. Kenmerken, per 31 december 2007, van de slachtoffers mensenhandel voor wie in 2007 een eerste document is afgeleverd (Bron: DVZ, berekeningen Lionel Brackman, cel MINTEH)

	Seksuele uitbuiting	Economische uitbuiting	Andere	TOTAAL
< 18	2	5	0	7
18-25	25	18	1	44
26-30	10	41	1	52
> 30	10	48	0	58
Totaal	47	112	2	161
Vrouwen	47	33	1	81
Mannen	0	79	1	80

Tabel 10. Administratieve situatie op 31 oktober 2013 van de 161 slachtoffers mensenhandel voor wie in 2007 een eerste verblijfsdocument is afgeleverd (Bron: DVZ, berekeningen Lionel Brackman, cel MINTEH).

		M	V	TOTAAL
Kaart A	Tijdelijk verblijf in het kader van de mensenhandel procedure	8	2	10
	Tijdelijk verblijf in het kader van regularisatieprocedure	3	1	4
	Tijdelijk verblijf op grond van subsidiaire bescherming	2	0	2
TOTAAL		13	3	16
Kaart B	Definitief verblijf in het kader van de mensenhandel procedure	25	33	58
	Definitief verblijf in het kader van een regularisatieprocedure	18	14	32
TOTAL		43	47	90
Kaart E	Vestiging als EU-werknemer	1	1	2
Kaart F en F+	Gezinshereniger	1	5	6
IK van Belg	Belgen	5	1	6
TOTAAL		7	7	14
TOTAAL WETTELIJK INGESCHREVEN		63	57	120
Overleden		0	1	1
Hangend regularisatiedossier		0	1	1
Ministerieel besluit van terugwijzing		1	0	1
Gedwongen verwijderd		0	1	1
Vrijwillig teruggekeerd		5	5	10
Onbekend		14	13	27
TOTAAL NIET INGESCHREVEN		20	21	41

Enkele opmerkelijke vaststellingen bij deze cijfers: 3 op de 4 slachtoffers mensenhandel die in 2007 in het statuut stapten, verblijven in 2014 nog wettig op het grondgebied, het merendeel heeft een verblijfsvergunning voor onbepaalde duur. Van 27 personen verkeert de DVZ in het ongewisse, evenals van de persoon die een ministerieel besluit van terugwijzing kreeg. Daarvan is niet geweten of deze dame het grondgebied heeft verlaten. Eén man verblijft feitelijk nog in België, wachtend op een humanitaire verblijfsbeslissing.

280 De kaarten in de kolom links van deze tabel zijn de elektronische identiteitskaarten A tot en met F. Zie: <https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/Pages/Elektronischevreemdelingenkaarten.aspx>.

Tabel 11. Redenen voor de stopzetting van de procedure mensenhandel (Bron: DVZ, berekeningen Lionel Brackman, cel MINTEH)

Duur procedure MH	Reden arrest MH	Sector		ALGEMEEN-TOTAL
		economische	prostitutie	
<1 jaar	Centrum	14	11	25
	Parket	4	4	8
TOTAAL <1 AN		18	15	33
1-2 jaar	Centrum	4	2	6
	Overlijden	1	0	1
	Parket	7	2	9
TOTAAL 1-2 ANS		12	4	16
2-3 jaar	61/5	1	0	1
	Centrum	3	0	3
	Parket	4	1	5
TOTAL 2-3 JAAR		8	1	9
3-4 jaar	Centrum	1	0	1
TOTAAL 3-4 JAAR		1		1
4-5 jaar	61/5	0	1	1
	Parket	1	0	1
TOTAAL 4-5 JAAR		1	1	2
ALGEMEEN TOTAAL		0	21	61

“Centrum”: Eén van de gespecialiseerde centra meldt aan de DVZ de stopzetting van de begeleiding, bijvoorbeeld wegens terugkeer, niet naleving van de begeleidingsvoorwaarden, verdwijning, ...

“Parket”: Het parket meldt de DVZ dat het de persoon niet langer beschouwt als een slachtoffer mensenhandel.

De vermelding ‘61/5’ betekent dat het slachtoffer een verblijfstitel voor onbepaalde duur verwierf in het kader van de procedure mensenhandel.

Lang niet alle stopzettingen hebben ertoe geleid dat deze personen het land verlieten. Zoals blijkt in de hieraan voorafgaande tabel, ontving een belangrijke fractie een verblijfsstatus op andere gronden.

4.3. Nabeschuwing

De belangrijkste aanvulling die de Dienst Vreemdelingenzaken zou kunnen overwegen, ligt in het aangeven van het aantal individuen voor wie een verblijfsbeslissing mensenhandel is genomen in de rapportage. De 839 genomen verblijfsbeslissingen omvatten soms meerdere beslissingen betreffende dezelfde persoon (een eerste, tweede of derde document in het referen-

tiejaar). Wanneer verduidelijkt wordt om hoeveel individuele personen het gaat, krijgen we een beeld van de omvang van de populatie, die zich in het mensenhandelstatuut bevond op enig ogenblik van het referentiejaar.

5. DATA VAN DE GESPECIALISEERDE CENTRA VOOR SLACHTOFFERS

5.1. Omschrijving

We rapporteren hier de cijfers van de slachtoffers voor wie de gespecialiseerde centra in de loop van 2013 een eerste, nieuwe, begeleiding hebben opgestart. De cijfers over de nieuwe begeleidingen beantwoorden aan de typologie die in de omzendbrief van 26 september 2008 is voorzien.²⁸¹ Zodra de eerste fase (reflectieperiode) is opgestart, en dus een bevel om het grondgebied te verlaten is afgeleverd, is er sprake van een begeleiding. De vorm van de psychosociale en juridisch-administratieve begeleiding kan naargelang het centrum verschillen.

Voor het tweede jaar op rij publiceert het Centrum in dit jaarverslag geïntegreerde tabellen, één voor mensenhandel en één voor mensensmokkel, die zowel de leeftijd, het geslacht, de nationaliteit en de uitbuitingsfinaliteit weergeven. Elk van de gespecialiseerde centra heeft daartoe de nodige cijfers aangeleverd, die

het Centrum telkens in één tabel heeft verwerkt.

Op grond van de hierna weergegeven informatie kan men zich geen beeld vormen van de volledige begeleidingsactiviteit en opvangcapaciteit van de centra. De duur van de begeleiding, een erg belangrijke indicator, blijft onbesproken, omdat hij beter en meer terecht aan bod komt in een afzonderlijke beschrijving en analyse. De cijfers van de DVZ over de verlenging van documenten, in het kader van de mensenhandelprocedure, vormen er wel een mogelijke indicator voor; ze vertoonden in 2013 een stijging.

Een rapportage over en analyse van de meldingen van personen voor wie geen begeleiding is opgestart, is binnen het bestek van dit verslag niet mogelijk, hoewel dat zeker relevant zou zijn voor de kennis van en het beleid rond mensenhandel en uitbuiting. De behandeling van alle aanmeldingen vormt een belangrijke verantwoordelijkheid en een grote werklast voor de centra. Voor meer informatie nodigen we u uit om hun jaarverslagen te raadplegen.

²⁸¹ Zie: omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

5.2. Voorstelling

Tabel 12. Nieuwe begeleidingen opgestart door de gespecialiseerde centra voor, 2006-2012, voor slachtoffers mensenhandel én slachtoffers mensensmokkel (Bron: jaarverslagen Mensenhandel en Mensensmokkel, Centrum)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
172	179	196	158	141	153	174	148

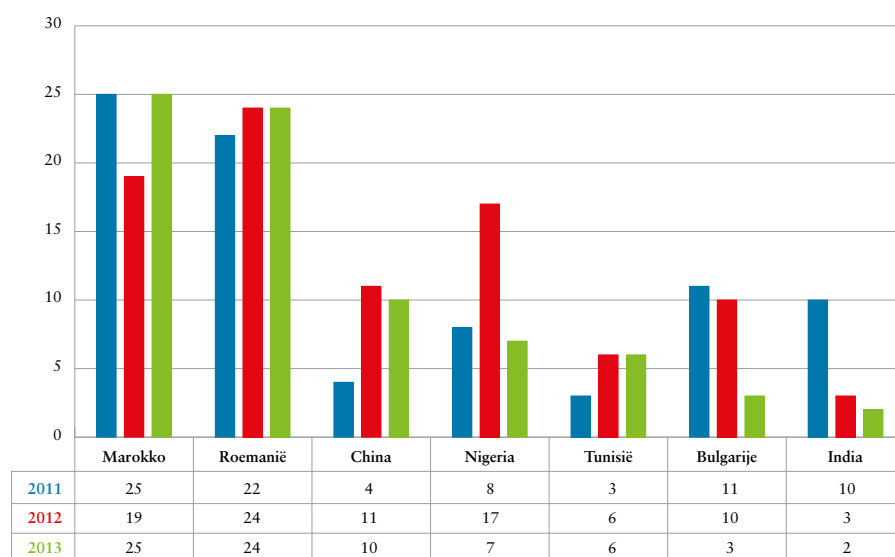
Tabel 13. Nieuwe begeleidingen opgestart door de gespecialiseerde centra, uitsluitend voor slachtoffers mensenhandel (Bron: Gespecialiseerde centra en federaal Migratiecentrum)

2010	2011	2012	2013
130	133	143	133

Tabel 14. Nieuwe begeleidingen opgestart voor slachtoffers van mensenhandel, volgens uitbuitingsfinaliteit, geslacht en leeftijdsgroep
(Bron: gespecialiseerde centra, bewerking Centrum)

Nationaliteit	Seksueel				Bedelarij				Economisch				TOTAAL
	Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		
	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	
Marokko		2								6		17	25
Roemenië		9								4		11	24
China		2								2		6	10
Nigeria		6										1	7
Tunesië												6	6
Egypte								1				4	5
Albanië		4											4
Bangladesh												4	4
Slovakije										4			4
Algerije												3	3
België		3											3
Bulgarije		3											3
Guinee												3	3
Hongarije		3											3
Brazilië												2	2
Congo		1										1	2
Guinee-Bissau												2	2
India												2	2
Letland		2											2
Spanje										1		1	2
Ver. Kon.												2	2
Bhutan												1	1
Burkina Faso												1	1
Colombia		1											1
Dom. Rep.		1											1
Equ. Guinea		1											1
Ethiopië										1			1
Ghana												1	1
Kameroen										1			1
Liberia		1											1
Servië									1				1
Sierra Leone		1											1
Tsjechië												1	1
Thailand		1											1
Togo		1											1
Turkije												1	1
SUBTOTAAL	42		0		0		1		20		70		
TOTAAL	0	42	0	0	0	0	0	1	1	19	0	70	133

Figuur 2. Evolutie van de nationaliteiten die de laatste 5 jaar in de top vijf van de cijfers van de gespecialiseerde centra voorkomen
(Bron: gespecialiseerde centra, bewerking Centrum)

Het Belgisch systeem vormt een gesloten systeem. De cijfers van de opgestarte begeleidingen door de gespecialiseerde centra en de afgegeven verblijfsdocumenten (DVZ), weerspiegelen daardoor logischerwijze die van de DVZ.

- » Ze tonen aan dat van elke drie slachtoffers die in 2012 voor het eerst zijn begeleid, nog steeds één een EU-nationaliteit heeft (als we daar de drie Belgische

vrouwelijke slachtoffers bijrekenen);

- » Meer dan één op de twee nieuw begeleide slachtoffers is een mannelijk slachtoffer van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting;
- » Net geen veertig van de nieuw begeleide slachtoffers zijn afkomstig uit Noord-Afrika;
- » Drie slachtoffers hebben de Belgische nationaliteit.

5.3. Nabeschuwing

Nu de Dienst Vreemdelingen zaken het mogelijk maakt om op te volgen wat er met de slachtoffers uit het verleden gebeurt, moet het binnenkort mogelijk zijn om na te gaan hoe het met de socio-economische integratie verloopt van de mensen die in het slachtofferstatuut waren en nadien toegelaten werden tot verblijf. Vele slachtoffers mensenhandel maken al gebruik van hun recht op werk tijdens de mensenhandelprocedure. Of deze slachtoffers en andere de weg naar de arbeidsmarkt (blijven) vinden, is een belangrijke vraag met het oog op de evaluatie, de begeleiding van slachtoffers en een mogelijke aansturing ervan.

6. JUSTITIËLE DATA

6.1. Omschrijving

Op verzoek van het Centrum heeft de Dienst Strafrechtelijk Beleid informatie aangeleverd over de veroordelingen voor mensenhandel. Die informatie bestaat uit gegevens die betrekking hebben op het jaar 2013 en een vervollediging van de gegevens die betrekking hebben op 2012.

De statistieken zijn opgemaakt aan de hand van gegevens uit het Centraal Strafreregister. Daarin staan de beslissingen ingeschreven die kracht van gewijsde hebben; ze zijn door de griffies van de hoven en rechtbanken aan het Strafreregister overgemaakt. Die

inschrijvingen gebeuren nog manueel (terwijl politie en parketten een beroep doen op geautomatiseerde dataverwerking). Vandaar dat de cijfers blijvend geactualiseerd moeten worden.

De aangeleverde gegevens omvatten nog de volgende informatie over de veroordelingen: de verzwarende omstandigheden vastgesteld bij elke veroordeling, het type en het aantal straffen uitgesproken bij elke veroordeling, en de uitbuitingsfinaliteit voor een aantal veroordelingen uit 2011.

6.2. Voorstelling

Tabel 15. Veroordelingen voor mensenhandel (Bron: Dienst Strafrechtelijk Beleid, bewerking Centrum)

A.

Jaar	Veroordelingen
2011 (vaststelling in december 2012)	68
2012 (vaststelling in november 2013)	77
2013 (vaststelling in december 2013)	70

Van de 77 veroordelingen van 2012, maakte de Dienst Strafrechtelijk Beleid een steekproef van 49 veroordelingsbulletins, om vast te stellen dat de hiernavolgende uitbuitingsfinaliteiten aan de basis lagen:

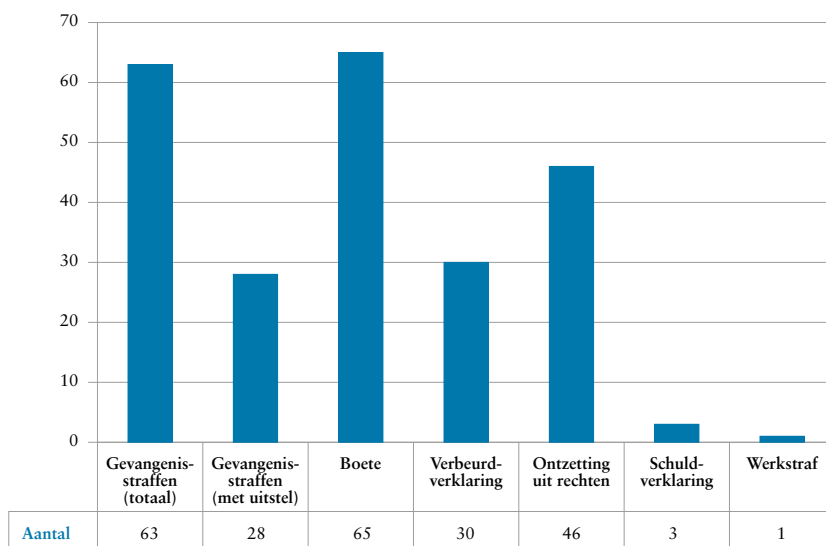
B.

Uitbuitingsfinaliteiten	Veroordelingen
Mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting	29
Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting	15
Meer dan één uitbuitingsfinaliteit	1
Niet vermeld in het bulletin	4

Voor de veroordelingen van 2012, waarvoor de uitbuitingsfinaliteit bekend is, zijn er twee keer zoveel gevallen van seksuele uitbuiting als zaken van economische uitbuiting. Idealiter kennen we ook de looptijd van deze dossiers. Dat zou toelaten inzicht te verwerven in hoe mensenhandeldossiers worden beoordeeld, met name of de omschrijving van mensenhandel met het oog op uitbuiting van werk makkelijker of moeilijker tot een daadwerkelijke veroordeling aanleiding geven. Ook andere verklaringselementen komen op, zoals het verschil, op vlak van bewijsvoering, tussen de uitbuitingsvormen, de kloof tussen illegaal werk, uitbuiting van werk en werk in omstandigheden die strijdig met de menselijke waardigheid worden geacht, ...

Voor de veroordelingen van 2013 kan met zekerheid worden gesteld dat een hertelling eind 2014 nog zal leiden tot een stijging van de cijfers.

Figuur 3. Straffen uitgesproken voor mensenhandel (Bron: Dienst Strafrechtelijk Beleid)

Uitleg: in dezelfde zaak kunnen meerdere straffen uitgesproken zijn. Voor 28 van de 63 gevangenisstraffen werd (al dan niet gedeeltelijk) uitstel verleend. Er werd zowel in relatieve als in absolute cijfers minder uitstel verleend dan in de veroordelingen van 2012. Het aantal verbeurdverklaringen daarentegen daalde dan weer licht.

De meest opvallende vaststelling uit tabel 16 is de volgende: langere gevangenisstraffen werden uitgesproken in 2013 dan voorheen. Bijna 50% van de veroordelingen tot een gevangenisstraf, zijn uitgesproken voor een duur van 3 jaar tot minder dan 5 jaar of voor 5 jaar en meer. Dat is een stijging met bijna 10%, sinds 2011, toen dat percentage net boven de 40% uitkwam.

Tabel 16. Duur van de gevangenisstraffen (Bron: Dienst Strafrechtelijk Beleid)

Beslissingen in 2013	Aantal	%
Minder dan 1 jaar	9	14,3
1 jaar tot minder dan 3 jaar	24	38,1
3 jaar tot minder dan 5 jaar	17	27
5 jaar en meer	13	20,6
TOTAAL	63	100

6.3. Nabeschuwing

De achterstand bij de verwerking van bulletins van veroordelingen bij het Centraal Strafregister wordt al maar beter ingehaald.

BESLUIT

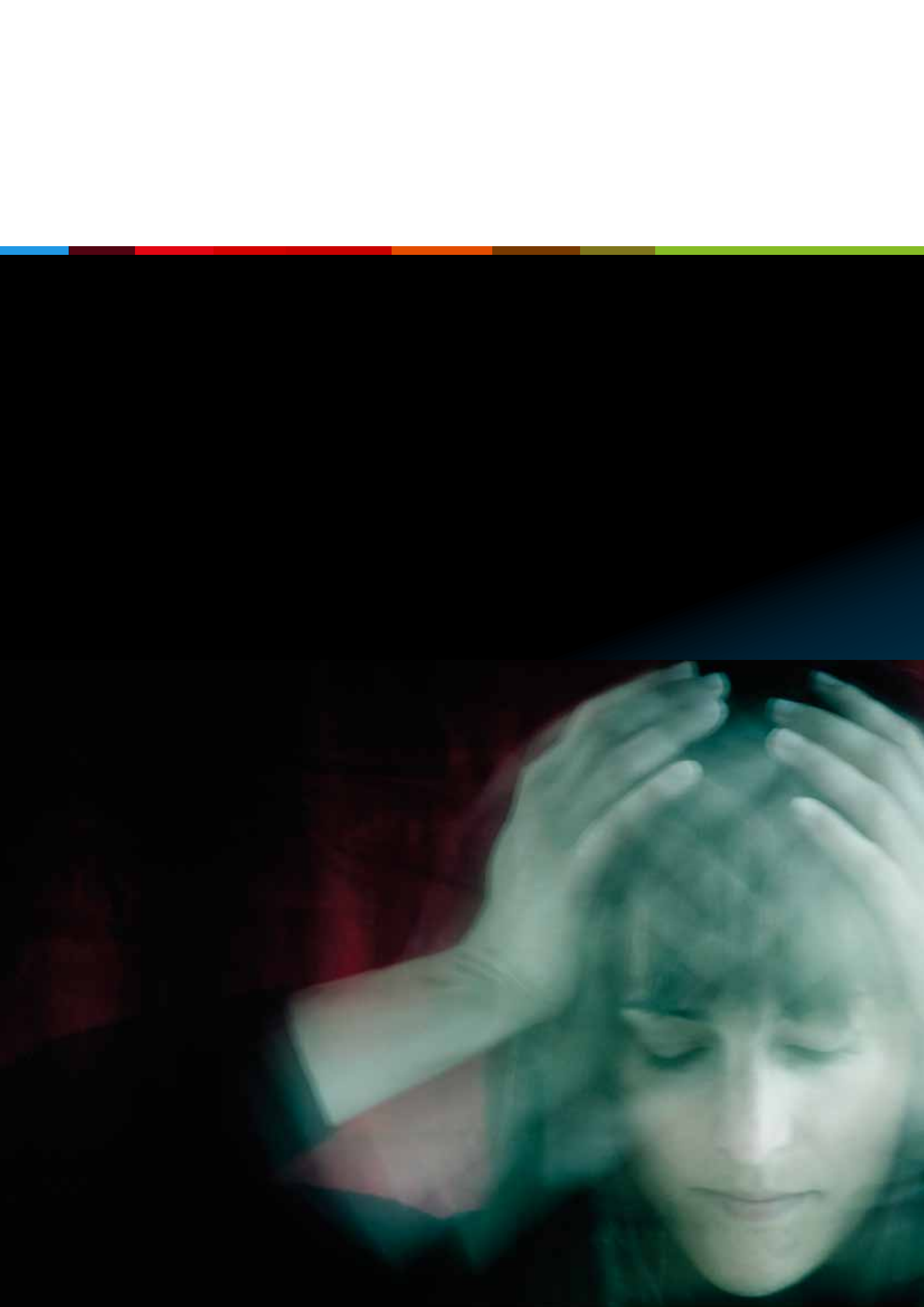
Elke actor kan aan zijn eigen statistische informatie nog heel wat verbeteringen aanbrengen – onder meer door standaardisering - opdat longitudinale en transversale analyse mogelijk zouden zijn.

We vragen dan ook met aandrang dat de nieuwe federale regering van dat instrumentarium werk maakt. Dat betekent: ook definitief klaarheid durft scheppen met betrekking tot het informatie- en analysecentrum voor mensenhandel en mensensmokkel (IAMM). Dat is nodig als men een echt analyse- en datamodel wil.

Misschien kan het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) wel een rol spelen met het oog op het vinden van een methodiek waarmee uit binnenkomende dossiers bij de parketten een minimum aan informatie wordt ingewonnen over de slachtoffers die bij die zaken betrokken zijn.

Ten aanzien van de socio-economische integratie van slachtoffers uit het verleden, die definitief tot een verblijf in België zijn toegelaten: de mogelijkheden zijn inmiddels ook voor handen om informatie in te winnen over hun trajecten op vlak van socio-economische integratie en werk in het bijzonder.

Maar zoals eerder gesteld: voor alle actoren moet de zoektocht naar informatie en kennis over slachtoffers van feiten van mensenhandel die zich niet in het mensenhandelstatuut bevinden een absolute prioriteit vormen.

Hoofdstuk IV

**OVERZICHT VAN DE
RECHTSPRAAK (2013
- APRIL 2014)**

In dit hoofdstuk geeft het Centrum een overzicht van relevante rechtspraak tussen 2013 en april 2014 in mensenhandel- en mensensmokedossiers.²⁸² Dit overzicht is gebaseerd op de dossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld en op de beslissingen die we ontvingen van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers.

Het gaat om 50 beslissingen van gerechtelijke instanties en 3 beslissingen van de Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden,²⁸³ waarvan de meest interessante hieronder staan opgesomd.²⁸⁴ Het betreft 30 beslissingen in 26 zaken uit verschillende rechtsgebieden van het land:

- » 14 beslissingen hebben betrekking op mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Ze zijn uitgesproken in het rechtsgebied van het hof van beroep van Antwerpen (Mechelen, Turnhout, Antwerpen), Brussel (Brussel, Leuven), Luik (Luik, Verviers) en Bergen (Doornik, Bergen).

Bij mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting wordt vaak het gebruik van dwang en geweld vastgesteld. Juridische constructies om uitbuiting te vergemakkelijken worden gebruikt bij de meest complexe vormen van uitbuiting. Wat betreft de discussie over het concept 'netwerk' bij mensenhandel vielen ook verschillende uitspraken, met name in een zaak van kinderpornografie. Opvallend was tenslotte ook een interessante beslissing in een dossier van een "gedwongen" gewoonterrechtelijk huwelijk.

- » 14 beslissingen hebben betrekking op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. De beslissingen zijn uitgesproken in verschillende sectoren en worden daarom per activiteitssector toegelicht (landbouw, horeca, maneges, carwash, transport, bouw, bakkerij, slagerij, sorteren van tweedehandskleding, huishoudelijke arbeid). Die beslissingen zijn uitgesproken in het rechtsgebied van het hof van beroep van Antwerpen (Antwerpen, Turnhout), Brussel (Brussel, Nijvel), Gent

(Gent, Brugge, Kortrijk), Luik (Luik) en Bergen (Charleroi).

Bij mensenhandel met het oog op economische uitbuiting volstaat het niet om een werknemer een loon onder de wettelijke barema's en strijdig met de sociale wetgeving uit te betalen om over mensenhandel te kunnen spreken. Om tot het besluit te komen dat bepaalde werkomstandigheden in strijd zijn met de menselijke waardigheid en het constitutioneel bestanddeel van een mensenhandelsmisdrijf uitmaken, namen de rechters meerdere van de volgende elementen in acht: werkomstandigheden en werkomgeving (bovenmatige werkuren, belachelijk laag loon, ontbreken van rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, afhoudingen van het loon onder diverse voorwendselen, afhankelijkheid ten aanzien van de werkgever. Andere vaststellingen zijn de gebruikmaking van frauduleuze detachering of inzet van schijnzelfstandigen om de uitbuiting te verhullen.

- » Een beslissing van de rechtbank van Luik heeft zich uitgesproken over feiten van gedwongen criminaliteit. Ook al kwam de invalshoek mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit niet aan bod, toch is deze zaak van verkoop van verdovende middelen belangwekkend.
- » Tenslotte worden ook 3 beslissingen van de Commissie voor hulp aan slachtoffers toegelicht.

282 Enkele beslissingen uit de rechtspraak van begin 2013 komen ook in het vorige verslag aan bod (zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 66 en volgende).

283 Over deze commissie, zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 57-64.

284 Het gaat hier ofwel om juridisch, dan wel feitelijk interessante beslissingen.

I. MENSENHANDEL MET HET OOG OP SEKSUELE UITBUITING

Massagesalon

In een *zaak waarover de rechtbank van Mechelen zich heeft uitgesproken*²⁸⁵ worden tien beklaagden vervolgd voor mensensmokkel, mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, criminele organisatie en hulp bij illegale binnenkomst. Twee van de beklaagden worden ook vervolgd voor witwassen. Ze buitten Thaise vrouwen uit in massagesalons. Die jonge vrouwen moesten tussen de 10.000 en 15.000 euro betalen om naar België te komen. Ze werden met valse beloftes gelokt en kwamen in massagesalons terecht, waar ze seksuele prestaties moesten leveren tegen betaling. De helft van hun opbrengsten moesten ze afstaan aan de uitbuiters. Zolang ze schulden hadden, werden al hun inkomsten ingehouden. Voorts moesten ze een bedrag betalen voor huisvesting en hun paspoort afgeven, totdat ze hun volledige schuld hadden terugbetaald. Elke beklaagde vervulde een welbepaalde rol (rekruteren van vrouwen en regelen van de documenten, zaakvoerder van massagesalon,...). De rechtbank heeft deze tenlasteleggingen gedeeltelijk aangenomen en kent de burgerlijke partijen schadevergoedingen toe tussen de 4.000 en 8.000 euro. Ook worden verbeurdverklaringen (met uitstel) uitgesproken.

Escortservice

Een zaak betreffende een escortservice werd behandeld door de *correctionele rechtbank van Turnhout*²⁸⁶, waarbij een zaakvoerder van een massagesalon veroordeeld werd voor mensenhandel (tegenover een jonge Roemeense vrouw) en uitbuiting van prostitutie (tegenover een twintigtal jonge vrouwen). Hij zette jonge vrouwen aan het werk, die klanten thuis of op hotel gingen bezoeken (escort). In ruil voor een deel van de winst regelde hij het vervoer. Het jonge Roemeense slachtoffer zei dat ze naar België was gekomen, met de belofte hier regulier werk te krijgen. Toen ze zonder geld zat, kon ze niet anders dan in de prostitutie te

gaan werken. De beklaagde heeft ze leren kennen via de portier van een dancing, die haar een baan in een massagesalon had voorgesteld. De beklaagde stond in voor de opvang en huisvesting van het slachtoffer. Tegen betaling kreeg ze onderdak in een door de beklaagde uitgekozen appartement. Hij bracht haar naar klanten en hield de helft van haar inkomsten voor zichzelf. Door haar preciaire verblijfs- en financiële situatie, was ze afhankelijk van de beklaagde. De rechtbank wijst er in dat verband op dat het weinig relevant is dat het slachtoffer ermee had ingestemd, en voordien ook al voor andere personen in dezelfde sector had gewerkt. De beklaagde dreigde er bovendien mee haar ouders in te lichten over haar activiteiten als sekswerker indien ze het zou stopzetten en hij hield haar voor dat ze aandeelhoudster in zijn zaak kon worden.

Kwetsbare slachtoffers

In een zaak van uitbuiting van prostitutie van een Roemeense jonge vrouw heeft de *correctionele rechtbank van Brussel*²⁸⁷ de tenlastelegging mensenhandel en diverse inbreuken inzake prostitutie aangenomen tegen een beklaagde. Die had de jonge vrouw geronseld met de belofte op een baan als danseres. Hij had haar valse identiteitspapieren gegeven en de reis georganiseerd. Ze moest zich prostitueren in een bar in de Aarschotstraat. Met haar prostitutieopbrengsten moest ze de vitrinetaks van 240 euro betalen en de rest gaf ze af aan de beklaagde. De beklaagde is veroordeeld tot een gevangenisstraf van 40 maanden en een boete van 1.000 euro. De rechtbank kent de burgerlijke partij *ex aequo et bono* een bedrag toe van 2.000 euro wegens morele schade.

In een *zaak die in Luik is voorgekomen*²⁸⁸ heeft de rechtbank o.a. de tenlastelegging mensenhandel en tenlasteleggingen inzake prostitutie aangenomen tegenover verschillende beklaagden, die de Belgische jonge vrouwen door prostitutie in een preciaire sociale situatie

285 Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 9 april 2014, 9de k. (definitief).

286 Corr. Turnhout, 27 maart 2013, 13de k. (definitief).

287 Corr. Brussel, 30 augustus 2013, vakantiekamer (definitief).

288 Corr. Luik, 12 februari 2014, 8de k. (definitief).

hadden uitgebuit. De *modus operandi* van de hoofdbeklaagde, die na verloop van tijd ook door andere beklaagden werd gehanteerd, was de volgende: hij spoorde jonge vrouwen in noodsituaties op die inkomsten, noch werk hadden en rekruteerde ze. Vervolgens deed de beklaagde alsof hij een liefdesrelatie aanging (loverboy), om de jonge vrouw zowel sentimenteel als financieel afhankelijk te maken. Uiteindelijk kwam ze in de prostitutie terecht, waarbij haar tijdsbesteding nauw in de gaten werd gehouden. Geleidelijk aan namen de jonge vrouwen afstand van hun familie en moesten ze bankkaart en identiteitspapieren afgeven. Alle opbrengsten uit de prostitutie moesten ze afstaan. De jonge vrouwen die niet voldoende geld opbrachten of niet wilde luisteren, kregen slaag of werden bedreigd. Elke beklaagde had een welbepaalde rol (vervoer en controle van de jonge vrouwen, huisvesting en organisatie van de prostitutie, ...).

Dwang en seksueel geweld

De *correctionele rechtbank van Leuven*²⁸⁹ heeft zich moeten uitspreken in een bijzonder gewelddadige zaak van mensenhandel, waarin verschillende Roemeense beklaagden werden veroordeeld voor mensenhandel en criminele organisatie. Deze beklaagden buitten de prostitutie van Roemeense jonge vrouwen uit. De vrouwen, die in een precaire familiale en financiële situatie zaten en op zoek waren naar een beter leven, werden geronseld onder het mom van een job in de landbouw in Portugal. Heel snel kwamen ze in contact met de hoofdbeklaagde, aan wie ze verkocht waren. Ze werden onder dwang en seksueel geweld, verplicht zich in verschillende bars te prostitueren. Hun opbrengsten moesten ze afstaan aan de beklaagde. Een van de slachtoffers werd, tot twee keer toe, tot abortus gedwongen. Regelmatig werden ook hun families bedreigd. De slachtoffers konden zich niet vrij bewegen en mochten ook geen telefonisch contact opnemen met hun familie. Elke beklaagde had een bepaalde functie: één besliste welke meisjes werden aangekocht en in welke vitrine ze belandden, een andere stond in voor het transport naar de bars, één moest de meisjes in het oog houden, en nog een andere zei hen hoe ze zich moesten kleden, ... Een slachtoffer kreeg een morele schadevergoeding van 5.000 euro en materiële schadevergoeding van 25.000 euro. Twee andere kregen 5.000 euro wegens morele schade.

289 Corr. Leuven, 4 juli 2013, 17de k.

Het *hof van beroep van Brussel* heeft deze veroordelingen van eerste aanleg gedeeltelijk bevestigd.²⁹⁰

In een andere zaak heeft de *correctionele rechtbank van Antwerpen*²⁹¹ acht beklaagden van Roemeense afkomst veroordeeld die samen een criminele organisatie vormden die zich schuldig maakte aan mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. De slachtoffers werden in Roemenië geronseld door hun 'partner' die hen een job voorspiegelde in de horeca of als poetsvrouw. Eenmaal in België moesten ze zich prostitueren. Dat ging gepaard met slagen, verkrachtingen, afstaan van de inkomsten uit prostitutie, geen vrijheid om te komen of te gaan en bedreigingen ten aanzien van hun familie in Roemenië. Een aantal slachtoffers gaven vrijwel onmiddellijk duidelijke en gedetailleerde verklaringen, anderen waren aarzeland gelet op hun 'band' met beklaagden maar de rechtbank doorprikte, aan de hand van de gegevens in het strafdossier, deze gereserveerde houding.

De meeste beklaagden kregen straffen tussen de vier jaar en dertig maanden, maar de hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot acht jaar gevangenis.

Schijnhuwelijk

De *correctionele rechtbank van Leuven*²⁹² heeft verschillende Nigeriaanse en Ghanese beklaagden veroordeeld voor mensenhandel. De beklaagden hadden in Nigeria en Ghana jonge Nigeriaanse vrouwen geronseld met de belofte dat ze in België konden studeren. Deze vrouwen kregen vervolgens een verblijfsrecht in België, via de procedure voor gezinshereniging na een schijnhuwelijk met een Belg van Afrikaanse afkomst (onder wie een aantal beklaagden), desgevallend onder een valse Ghanese nationaliteit. Zodra ze in België waren, werden ze verplicht zich te prostitueren en een groot deel van hun opbrengsten af te staan, om hun reisschuld terug te betalen. Indien ze niet genoeg verdienden, deinsden de beklaagden er niet voor terug hen onder druk te zetten en de meisjes, of hun familie, via voodooopraktijken te bedreigen.

290 Brussel, 13 november 2013, 13de k.

291 Corr. Antwerpen, 11 maart 2014.

292 Corr. Leuven, 16 april 2013, 17de k. (definitief).

Mensenhandel en netwerk

In een zaak *voor de correctionele rechtbank van Brussel*²⁹³ werden drie Albanese beklaagden veroordeeld (een van hen op tegenspraak, de andere bij verstek) voor mensenhandel en verschillende inbreuken inzake prostitutie. Ze hadden de prostitutie uitgebuit van verschillende Oekraïense jonge vrouwen, die zich eerst met valse Tsjechische papieren in Italië hadden moeten prostitueren, vooraleer ze in België zijn terechtgekomen. Een groot deel van hun opbrengsten moesten ze afstaan. Een van de beklaagden maakte bovendien gebruik van geweld. De verklaringen van de slachtoffers worden gestaafd door waarnemingen en controles van de politie.

De rechtbank volgt de interpretatie van de eerste beklaagde niet, volgens dewelke mensenhandel niet als zodanig de persoon die werft teneinde zelf een ander uit te buiten, beoogt. De wet maakt namelijk geen enkel onderscheid naargelang de dader van de seksuele uitbuiting al dan niet de dader van mensenhandel is. De term “om [het misdrijf] te laten plegen” kan immers worden geïnterpreteerd als “om hem [het misdrijf] te laten plegen” of “om een derde [het misdrijf] te laten plegen”.

De beklaagden worden veroordeeld tot gevangenisstraffen tot 5 jaar (deels met uitstel). De rechtbank spreekt ook de verbeurdverklaring uit van de vermogensvoordelen die de misdrijven de verschillende beklaagden hebben opgeleverd, voor sommen tussen de 2.000 en 62.200 euro. De burgerlijke partij krijgt voor materiële en morele schade samen *ex aequo et bono* 5.000 euro.

Juridische constructies om uitbuiting te verdoezelen

De *correctionele rechtbank van Luik*²⁹⁴ heeft verschillende beklaagden veroordeeld voor o.m. mensenhandel en diverse inbreuken inzake prostitutie. Ze maakten deel uit van een organisatie die vooral Bulgaarse prostituees uitbuitte in verschillende bars. De twee hoofdbeklaagden zorgden voor het startkapitaal voor de twee bars, waar de jonge vrouwen zich prostitueerden. Om de uitbuiting te verdoezelen, schakelden ze de

diensten in van een medebeklaagde. Die moest toezicht houden maar de winsten gingen uiteindelijk naar de twee hoofdbeklaagden, die de gelden ook beheerden. Onder het mom van een drankgelegenheid, werden die bars ter beschikking gesteld van personen die zich prostitueerden, tegen betaling van een vitrinerecht aan de exploitante van de bar. De vrouwen werkten onder het statuut van loontrekkende als opdienster, maar wel met valse contracten. Ze kregen geen loon maar moesten een deel van de opbrengsten uit hun prostitutie aan de exploitante afstaan. Ze moesten 7 dagen op 7, 12 uur per dag werken, tegen betaling van een vitrinerecht tussen de 200 à 250 euro. Zodra ze presentaties leverden, ging de bar op slot.

De rechtbank wijst er hier ook op dat het feit dat de prostituees geen aanspraak hebben gemaakt op het statuut van mensenhandel, niet betekent dat het misdrijf daarom vervalt. Volgens de rechtbank ging het hier bovendien om mensenhandel van een zekere omvang via een samenwerkingsverband, dat werd gekenmerkt door een op bedachtzame en hiërarchische manier georganiseerde structuur: de twee hoofdbeklaagden opereerden in de schaduw, terwijl de twee medebeklaagden het handelsfonds en/of het gebouw waarin de bar was gevestigd overnamen. Officieel waren ze als “stromannen” zaakvoerster van die bars. Ze deden dit met de hulp van de gezelschapsdames en inden de winsten van de meisjes, onder toezicht van de twee hoofdbeklaagden.

De rechtbank legt de totale som van het illegale voordeel vast op 900.000 euro en gelast de verbeurdverklaring van 300.000 euro in hoofde van drie van de beklaagden, na aftrek van de in beslag genomen en verbeurdverklaarde sommen.

Van een beklaagde die in beroep was gegaan, bevestigt het Hof de veroordeling voor mensenhandel maar verleent haar gewone opschorting van het uitspreken van de veroordeling voor een periode van drie jaar, door het overschrijden van de redelijke termijn.²⁹⁵

In een *andere zaak, waarover eerst de rechtbank van Doornik en vervolgens het hof van beroep van Bergen uitspraak heeft gedaan* en waar de hoofdbeklaagde een systeem had ontwikkeld van huizen voor ontucht en de uitbuiting van prostitutie (systematisch

293 Corr. Brussel, 15 juli 2013, vakantiekamer (definitief).

294 Corr. Luik, 24 april 2013, 8de k.

295 Luik, 25 februari 2014, 4de k.

inschakelen van handelsvennootschappen, gebruik van valse contracten,...), oordeelt het *hof van beroep van Bergen*²⁹⁶ dat hier geen sprake is van mensenhandel omdat de beklaagden niet binnen een netwerk hebben gehandeld en dat die bepaling dus niet op hen van toepassing is. Het hof bevestigt wel de veroordelingen die de *correctionele rechtbank van Doornik*²⁹⁷ in eerste aanleg heeft uitgesproken voor de tenlasteleggingen: rekruteren en uitbuiting van ontucht of van prostitutie van heel wat jonge vrouwen, het houden van een huis van ontucht of prostitutie en van criminele organisatie.

“Gedwongen” huwelijk op basis van gewoonterecht

Het Centrum heeft voor het eerst weet van de toepassing van bepalingen inzake mensenhandel in een zaak van een gewoonterechtelijk huwelijk van twee minderjarigen, waarvan het meisje jonger dan zestien jaar was. De *correctionele rechtbank van Verviers*²⁹⁸ heeft zich hierover uitgesproken. In deze zaak worden de ouders van deze minderjarigen o.m. vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, verkrachting en aanranding van de eerbaarheid met geweld en bedreigingen.

De twee families wilden een liefdesrelatie tussen hun kinderen omkaderen. De ouders van de jonge man hebben een som geld overhandigd aan de ouders van het jonge meisje. Dat bedrag was afhankelijk van het feit of het jonge meisje nog al dan niet maagd was, zoals de traditie het wil. Een feest werd georganiseerd, waarna de minderjarigen, bij de familie van de jonge man, seksuele betrekkingen hebben gehad. Het jonge meisje is toen ook ingetrokken in de familie van de jonge man. Ze moest er huishoudelijke taken verrichten, waardoor ze vaak afwezig was op school.

De rechtbank beschouwt de tenlasteleggingen van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid als mededaders in hoofde van de ouders als gegrond²⁹⁹, ook al hebben ze de feiten zelf niet gepleegd en ook

al waren ze niet aanwezig bij het plegen ervan. De ouders hebben de relatie van hun kinderen omkaderd en hebben een evenement georganiseerd, dat moest leiden tot het consumeren van de seksuele betrekkingen. Door een kader op te leggen en door een traditie te willen naleven, oordeelt de rechtbank dat ze een bijdrage hebben geleverd en er alles hebben aan gedaan, opdat de jonge man niet zou twijfelen, of zelfs werd aangemoedigd, de eerbaarheid en maagdelijkheid van het jonge meisje te schenden.

Wat mensenhandel betreft, gaat de rechtbank ervan uit dat er wel degelijk sprake was van een overdracht van controle op het minderjarige meisje, om inbreuken van verkrachting, aanranding van de eerbaarheid met geweld en bedreigingen, en bederf van jeugd tegenover het meisje, mogelijk te maken. De overdracht van gezag bleek zowel uit de overhandiging van het geld, als uit de “verhuis” van de minderjarige naar de familie van de jonge man. Alle beklaagden waren er zich overigens van bewust dat het feestje dat was georganiseerd, zou leiden tot seksuele relaties tussen de kinderen. Het bestanddeel met het oog op het laten plegen van het misdrijf is eveneens aangetoond.

Mensenhandel en kinderpornografie

De *rechtbank*³⁰⁰ en het *hof van beroep van Brussel*³⁰¹ hebben zich moeten uitspreken in een zaak van mensenhandel met het oog op kinderpornografie.

In deze zaak wordt de beklaagde, een grafisch kunstenaar en psychiatrisch verpleger, vervolgd voor bederf van jeugd, aanranding van de eerbaarheid, mensenhandel met het oog op kinderpornografie, om tegen betaling, de ontucht of prostitutie van een minderjarige te hebben verkregen, wegens openbare zedenschennis en voor het aanmaken, in het bezit hebben, verspreiden en de verkoop van kinderpornografie.

Tijdens verschillende reizen naar Portugal en Brazilië fotografeerde hij tegen betaling minderjarigen. Op zijn verzoek of bevel begingen ze naakt, seksuele handelingen met zichzelf of met elkaar, of namen ze erotische houdingen aan. Hij geeft bovendien toe, een van de minderjarige Brazilianen, die zich burgerlijke partij heeft gesteld, manueel en oraal te hebben bevredigd.

296 Bergen, 20 september 2013, 4de k. (cassatieberoep aangetekend).

297 Corr. Doornik, 21 juni 2012, 9de k.

298 Corr. Verviers, 30 januari 2014, 11de k. (definitief).

299 Volgens artikel 66 van het Strafwetboek worden beschouwd als daders van een misdaad of een misdrijf “Zij die de misdaad of het wanbedrijf hebben uitgevoerd of aan de uitvoering rechtstreeks hebben meegewerkt; zij die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp hebben verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder hun bijstand niet had kunnen worden gepleegd”.

300 Corr. Brussel, 28 juni 2013, 46me k.

301 Brussel, 8 januari 2014, 13de k.

Het onderzoek in Brazilië ging aan het rollen na klacht van de moeder van een van de jonge slachtoffers, die de politie had laten weten dat de beklaagde kinderen aansprak om hen tegen betaling naakt te laten poseren. Verschillende kinderen konden worden geïdentificeerd. Die hebben verklaard dat de beklaagde op afgelegen stranden foto's van hen nam. Ze werden meer betaald als ze ermee instemden seksuele handelingen op elkaar en/of met elkaar te begaan.

Tijdens het onderzoek in België werd bij huiszoekingen op het domicilie van de beklaagde en dat van zijn ouders, een gigantische hoeveelheid kinderpornografisch materiaal aangetroffen (meer dan 10 miljoen foto's met kinderpornografie).

De rechtbank neemt de voormelde tenlasteleggingen aan (waarvan een aantal gedeeltelijk of geherkwalificeerd) maar spreekt de beklaagde vrij van de tenlastelegging mensenhandel. De beklaagde betwistte de tenlastelegging, omdat hij vond dat het morele element van de inbreuk ontbrak: met die kinderpornofoto's wou hij enkel zijn collectie uitbreiden, om aan zijn eigen seksuele behoeften te voldoen. Het was nooit de bedoeling anderen de kinderen te laten misbruiken, die hij betaalde.

De rechtbank herinnert eraan dat mensenhandel een bijzonder opzet vereist. Op basis van de formulering van de wet ("laten plegen") en van de voorbereidende werkzaamheden, is de rechtbank van oordeel dat het (vroegere) artikel 433^{quinqies}, §1, 1° van het Strafwetboek niet diegene beoogt die zelf anderen ontucht of prostitutie uitbuit – gedrag bestraft door artikel 380, §1, 1° van het Strafwetboek – maar wel de mensenhandelaar die de uitbuiting van de ontucht of van prostitutie van zijn slachtoffers door anderen mogelijk maakt. Die laatsten kunnen worden beschouwd als mededaders van mensenhandel indien ze bij de organisatie betrokken zijn. Volgens de rechtbank wordt deze interpretatie kracht bijgezet door een onlangs ingediend wetsontwerp (dat intussen wet is geworden)³⁰², om het toepassingsgebied van artikel 433^{quinqies}, §1, 1° uit te breiden naar de uitbuiters.

Daarom vindt de rechtbank dat de strafwet restrictief moet worden geïnterpreteerd: het onderzoek heeft niet aangetoond dat de beklaagde, die tijdens zijn buitenlandse reizen bewust jonge jongens opzocht die hij betaalde om ze te kunnen fotograferen, de intentie had die minderjarige jongens seksueel te laten misbruiken door anderen. Alle handelingen waren gericht op de persoonlijke uitbuiting van die minderjarigen.

De rechtbank veroordeelt de beklaagde tot een gevangenisstraf van 7 jaar en een boete van 1000 euro, en stelt hem gedurende een periode van 5 jaar na het verstrijken van zijn straf ter beschikking van de strafuitvoeringsrechtbank.

De rechtbank verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van de vordering van het Centrum, omwille van de vrijspraak van de beklaagde voor mensenhandel. De Braziliaanse slachtoffers die zich burgerlijke partij hadden gesteld, kregen een schadevergoeding van tussen de 1.500 en 2.500 euro.

In beroep gaat het hof de beslissing in eerste aanleg grotendeels bevestigen. Bepaalde tenlasteleggingen worden geherkwalificeerd en de beklaagde wordt daarvoor veroordeeld. Het hof bevestigt evenwel de vrijspraak van de beklaagde voor mensenhandel en volgt daarmee de redenering van de lagere rechtbank: de term "laten plegen" van het (vroegere) artikel 433^{quinqies} van het Strafwetboek sluit uit dat de dader van de in artikel 383 bis, §1 bedoelde inbreuk van het Strafwetboek (inbreuken inzake kinderpornografie) ook schuldig wordt verklaard voor de inbreuk mensenhandel³⁰³, omdat hij de inbreuk zelf pleegt en die niet door een derde laat plegen. Niets wijst er evenwel op dat de beklaagde andere personen de toelating heeft gegeven of heeft voorgesteld aanwezig te zijn op het ogenblik dat de minderjarigen naakt seksuele handelingen begingen of erotische houdingen aannamen, en al evenmin dat hij anderen de toelating heeft gegeven of de mogelijkheid geboden, beelden of foto's te nemen, met daarop posities of seksuele handelingen van die minderjarigen, of hen betreffend.

De gevangenisstraf wordt herleid tot 4 jaar maar de terbeschikkingstelling wordt opgetrokken naar 10 jaar.

302 Sinds dit vonnis is de wet goedgekeurd van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433^{quinqies} van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel, *M.B.*, 23 juli 2013. Zie in dit verslag, hoofdstuk 2, punt 1.1.1.

303 Deze redenering, die gelijkaardig is aan deze die is aangenomen over artikel 380 van het Strafwetboek, is betwistbaar (zie hierboven, hoofdstuk 2, punt 1.1.1.).

2. MENSENHANDEL MET HET OOG OP ECONOMISCHE UITBUITING

2.1. Landbouw

De *correctionele rechtbank van Nijvel*³⁰⁴ heeft een koppel, dat een illegale werknemer op hun landbouwbedrijf had tewerkgesteld, veroordeeld voor mensenhandel en voor diverse inbreuken op het sociaal strafrecht.

De werknemer werkte niet minder dan 12 uur per dag, voor maximum 5 euro per gepresteerd uur. Toen de werknemer de ruit van een bobcat had gebroken, werd een deel van zijn loon ingehouden. De werknemer was tenslotte gehuisvest in mensenwaardige omstandigheden, met name in een slecht tegen de kou geïsoleerde zolder, zonder sanitaire voorzieningen, die enkel via een ladder toegankelijk was en waarvan de randen niet beveiligd waren.

304 Corr. Nijvel, 26 juni 2013, 6^e k. (definitief).

Volgens de rechtbank zijn er tal van elementen die aantonen dat de beklaagden de werknemer hebben opgevangen en gehuisvest om hem in mensenwaardige omstandigheden te laten werken. Dat blijkt met name uit het onderdak waarmee de werknemer zich tevreden moest stellen, gekoppeld aan de lange uren en tijdens een langere periode zonder rustdag, looninhoudingen, geen sociale bescherming en voor een loon dat lager lag dan dat waar een arbeider die officieel werkt recht op heeft.

De rechtbank wijst er ook op dat het begrip menselijke waardigheid niet mag worden getoetst aan de manier waarop de werknemer de feiten eventueel aan het begin van de arbeidsrelatie percipieerde, maar wel aan de sociale context die de onze is.

2.2. Horeca

In een zaak voor de *correctionele rechtbank van Charleroi*³⁰⁵ wordt een koppel Chinese restauranthouders vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en diverse inbreuken op het sociaal strafrecht. Ze worden ook vervolgd voor verkrachting en aanwerving met het oog op prostitutie van een landgenote. Een derde beklaagde wordt vervolgd voor verkrachting van diezelfde werknemster.

De rechtbank vindt dat de beschuldigingen van het slachtoffer onvoldoende zijn en door geen enkel eensluidend element van schuld worden gestaafd, en spreekt de beklaagden dan ook vrij van de tenlaste-

legging verkrachting.

De rechtbank neemt de tenlastelegging mensenhandel en inbreuken op het sociaal strafrecht aan: het slachtoffer werkte 6 dagen per week en minstens 10 uur per dag, en moest ook de keuken schoonmaken voor een uurloon van 3,07 euro. Bovendien leefde ze in preciaire woonomstandigheden. Ook de tenlastelegging aanwerving met het oog op prostitutie wordt aangenomen: het koppel heeft het slachtoffer ertoe aangezet zich te prostitueren met de derde beklaagde.

De rechtbank kent de burgerlijke partij 10.000 euro toe wegens morele en materiële schade als gevolg van de tenlastelegging mensenhandel en aanwerving met het oog op prostitutie. De burgerlijke partijstelling voor de niet-betaling wordt evenwel onontvanke-

305 Corr. Charleroi, 21 maart 2014, 7^e k. (beroep).

lijk verklaard: aangezien ze geen toelating had om in België te werken, oordeelt de rechtbank dat ze er geen belang bij had in rechte te treden.

In een andere zaak, ook in het Chinese milieu, heeft de *correctionele rechtbank van Luik*³⁰⁶ de tenlastelegging mensenhandel en mensensmokkel aangenomen tegenover verschillende Chinese beklaagden die deel uitmaakten van een organisatie, die in China kandidaat-emigranten ronselde. Tegen een grote geldsom werden de migranten naar Rusland gestuurd, en vervolgens over land naar België, waar ze werden opgevangen, geplaatst en uitgebuit in verschillende restaurants. Voor de clandestiene migratie werd gebruik gemaakt van specifieke middelen, zoals het lookalikesysteem³⁰⁷ en studentenvisums.

Mensenhandel (tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden van een werknemer) wordt aangenomen op basis van volgende elementen: arbeidsomstandigheden (12 uur per dag) en huisvesting (op een zolder), bijna volledige afhankelijkheid tegenover de

werkgever, onvoldoende en onregelmatig loon, geen sociale bescherming, vaak overdreven lange uren afhankelijk van de willekeur van de werkgever. Het slachtoffer heeft verschillende jaren voor de beklaagden gewerkt zonder ooit het loon te ontvangen dat verschuldigd was.

De *correctionele rechtbank van Gent*³⁰⁸ tenslotte moest zich uitspreken in een zaak waarbij drie beklaagden en twee vennootschappen terecht staan voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting (werk in strijd met de menselijke waardigheid). Het gaat om een typisch scenario waarbij de drie slachtoffers waren tewerkgesteld in twee cafés en een pizzeria. De slachtoffers dienden 7 dagen op 7 te werken, onnoemelijk veel uren te presteren tegen een onvoorstelbaar lage vergoeding. Twee van hen waren bovendien voor hun onderdak afhankelijk van beklaagden. De slachtoffers, illegale Bulgaren waren vennoot of schijnzelfstandige in de vennootschappen.

De straffen liepen van twee jaar tot twaalf maanden en een werkstraf voor de jongste dader. De vennootschappen kregen zware geldboetes opgelegd.

306 Corr. Luik, 28 april 2014, 14de k. (definitief).

307 Het lookalikesysteem bestaat erin om een identiteitsdocument te gebruiken van iemand waarop men sterk lijkt.

308 Corr. Gent, 2 december 2013 (beroep).

2.3. Maneges

Het *hof van beroep van Antwerpen*³⁰⁹ heeft een vonnis in eerste aanleg vernietigd van de *correctionele rechtbank van Turnhout*³¹⁰, die een beklaagde had vrijgesproken van mensenhandel tegenover een Braziliaanse werkneemster in zijn manege. Volgens het hof gaat het wel degelijk om tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden: het slachtoffer zou 800 euro per maand verdienen, om 6 dagen per week te werken. In werkelijkheid kreeg ze slechts een deel (soms 200 euro per maand) en later zelf helemaal niets meer. Haar situatie is er verder op achteruitgegaan na een controle, waarbij familieleden die ook op de manege werkten, zijn gerepatrieerd: ze moest toen 7 dagen op 7 werken, van 6 uur 's ochtends tot 22 uur 's avonds. De beklaagde had bovendien haar paspoort afge-

nomen en hield een deel van haar loon in, zogezegd om de nodige formaliteiten te regelen voor haar "legalisatie". De burgerlijke partij krijgt een schadevergoeding van 5.500 euro.

309 Antwerpen, 23 april 2014, 14de k.

310 Corr. Turnhout, 19 november 2012.

2.4. Carwash

In een carwashdossier heeft de *correctionele rechtbank van West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk*³¹¹, de tenlastelegging mensenhandel (maar geen smokkel) aangenomen tegenover Pakistanis en hun bedrijf, dat Indische werknemers in hun carwash uitbuitte: volgens

311 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk, 4 april 2014 (definitief).

2.5. Transport

De *correctionele rechtbank van Brugge*³¹² heeft de tenlastelegging mensenhandel en tenlasteleggingen op vlak van sociaal strafrecht aangenomen tegenover drie beklaagden en een bedrijf, dat Bulgaarse werknemers in de transportsector uitbuitte.

De hoofdbeklaagde had een bedrieglijke constructie opgezet, waarbij een Bulgaars transportbedrijf prestaties leverde aan een Belgische firma met gedetacheerde chauffeurs en mecaniciens. In feite ging het om illegale tewerkstelling en clandestien werk van Bulgaarse en Roemeense werknemers zonder werkvergunning vanuit België. Nooit was er sprake van een zelfstandig Bulgaars transportbedrijf in Bulgarije, net zo min als van enige substantiële activiteit (het ging om een brievenbusmaatschappij). De bevelen die chauffeurs en mecaniciens kregen, kwamen vanuit Zeebrugge, waar de effectieve maatschappelijke/exploitatiezetel was gevestigd.

Volgens de rechtbank is er wel degelijk sprake van

312 Corr. Brugge, 26 maart 2014, 17de k. (beroep)

2.6. Bouw

In een bouw dossier in het Chinese milieu waarin een 20-tal werknemers betrokken waren, heeft de *correctionele rechtbank van Charleroi*³¹³, behalve de tenlastelegging mensenhandel en mensensmokkel, ook tal van

313 Corr. Charleroi, 7 juni 2013, 7de k. (definitief).

de rechtbank werkten ze in mensenwaardige omstandigheden, omdat ze in ruil voor het werk dat ze presteerden geen deftig loon kregen (alleen kost en inwonen, en heel sporadisch een beperkte som) en omwille van de preciaire situatie waarin ze zich bevonden en die de beklaagden hebben misbruikt. De rechtbank wijst er nog op dat de instemming van de slachtoffers met hun uitbuiting irrelevant is.

mensenhandel: belofte van een laag loon, dat de chauffeurs meestal niet of niet volledig kregen, steeds vaker loonachterstallen en ongetwijfeld is het dan de preciaire verblijfssituatie van de chauffeurs die ervoor heeft gezorgd dat er niets anders op zat dan zich te laten uitbuiten. Het minste voorwendsel was goed om loon in te houden (herstellingen aan het voertuig, overdreven brandstofverbruik,...). Chauffeurs kregen beperkte voorschotten uitbetaald om afhankelijk te blijven en wat ze kregen was zelf niet genoeg om rond te komen (bijv.: 70 euro voor drie volledige werkweken; 90, 200 en 600 euro voor een volledige maand werk,...).

Niet enkel het loon was mensenwaardig, ook de leefomstandigheden: de chauffeurs sliepen in hun vrachtwagen, vaak met twee en ze gebruikten de douches en de refter van het bedrijf, het onderdak dat ze kregen was een krotwoning. Ze moesten lange uren werken: 110 werkuren in 11 dagen, 12 à 13 uur per dag.

Het Centrum had zich in deze zaak burgerlijke partij gesteld en kreeg voor materiële en morele schade samen, 2.500 euro.

tenlasteleggingen op vlak van sociaal strafrecht aangenomen tegen een Chinese restauranthouder en zijn dochter, die werken lieten uitvoeren op verschillende werven. De dochter betaalde de arbeiders, bracht ze ter plaatse en gaf hen instructies.

Volgens de rechtbank is er wel degelijk sprake van

mensenhandel (arbeidsomstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid) op basis van volgende elementen: loonvoorwaarden, dagelijkse en wekelijkse werkuren, ter plaatse logeren in slechte omstandigheden, geen werkuitrusting.

Interessant is dat de rechtbank er in dit verband op wijst dat ook al kregen bepaalde arbeiders een loon dat dan wel niet mensenwaardig was, de arbeidsomstandigheden dat wel waren omdat er moest worden gewerkt in omstandigheden zoals die blijken uit het dossier en omdat ze ter plaatse in slechte omstandigheden moesten logeren, om dit loon te krijgen. De drie burgerlijke partijen krijgen respectievelijk 250, 1.000 en 5.000 euro als vergoeding voor materiële en morele schade samen.

In een andere zaak voor de *correctionele rechtbank van Brussel*³¹⁴ werden twee beklaagden vervolgd

314 Corr. Brussel, 28 mei 2013, 58ste k. (definitief op strafrechtelijk vlak, burgerrechtelijk in beroep).

2.7. Bakkerij

De *correctionele rechtbank van Brussel*³¹⁵ heeft de tenlastelegging mensenhandel en diverse tenlasteleggingen op vlak van sociaal strafrecht aangenomen tegen een koppel dat een bakkerij uitbaatte en waar een werknemer zware verwondingen had opgelopen, nadat zijn hand in een broodkneedmachine was terechtgekomen. De rechtbank oordeelde dat uit de

315 Corr. Brussel, 26 maart 2013, 58ste k. (definitief).

2.8. Slagerij

De *correctionele rechtbank van Luik*³¹⁶ heeft de tenlastelegging mensenhandel en diverse inbreuken tegen het sociaal strafrecht aangenomen tegen een beklaagde, die uitbater was van een superette en een slagerij. Daar buiten hij verschillende werknemers van Algerijnse en Tunesische nationaliteit uit, die niet waren inge-

316 Corr. Luik, 2 september 2013, 14^e k. (beroep hangende).

voor mensenhandel en voor diverse inbreuken op het sociaal strafrecht. Een beklaagde is vrijgesproken voor alle hem ten laste gelegde feiten. De andere beklaagde is veroordeeld voor inbreuken op het sociaal strafrecht maar vrijgesproken voor de tenlastelegging mensenhandel. Op verschillende werven van het bedrijf waarvan hij zaakvoerder was, had hij illegaal verblijvende Marokkanen als arbeiders laten werken. Die moesten vele uren werken, zonder ooit het volledige loon te ontvangen dat hen verschuldigd was. Soms moesten ze ter plaatse logeren.

Volgens de rechtbank is niet voldoende aangetoond dat de werknemers in mensenwaardige omstandigheden hebben gewerkt. Het feit dat ze vele uren moesten werken en dat ze niet het volledige loon hadden ontvangen dat hen verschuldigd was, en de niet-gedetailleerde en alleenstaande verklaring van een van de werknemers over de veiligheid op de werven van beklaagde, volstaan hier niet.

hygiënetoestand in het atelier, de staat van de door het slachtoffer gebruikte kneedmachine en het feit dat hij niet werd betaald voor de prestaties die hij leverde, voldoende is gebleken dat de beklaagden de werknemer hebben opgevangen om hem in mensenwaardige omstandigheden aan het werk te zetten.

Het slachtoffer heeft zich burgerlijke partij gesteld en kreeg 2.500 euro toegewezen als morele schadevergoeding en 5.000 euro voor de materiële schade.

schreven bij de Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid (RSZ) en die ook geen wettige verblijfsdocumenten hadden. Volgens een van de werknemers kreeg hij in ruil voor het geleverde werk niet meer dan een belofte tot aanwerving ter ondersteuning van zijn regularisatieaanvraag, een belachelijke vergoeding, of zelf gewoon levensmiddelen. Bovendien moest hij vooral 's nachts werken in een ongezonde en gevaarlijke omgeving (niet-gekeurde elektrische installatie die een reël

gevaar was, groot aantal gasflessen, schrijnend gebrek aan hygiëne overal).

Een vast uurrooster was er niet en de beklaagde had alle werknemers instructies gegeven in geval van controle op de werkvloer. Het uurloon dat ze kregen was veel lager dan het wettelijke loon en sommigen werden zelf helemaal niet betaald. De werknemers werkten 's nachts om de controles te omzeilen en moesten soms tot 12 uur na elkaar werken. Pas na enkele dagen op proef, zonder enige garantie op loon en werk, werden ze definitief aangeworven en bij een arbeidsongeval, kregen ze niet de nodige zorgen toegediend.

Volgens de rechtbank is het morele element van de inbreuk, met name tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden, voldoende aangetoond door de arbeids- en huisvestingsomstandigheden van de illegalen, hun nagenoeg volledige afhankelijkheid van de werkgever, de ontoereikende en onregelmatige lonen, het ontbreken van sociale bescherming, de vaak overdreven lange uurroosters waarover enkel de werkgever besliste en het feit dat de arbeiders haast geen aanspraak konden maken op enige erkenning van een recht in deze arbeidsverhouding.

2.9. Sorteren van tweedehandskledij

De *correctionele rechtbank van Gent*³¹⁷ heeft zich uitgesproken in een dossier waarin twee beklaagden van Syrische afkomst en hun vennootschap, terecht stonden voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting (werk in strijd met de menselijke waardigheid). Ze zochten zelf illegalen op en stelden ze te

werk wars van alle verplichtingen inzake arbeid en sociale zekerheid. Afgesloten deuren, geen aangepaste werkkledij, geen stofmaskers, onvoldoende sanitair, geen refter en te lage lonen maakten de arbeid in deze zaak voor tweedehandskledij onmenselijk. Een van de slachtoffers zou zelfs ter plekke gelogeerd hebben, de anderen werden door beklaagden opgehaald en teruggebracht.

317 Corr. Gent, 19 februari 2014 (beroep).

2.10. Huishoudelijke arbeid

In een zaak van huishoudelijke arbeid heeft de *correctionele rechtbank van Brussel*³¹⁸ geoordeeld dat de vervolgingen onontvankelijk waren. Een koppel werd vervolgd voor mensenhandel en tal van inbreuken op het sociaal strafrecht, omdat ze een jonge Keniaanse vrouw als huishoudster hadden uitgebuit.

Na een anonieme tip bij de sociale inspectie, als zou een Keniaanse vrouw 7 dagen op 7, van 6.30 tot 22 uur als huishoudster werken, werd een observatie uitgevoerd. Diezelfde dag nog wordt bij het arbeidsauditoraat een dossier geopend voor feiten van mensenhandel-economische uitbuiting. Enkele dagen daarna wordt met toestemming van de politierechter, een huisbezoek uitgevoerd. De beklaagden en de burgerlijke

partij werden verhoord en met elkaar geconfronteerd.

Op 28 mei 2013 veroordeelde de rechtbank de beklaagden bij verstek voor alle tenlasteleggingen.

De rechtbank oordeelde bij verzet dat de vervolgingen onontvankelijk waren, omdat het initiële huisbezoek, dat door een onbevoegde rechter was toegestaan (politierechter i.p.v. onderzoeksrechter) illegaal was. Volgens de rechtbank heeft dat de betrouwbaarheid ondermijnd van de vaststellingen die daar het gevolg van waren. Een ander gevolg was dat het onderzoek enerzijds niet als ingesteld kon worden beschouwd en anderzijds louter à charge was gevoerd, waardoor het vermoeden van onschuld van de beklaagden was geschonden, wat dan weer heeft geleid tot een onverantwoorde omkering van de bewijslast in hun nadeel.

318 Corr. Brussel, 6 januari 2014 (beroep).

3. MENSENHANDEL MET HET OOG OP GEDWONGEN CRIMINALITEIT

Ook al is er in dit dossier geen sprake van de tenlastelegging mensenhandel met de bedoeling de betrokkene te dwingen een misdaad of misdrijf te plegen, toch is dit vermeldenswaard, omdat het minderjarige slachtoffer van deze criminele organisatie door een gespecialiseerd opvangcentrum opgevangen werd. Het gaat hier om verschillende beklaagden die worden vervolgd voor diverse inbreuken inzake verdovende middelen. Een van hen (de hoofdbeklaagde) wordt ook vervolgd voor mensensmokkel en de invoer, het bezit of de verkoop van verdovende middelen met de verzwarende omstandigheid een minderjarige te hebben gebruikt om die inbreuken te plegen, en ook om het hoofd te zijn geweest van een criminele organisatie. Zo had deze Marokkaanse onderdaan zijn minderjarige neef clandestien en met valse papieren laten overkomen, om hem vervolgens te doen “werken” als verkoper van drugs.

De *correctionele rechtbank van Luik*³¹⁹ baseert zich op de verklaringen van de beklaagden (van wie sommigen bekentenissen hebben afgelegd), op telefoontaps, op observaties en vaststellingen van de politie, en op de vele verklaringen van klanten uit het dossier om de tenlasteleggingen tegen de beklaagden aan te nemen (behalve tegenover een van hen die wordt vrijgesproken).

Zo oordeelt de rechtbank dat betrokkenen een heus netwerk hebben uitgebouwd voor de verdeling van verdovende middelen. De hoofdbeklaagde was daarvan het hoofd en de organisator (hij onderhandelde over de aankoop van drugs bij Nederlandse leveranciers, zag toe op de aanvoer van de goederen, rekruteerde en ontsloeg de verkopers, ...). Ook de andere beklaagden hadden een specifieke rol (rechterhand, in ontvangst nemen van de verdovende middelen, levering aan klanten,...).

De beklaagden kregen gevangenisstraffen van 3 tot 8 jaar, de meeste met uitstel. De rechtbank sprak behalve

de verbeurdverklaring van de door de politiediensten in beslag genomen sommen en voertuigen, ook een verbeurdverklaring per equivalent uit van een som van 300.000 euro tegenover de hoofdbeklaagde en 50.000 euro tegenover zijn rechterhand, na aftrek van de in beslag genomen en verbeurdverklaarde sommen.

319 Corr. Luik, 8 januari 2014, 11de k. (definitief).

4. BESLISSINGEN VAN DE COMMISSIE VOOR HULP AAN SLACHTOFFERS VAN OPZETTELIJKE GEWELDDADEN

Verschillende slachtoffers van seksuele uitbuiting kregen door de Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden financiële steun toegezegd.³²⁰ Bij twee beslissingen ging het om twee slachtoffers in hetzelfde gerechtelijke dossier.

In de eerste zaak³²¹ lokte de veroordeelde een Roemeense jonge vrouw naar België, onder het mom dat hij een babysit zocht voor zijn kind. Ze werd ondergebracht bij een andere man die haar aanspoorde om in de prostitutie te stappen, wat ze zou geweigerd hebben, en met wie ze twee kinderen kreeg. Deze man werd veroordeeld voor mensenhandel en seksuele uitbuiting.³²² Het slachtoffer verzoekt om tussenkomst voor blijvende invaliditeit en procedurekosten. De Commissie kent haar het bedrag toe en brengt in mindering wat de veroordeelde reeds betaald heeft. Ze ontvangt 3.000 euro steun.

Het andere slachtoffer, dat ook beroep had aangetekend bij de Commissie, was ook Roemeense.³²³ Zij werd onder valse voorwendsels naar België gelokt en gedwongen zich te prostitueren. De daders werden beiden veroordeeld voor mensenhandel en seksuele uitbuiting. De vraag tot hulp werd ingediend door de vader van haar kind als wettelijke vertegenwoordiger van het kind nadat de vrouw als gevolg van wat haar overkomen is zelfmoord had gepleegd. Na onderzoek van het dossier meent de Commissie dat de zelfdoding een rechtstreeks gevolg is van de opzettelijke gewelddaden die ze onderging en kent de hulp toe. De Commissie kent het bedrag van de gevraagde hulp toe voor de blijvende invaliditeit van de moeder en voor de kosten voor de gerechtelijke expertise, zijnde 9.748 euro. Het geld moet op een spaarboekje op

naam van het kind geplaatst worden tot het meerderjarig is.

Tenslotte was er nog een opvallende beslissing waarin het maximumbedrag van de hulp werd toegekend.³²⁴ Gedurende zeven jaar werd een Nigeriaanse vrouw, geronseld in haar geboorteland, het slachtoffer van seksuele uitbuiting.³²⁵ Telkens ze iets poogde te ondernemen werd ze onder druk gezet met voodoo praktijken. Het is pas na het overlijden van haar moeder dat ze stappen heeft durven zetten, maar ze is psychisch zwaar beschadigd. Gelet op alle gegevens in het dossier voorhanden kent de Commissie haar een hulp toe van 25.000 euro.

320 Over deze commissie, zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 57-64.

321 Beslissing van 9 januari 2014, A.R. M12-5-0321.

322 Vonnis van de correctionele rechtbank van Gent van 17 december 2008 (zie www.diversiteit.be). Deze zaak kwam al aan bod in een vorig verslag (zie Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008, *Bestrijden met mensen en middelen*, p. 39-40).

323 Beslissing van 9 januari 2014, A.R. M12-5-0322.

324 Beslissing van 13 februari 2014, A.R. M11-3-1298.

325 De daders zijn op 26 november 2010 door de correctionele rechtbank van Brussel veroordeeld voor mensenhandel en mensensmokkel, en voor aanwerving met het oog op prostitutie (zie www.diversiteit.be). Deze beslissing werd bevestigd door het hof van beroep van Brussel in een arrest van 21 december 2011.

AANBEVELINGEN

I. OPSPORINGS- EN VERVOLGINGSBELEID

AANBEVELING 1. Het Centrum beveelt uitgebreide financiële onderzoeken aan die onmiddellijk aangevat dienen te worden bij de opstart van een mensenhandeldossier.

Een financieel onderzoek geeft een beeld van het financieel vermogen van daders van mensenhandel, zodat het in beslag kan worden genomen en later verbeurd verklaard. Dit vergt overleg en samenwerking tussen de bevoegde secties van zowel de parketten als de politiediensten.

De internationale samenwerking kan efficiënter, vooral wat betreft de uitwisseling van informatie tussen de betrokken overheden, het voeren van gezamenlijke onderzoeken en de opsporing, bevestiging en verbeurdverklaring van onrechtmatig verworven goederen.

AANBEVELING 2. Het Centrum beveelt aan om bij de aanvangsfase van het onderzoek maximaal over te gaan tot inbeslagnames. Het Centrum roept hiervoor op tot internationale samenwerking voor inbeslagnames en verbeurdverklaringen.

Na de start van het onderzoek trachten de verdachten hun goederen te verhullen of te verplaatsen of laten ze hun vennootschap failliet gaan, zodat deze goederen in een latere fase niet meer in beslag genomen kunnen worden.

De bevelen om goederen te laten bevroren of verbeurd te verklaren zijn instrumenten die de samenwerking tussen de EU-lidstaten vergemakkelijken. Het gebruik ervan moet dan ook worden aangemoedigd.

Daarbij is het bestaan van het CARIN-netwerk onvoldoende bekend bij de actoren en is er te weinig geweten dat dit CARIN-netwerk een belangrijk instrument kan zijn. Hiermee kan het vermogen van een verdachte in het buitenland opgespoord worden.

AANBEVELING 3. Het Centrum moedigt het gebruik aan van de mogelijkheid om verbeurdverklarde zaken en vermogensvoordelen toe te wijzen aan de burgerlijke partij, om het slachtoffer te vergoeden voor de geleden schade.

Bij verbeurdverklaringen die worden uitgesproken betreffende zaken die door de veroordeelde in de plaats zijn gesteld van zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of het equivalent daarvan zijn en aan het slachtoffer werden ontnomen, heeft de rechter de mogelijkheid, op grond van artikel 43*bis*, alinea 3 van het Strafwetboek, om ze toe te wijzen aan het slachtoffer, bij wijze van herstel van de opgelopen schade. Dat principe zou vaker in de praktijk moeten toegepast worden, op z'n minst voor wat de materiële schade betreft.

AANBEVELING 4. Het Centrum raadt af om over te gaan tot een confrontatie tussen slachtoffers van seksuele uitbuiting en de beklaagden.

Revictimisatie treedt op wanneer mensen na een traumatiserende ervaring opnieuw in een slachtofferpositie verzeilen. Wil men dat risico kunnen inschatten, dan moet men alert zijn voor de sociaal-culturele context van de slachtoffers.

Deze aanbeveling geldt niet voor alle slachtoffers van mensenhandel: bij andere uitbuitingsvormen dan de seksuele kan een confrontatie wel antwoorden of inzichten bieden, al blijft men er best zorgvuldig mee omspringen.

AANBEVELING 5. Het Centrum vraagt dat de strijd tegen mensenhandel ook op het terrein, bij de magistraten en de eerstelijnsdiensten, een absolute prioriteit blijft.

Het Centrum hoopt dat de hervorming van de gerechtelijke arrondissementen – door schaalvergroting en specialisatie – voor meer sensibilisering rond mensenhandel zal zorgen. Daarom is het zo belangrijk dat zowel de politiediensten als de magistraten die met onderzoeken naar mensenhandel belast zijn, over de nodige menselijke en materiële middelen beschikken om hun opdrachten te kunnen vervullen.

2. SLACHTOFFERBELEID

AANBEVELING 6. Het Centrum beveelt een structurele financiering van de gespecialiseerde centra aan, die zo hun opdrachten volledig kunnen uitvoeren.

De opvangcentra kregen in 2013 een erkenning na goedkeuring van het koninklijk besluit van 18 april 2013. Zoals het koninklijk besluit evenwel bepaalt, verleent deze erkenning geen recht op het verkrijgen van subsidies. De centra krijgen echter af te rekenen met een hardnekkig probleem van structurele financiering. Dit punt, waarover het bureau van de Interdepartementale Coördinatiecel reeds voorstellen heeft geformuleerd en dat ook aan bod is gekomen in het nationaal actieplan 2012-2014, is tot op heden nog steeds niet uitgeklaard.

AANBEVELING 7. Het Centrum raadt de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel aan een aanbod te ontwikkelen dat is afgestemd op de noden van de slachtoffers in termen van bescherming, begeleiding en schadeloosstelling, vooral dan voor EU-onderdanen.

Het is nodig om een nieuwe, grondige reflectie te houden over het slachtofferstatuut. Deze reflectie moet vertrekken van een mensenrechtenbenadering: mensenhandel vormt op zich een inbreuk op de menselijke waardigheid en mensenrechten, waartegen de overheid bescherming moet verlenen. Het Centrum stelt dat een analyse noodzakelijk is van de manier waarop de slachtoffer-oriëntatie verloopt vlak na de detectie en identificatie. Ook het (gebrek aan) effect van het slachtofferstatuut voor EU-burgers verdient aandacht.

In het kader van de herziening van de multidisciplinaire omzendbrief uit 2008³²⁶ diende de Interdepartementale Coördinatiecel zich te buigen over de vraag of de opvang en begeleiding van slachtoffers in de toekomst niet beter kon worden afgestemd op de

specifieke noden van de verschillende slachtofferprofielen, zoals slachtoffers die EU-onderdanen zijn en slachtoffers die tegelijk ook drugsverslaafd zijn.

Hiervoor moeten voor de centra meer middelen voorzien worden die functioneel kunnen toegekend worden. Een efficiënte samenwerking met andere gespecialiseerde diensten, zoals begeleiding bij verslavingen, dringt zich eveneens op.

AANBEVELING 8. Het Centrum beveelt aan om een kosteloze en snelle rechtsbijstand te bieden voor slachtoffers die in het statuut mensenhandel zitten.

Nadat een slachtoffer de mogelijkheid gekregen heeft in het statuut te stappen, kan een aangestelde advocaat beter de belangen van het slachtoffer behartigen bij problemen tijdens de procedure van het statuut of in de aanloop naar het proces. Dit moet slachtoffers ook in staat stellen met kennis van zaken te kunnen beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen en een schadevergoeding te vorderen.

Bovendien is het zo dat slachtoffers die recht hebben op gratis bijstand van een advocaat zolang ze geen werk hebben, niet langer in de baremaschalen vallen om in aanmerking te komen voor deze juridische bijstand zodra ze opnieuw actief zijn op de arbeidsmarkt, wat tot aanzienlijke kosten kan leiden. Volgens het Centrum moeten slachtoffers van mensenhandel tot aan het einde van de strafrechtelijke procedure tegen de daders op juridische bijstand kunnen rekenen.

AANBEVELING 9. Het Centrum beveelt aan om de eerstelijnsdiensten (lokale politie, federale politie, inspectiediensten) blijvend te sensibiliseren rond slachtofferdetectie van mensenhandel. Daarvoor is een voortgezette vorming van de eerstelijnsdiensten over de indicatoren van mensenhandel voor de detectie van de slachtoffers noodzakelijk.

Verschillende slachtoffers van mensenhandel worden door de eerstelijnsdiensten nooit gedetecteerd. De

326 Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, B.S., 31 oktober 2008.

eerstelijnsdiensten moeten blijvend gesensibiliseerd worden om tijdens grote controleacties de slachtoffers van mensenhandel te detecteren en ze in contact te brengen met de gespecialiseerde centra.

AANBEVELING 10. Het Centrum vraagt dat nadat slachtoffers gedetecteerd worden, alle betrokken actoren (eerstelijnsdiensten, magistraten, centra) zich inzetten om de slachtofferprocedure correct en volledig toe te passen zodat deze slachtoffers effectief ook in het slachtofferstatuut mensenhandel terecht kunnen komen. Daarvoor is een voortgezette vorming van de eerstelijnsdiensten en de magistraten over de toepassing van het slachtofferstatuut van de slachtoffers noodzakelijk.

Het is vooral van belang dat de eerstelijnsdiensten de multidisciplinaire omzendbrief volledig en correct toepassen.

In het Belgische systeem volstaat het om relevante verklaringen af te leggen en hoeft het slachtoffer geen klacht neer te leggen. Dit wordt op het terrein dikwijls slecht begrepen en gebrekkig toegepast. In de praktijk leggen de eerstelijnsdiensten de slachtoffers zelf het slachtofferstatuut uit en stellen zij hen de vraag om erin te stappen. Op het ogenblik dat eerstelijnsdiensten het slachtofferstatuut toelichten, hebben slachtoffers vaak al relevante verklaringen afgelegd, wat volstaat om toegang te hebben tot het statuut. Volgens het Belgische slachtoffersysteem moeten deze slachtoffers door de eerstelijnsdiensten in contact gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra, die meer vertrouwen kunnen oproepen bij de slachtoffers.

AANBEVELING 11. Het Centrum beveelt de EU aan de strategie, waarin een Europees model met transnationale doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers van feiten mensenhandel die in een ander EU-land plaatsvonden voorzien wordt, effectief te ontwikkelen en te implementeren.

Uit de praktijk blijkt het belang van een snelle en efficiënte internationale samenwerking van politie- en migratiediensten op vlak van detectie en doorverwijzing van de slachtoffers. In het verleden is reeds op toevallige wijze bekend geraakt dat nog een slachtoffer in Nederland geïntercepteerd was en daar opge-

sloten zat in een detentie- en verwijderingscentrum. Het is noodzakelijk dat internationale afspraken gemaakt worden voor het opzetten van een alertstelsel dat werkt via verbindingsofficieren op het niveau van politie en/of migratie. In deze situaties moeten de gesloten centra van de buurlanden hun nationaal contactpunt verwittigen bij het aantreffen van dergelijke slachtoffers zodat het alertstelsel in werking kan treden.

Reeds in vorige jaarverslagen heeft het Centrum in het verlengde hiervan gewezen op het belang van een Europees slachtofferstatuut voor de regeling van de opvang en begeleiding van slachtoffers op basis van strafrechtelijke feiten van mensenhandel die op EU-grondgebied plaatsvonden.

Jaarverslag mensenhandel 2013

[Bruggen slaan](#)

Brussel, oktober 2014

Uitgever en auteur:

Federaal centrum voor de analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen mensenhandel

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

T: 02 212 30 00

F: 02 212 30 30

mig@cntr.be

–

Vertaling: Alphavit et DC Languages

Grafisch concept en opmaak: d-artagnan

Druk: Perka (Maldegem)

Fotografie: France Dubois

Verantwoordelijke uitgever: Jozef De Witte

–

Cette publication est aussi disponible en français.

This annual report is also available in English.

–

U wilt deze publicatie bestellen?

Dat kan door een e-mail te sturen naar mig@cntr.be. Vermeld duidelijk de titel 'Jaarverslag mensenhandel 2013. Bruggen slaan.', vergezeld van uw naam en adres. Deze publicatie wordt u gratis aangeboden; alleen voor grote hoeveelheden of een expreszending kunnen portokosten worden aangerekend.

U kunt deze publicatie ook terugvinden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be.

Het Centrum juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Haar als informatiebron gebruiken is alleen toegestaan met vermelding van auteur en bron; de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijke beschermde elementen geheel of gedeeltelijk reproduceren, verkopen, publiceren, aanpassen mag alleen met de schriftelijke toelating van het Centrum.

–

Wilt u het beeldmateriaal in deze publicatie gebruiken, neem dan contact op met het Centrum of rechtstreeks met de copyrighthouder vermeld in dit colofon

–

Deze publicatie werd gedrukt op FSC Mix – SGSCH-COC-004434.

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

WWW.DIVERSITEIT.BE